

Nuorten aikuisten käsityksiä viestijäkuvansa kehittymisestä

Mari Rissanen

Puheviestinnän pro gradu -tutkielma

Syksy 2001

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Mari Rissanen	
Työn nimi Nuorten aikuisten käsityksiä viestijäkuvansa kehittymisestä	
Oppiaine Puheviestintä	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Syksy 2001	Sivumäärä 88
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tutkimuksessa selvitettiin nuorten aikuisten käsityksiä viestijäkuvansa kehittymisestä. Viestijäkuvalla tarkoitetaan tässä subjektiivista kokemusta itsestä viestijänä, ei esimerkiksi viestintätyyliä, jota ulkopuoleltakin pystytään arvioimaan. Viestijäkuvaa itsenäisenä ilmiönä on suomalaisessa puheviestinnässä tutkittu vähän. Aihetta käsittelevä tutkimus on hajautunut jo varhaisessa vaiheessa pienemmiksi osakokonaisuuksiksi kuten esimerkiksi tutkimukseksi viestintäarkuudesta ja -taidoista. Minuuden tutkimusta, johon viestijäkuvatutkimus kuuluu, on leimannut määrällisen tutkimuksen perinne. Tutkija on etukäteen määritellyt ne ulottuvuudet, joilla tutkittava itseään arvioi.</p> <p>Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa kuvailevaa tietoa viestijäkuvasta sekä selvittää viestijäkuva-ilmiön olemusta. Tutkimus edustaa fenomenologis-hermeneuttista tutkimustraditiota. Ohjaavana kysymyksenä tutkimusta tehdessä oli: mistä ihmiset puhuvat viestijäkuvasta puhuessaan? Menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavia oli yhteensä kahdeksan, joista puolet oli naisia ja puolet miehiä. Haastateltavat olivat iältään 22–30-vuotiaita. Peruskoulutukseltaan kaikki yhtä lukuun ottamatta olivat ylioppilaita, ja kuusi heistä suoritti parhaillaan yliopistotutkintoa. Perhetaustoiltaan haastateltavat olivat heterogeeninen joukko.</p> <p>Haastateltavat pitivät eri asioita ja eri elämänvaiheita merkittävinä viestijäkuvansa kannalta. Joidenkin haastateltavien kohdalla jokin yksittäinen tapahtuma oli ollut merkittävä viestijäkuvan kehityksessä. Toiset korostivat viestijäkuvan muutoksien tapahtuneen pidemmällä aikavälillä. Viestijäkuva ja sen kehittyminen ovat siis hyvin yksilöllisiä asioita. Jos integroidaan tämän tutkimuksen tuloksia aikaisempiin viestijäkuvan tutkimuksiin, voidaan viestijäkuva määritellä seuraavasti: "viestijäkuva on tilanteittain vaihteleva jatkuvassa muutosprosessissa oleva konstruktio itsestä viestijänä".</p>	
Asiasanat viestijäkuva, minäkuva, viestintäkasvatus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 VIESTIJÄKUVAN TEORETISOINTIA	6
2.1 Minuus tutkimuskohteena	7
2.1.1 Minäkuva	9
2.1.2 Itsetunto	10
2.1.3 Identiteetti	11
2.1.4 Persoonallisuus	11
2.1.5 Minuuden ja minäkäsityksen synty	12
2.2 Viestintäkäyttäytyminen - pysyvää vai tilannesidonnaista?	13
2.3 Viestijäkuvan tutkimuksesta	15
2.4 Viestijäkuva prosessina	16
3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	18
3.1 Tutkimusmenetelmän valinta	18
3.2 Haastateltavien valinta	20
3.3 Haastateltavat	21
3.4 Haastattelujen toteutus	21
3.5 Teemahaastattelurunko	23
3.6 Haastattelujen kulku	24
3.7 Aineiston käsittely	27
4 VIESTIJÄKUVAN KEHITYSKAARI	29
4.1 Viestijäkuvan juurilla lapsuudessa	29
4.1.1 Perhe	30
4.1.2 Viestintäkasvatus kotona	32
4.1.3 Viestintä koulussa	35
4.1.4 Harrastukset	37
4.1.5 Muita viestintämuistoja lapsuudesta	39
4.2 Nuoruudesta aikuisuuteen	39
4.2.1 Nuoruuden epävarmuutta	40

4.2.2. Pojista miehiksi?	41
4.2.3 Kotoa maailmalle	43
4.2.4 Synnyinseutu viestijäkuvan selittäjänä	44
4.2.5 Haastaviksi koetut vuorovaikutustilanteet	45
4.3 Miten koen itseni tänään	47
4.3.1. Luonnehdintaa itsestä viestijänä	47
4.3.2 Nykyinen esiintymisorientaatio	50
4.3.3 Minä ryhmän jäsenenä	52
4.3.4 Parisuhdeviestinnän ristiriitaiset odotukset	57
4.3.5 Ihanteena omana itsenä oleminen	60
4.4 Viestijäkuva muutoksessa	62
4.4.1 Yksittäisen tapahtuman merkitys	63
4.4.2 Muuntautuva esiintyjäkuva	63
4.4.3 Ujosta puhelias, puheliaasta tarkkaileva	65
5 POHDINTA	67
5.1 Viestijäkuvan nykyisyys	67
5.2 Syitä viestijäkuvan takana	69
5.3 Viestijäkuvan muutos	71
5.4 Viestijäkuva-käsitteestä	73
5.5 Tutkimusmenetelmän arviointia	74
5.6 Tutkimuksen eettisyydestä	75
5.7 Tulevia tutkimushaasteita	76
LÄHDELUETTELO	78
LIITE	86

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää nuorten aikuisten käsityksiä heidän viestijäkuvastaan¹. Tässä tutkimuksessa viestijäkuvalla tarkoitetaan ihmisen omaa käsitystä itsestään viestijänä. Kyseessä on siis subjektiivinen käsitys ja kokemus, ei esimerkiksi viestintätyyli, jota ulkopuoleltakin pystytään arvioimaan.

Viestijäkuva itsenäisenä kokonaisuutena on tutkittu varsin vähän, vaikka se on erittäin keskeinen asia puheviestinnässä ja sen opetuksessa. Viestintätaito-opetuksen tavoite ja lähtökohta on oman viestijäkuvan realistinen käsittäminen (Takala 1995b, 29). Puhe- ja kuuntelutaitojen opettamisen lähtökohta on oman viestintäkäyttäytymisen havaitseminen ja tiedostamisen oppiminen (Valo 1994, 39). Tästä näkökulmasta aiheen vähäinen tutkimus tuntuu kummalliselta. Viestijäkuvan tutkimus on pilkkoutunut jo varhaisessa vaiheessa pienemmiksi, helpommin hallittaviksi osa-alueiksi. On tutkittu esimerkiksi viestintätaitoja, -asenteita ja -pelkoja, mutta itsenäisenä kokonaisuutena käsitykset itsestä viestijänä ovat jääneet tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Ehkä vähäinen tutkimus johtuu osittain myös siitä, että viestijäkuva on haastava tutkimusaihe. Kuinka tarttua ilmiöön, joka moninaisuudessaan hämmentää? Viestijäkuva on osa minäkuvaa. Minuus puolestaan on useiden teorioiden ja tutkijoiden mukaan muuntuvaista, tilanteessa ja vuorovaikutuksessa syntyvää.

Minäkäsityksen ja sitä kautta myös viestijäkuvan tutkimusta on leimannut määrällisen tutkimuksen perinne. Tutkija on etukäteen määritellyt ne ulottuvuudet, joilla tutkittava itseään arvioi (Takala 1995a, 45). Takala on vetänyt yhteen viestijäkuva koskevassa lisensiaatin tutkimuksessaan kolme mahdollista lähestymistapaa viestijäkuvan tutkimiseen, jotka ovat: kognitiivinen, kokemuksellinen ja kertomuksellinen (Takala 1998, 86). Omassa tutkimuksessani halusin lähteä puhtaasti laadullisesta, kokemuksellisesta näkökulmasta: mistä tutkittavat puhuvat, kun he puhuvat viestijäkuvastaan? Tutkimukseni siis edustaa fenomenologis-hermeneuttista tutkimustraditiota.

---

¹ Viestijäkuvan synonyymi on *kommunikoijakuva*. Suomalaisessa asiaa koskevassa kirjallisuudessa voi siis nähdä käytettävän molempia käsitteitä. Käytän tutkimuksessani viestijäkuva-käsitettä sen suomalaisuuden vuoksi.

Fenomenologis-hermeneuttisessa traditiossa pyritään kuvaamaan tutkimukseen osallistuneiden ihmisten käsityksiä siitä todellisuuden osasta, jonka tutkija kysymyksenasettelullaan rajoittaa (Perttula 1996, 90).

Tutkijan on syytä huomata ja tunnistaa, millainen ihmiskäsitys hänen työtään ohjaa. Itse näen ihmisen kokonaisuutena. Holistiseen ihmiskäsitykseen kuuluu, että kaikki yksilöt nähdään ainutkertaisina kokonaisuuksina. Ainutkertainen ihmisen kokonaisuus todentuu kolmessa ulottuvuudessa, jotka ovat kehollisuus, tajunnallisuus ja situationaalisuus. Kehollisuudella tarkoitetaan ihmisen fyysistä olemusta. Tajunnallisuus tekee ihmisestä kokevan ja erityislaatuisia merkityksiä luovan olennon. Situationaalisuus puolestaan todentaa ihmisen oman elämäntilanteensa kokonaisuuteen. (Perttula 1997, 217–218.)

Puheviestinnän aikaisempia pro gradu -töitä tarkastellessa huomaa, että niissä on usein keskitytty taidolliseen näkökulmaan, kun on tutkittu ihmisten käsityksiä heidän viestinnästään. Gradussani tarkastelen ihmisten käsityksiä omasta viestinnästään laajemmin - en pelkästään käsityksiä viestintätaidoista. Tavoitteena on teemahaastattelun avulla selvittää nuorten aikuisten käsityksiä siitä, miten he ajattelevat oman viestijäkuvansa kehittyneen elämänsä aikana. Toinen painopistealue on nuorten aikuisten nykyinen käsitys itsestään viestijänä. Keskityn siis tutkimuksessani sekä nuorten aikuisten viestijäkuvan historiaan että nykyisyyteen.

2 VIESTIJÄKUVAN TEORETISOINTIA

Viestijäkuvaa itsenäisenä ilmiönä ja käsitteenä on tutkittu puheviestinnän alalla varsin vähän. Siksi aiheen teoriakentän esittäminen on problemaattista. Viestijäkuvaa Suomessa on tutkinut suoranaisesti Aino Sallinen-Kuparinen, jonka väitöskirja käsittelee suomalaisten kommunikoijakuvaa. Esitän myöhemmin tässä teoriaosuudessa Sallisen-Kuparisen tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia. Viestijäkuvaa kohtaan on aikaisemmin mielenkiintoa osoittanut puheviestinnässä Sallisen-Kuparisen lisäksi Eeva Takala, joka on tehnyt lisensiaatintutkimuksensa viestijäkuvasta ja sen tutkimisesta. Takala keskittyy työssään enemmän metodologiseen pohdintaan kuin viestijäkuvan olemukseen. Tutkimusmenetelmien valinnassa Takalan työ onkin ollut suurena apuna.

Vaikka puheviestinnän alalta viestijäkuvan teorian löytäminen on haasteellista, voi teoriaa lähteä hahmottamaan psykologian kautta. Viestijäkuvahan on osa minäkuvaa. Siksi tässä teoriaosuudessa esittelen minuuteen liittyvää perusteoriaa ja käsitteitä. En kuitenkaan lähde kovin syvälle kehityspsykologian ja lapsen vuorovaikutuksen kautta tapahtuvan minuuden kehitykseen, sillä se ei ole tutkimustehtäväni ja edustamani tieteen kannalta olennaista. Näkökulmani teoriaan on sosiaalipsykologinen. Näen minuuden ja tätä kautta myös viestijäkuvan ennen kaikkea sosiaalisen vuorovaikutuksen tuotteena.

Psykologisen teorian jälkeen käsittelen puheviestinnän ja persoonallisuustutkimuksen ikuisuusaihetta eli sitä, onko vuorovaikutuskäyttäytyminen persoonallisuuspiirteistä johtuvaa vai tilannetekijöiden aikaansaamaa. Tämän jälkeen esittelen suomalaista viestijäkuvaa käsittelevää tai sivuavaa tutkimusta. Teoriatietoa olen nivonut yhteen tuloksien kanssa eli verrannut saamiani tuloksia aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin.

2.1 Minuus tutkimuskohteena

Minuus on yksi haastavimmista tutkimusaiheista ihmistieteissä. Minuustutkimus on ollut psykologian tutkimuskentällä keskeisellä sijalla jo yli viisikymmentä vuotta. Silti minuutta ei ole pystytty täysin määrittelemään ja vangitsemaan. Viime aikoina on myös esitetty kärjistettyjä ajatuksia siitä, onko ihmisellä edes olemassa yhtä vakiintunutta ydinminuutta vai vaihteleeko minuus konteksteittäin. (Toskala 1996, 81.) Viestijäkuva tutkittaessa ei voi sivuuttaa minuutta. Viestijäkuva on osa minäkuva. Minuus on myös määriteltävissä monella eri tavalla, riippuen siitä, minkä tieteen näkökulmasta sitä katsotaan.

Uusimmissa minuusteorioissa minuus nähdään prosessina. Ihminen määrittelee itseään ja suhdettaan maailmaan kaiken aikaa sekä tietoisella että tiedostamattomalla tasolla. Jos katsotaan minuustutkimuksen historiaa, voidaan sieltä erottaa kaksi selkeää pääsuuntausta: freudilainen psykoanalyttinen traditio ja symbolinen interaktionismi. (Toskala 1996, 82–83.)

Freudilainen psykoanalyttinen minuusteoria on vallinnut länsimaista psykologiaa pitkään. Freudin minäteoriassa on kolme osaa: id, superego ja ego. Id (= ”se”) merkitsee ihmisen sisäistä psyykkistä energiaa ja ihmistä ohjailemaan pyrkiviä viettejä. Superego puolestaan merkitsee ihmisen sisäistä ympäristön vaatimuksia ja normeja. Siihen sisältyy myös omatunto ja käsitykset ”ihaneminästä”. Ihmisen todellinen minuus, ego, syntyy kahden edellisen, idin ja superegon ristipaineesta. (ks. esim. Toskala 1996, 83 tai Shaffer 2000, 38.)

Symbolinen interaktionismi, jonka isänä voidaan pitää muun muassa William Jamesia sekä George Herbert Meadia, perustuu ajatukseen, että minuus syntyy vuorovaikutuksessa. Muodostuu hermeneuttinen kehä, jossa sosiaalinen todellisuus synnyttää minuuden ja minuus vastavuoroisesti sosiaalisen todellisuuden (Saastamoinen 2000; ks. esim Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 69–72). Symboliseen interaktionismiin kuuluu käsitys, jossa nähdään minä sekä subjektina (kokijana ja tekijänä) sekä minä objektina (minä muiden silmin tekemisen kohteena ja koettuna).

Subjektiminä on vahvasti olemassa tässä hetkessä, preesensissä. Subjektiminä tekee ja hallitsee ihmisen käyttäytymistä, mutta sitä on vaikeaa arvioida ja mitata. Subjektiminään kuuluu tiedostamattomia minuutemme puolia. Objektiminää voidaan subjektiminää helpommin analysoida ja tarkastella ikään kuin ulkopuolisen silmin. Kun näen itseni objektina, pystyn sisäistämään toisten ihmisten vaikutuksen minuuteeni muodostumiseen. Siispä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimisen edellytys on objektiminän olemassaolo. (Aho & Laine 1997, 17.)

Objektiminään, siihen minuuden osaan, miten muut minut näkevät, liittyviä teorioita ovat esimerkiksi esittäytymisen teoria (self-presentation) sekä vaikutelman kontrolli (impression management). O'Hair, Friedrich, Wiemann & Wiemann (1995, 110) määrittelevät esittäytymisen tarkoitukselliseksi viestintäkeinoksi, jonka avulla paljastetaan itsestä jotakin, jotta saavuttaisimme tavoitteemme. Tätä määritelmää leimaa viestintätaidollinen aspekti, jossa nähdään esittäytymisen keinona saavuttaa jotakin viestinnällä. Tämä lienee osittain selitettävissä sillä, että määritelmä on otettu kommunikatiivista kompetenssia käsittelevästä teoksesta. Helkama ym. (1998, 371) puolestaan esittää ihmisen pyrkivän esittäytymällä luomaan itsestään myönteisen ja totuudenmukaisen kuvan.

Esittämisen käsitteen isä on amerikkalainen Erwin Goffman, joka korosti erilaisten roolien ja vaikutelmien merkitystä arkipäivässä. Goffman tarkasteli ihmisen arkielämää näytelmä-metaforan avulla. Esitämme toisille itseämme eli pyrimme muokkaamaan meistä syntyviä vaikutelmia. Vaikutelman kontrolli tarkoittaa sitä prosessia, jolla pyrimme ohjaamaan toisten käyttäytymistä meitä kohtaan. (Helkama 1998 ym., 372.) Erilaisia vaikutelman kontrollin strategioita on teoretisoitu. On luotu malleja siitä, millä keinoin ihmiset vetoavat toisiin ihmisiin luodakseen halutun kuvan itsestään. Helkaman (1998, 372–373) mukaan Jones ja Pittman (1982) loivat teorian, joka sisältää viisi eri kontrollin strategiaa: mielistely, itsekehuskelu, uhkailu, esimerkkinä toimiminen, vetoaminen.

2.1.1 Minäkuva

Kuten tässä työssä on aikaisemmin useaan otteeseen todettu, viestijäkuva on osa minäkuva. Mutta mikä on minäkuva? Minäkuva (self-concept) ja minäkäsitystä voidaan pitää synonyymeina. Minäkuva on ihmisen tiedostama kokonaiskäsitys itsestä. Se on eräänlaista asennoitumista itseän ja itseä koskevia mielikuvia. (Aho & Laine 1997, 17; Hatakka 1996, 13.) Minäkäsityksessä korostuu yksilön kognitiivinen käsitys itsestä. Minäkäsitys voidaan jakaa kolmeen dimensioon: 1) reaalinäkäsitykseen, 2) ihanneminäkäsitykseen ja 3) normatiiviseen minäkäsitykseen. (Aho & Laine 1997, 19.)

Reaalinäkäsitys tarkoittaa tiedostettua kuvaa minusta, joka rakentuu julkisesta vuorovaikutustilanteissa näkyvästä minästä sekä henkilökohtaisesta yksityisemmästä minästä (Lehtonen 1994, 53; Shaffer 2000, 169). Reaalinäkäsitys voidaan hahmottaa myös Markusin (1977) luoman minää koskevan skeeman (self-schemata theory) teorian kautta. Itsekäsityksen teorian mukaan minäkäsitykseen liittyvät tiedot ovat järjestäytyneet erillisiksi rakennelmiksi mieleemme. (O’Hair ym. 1995, 100; ks. myös McCall 1987, 64–65.) Markus määrittelee itsekäsityksen (self-schemata) näin: ”cognitive generalizations about self, derived from past experience, that organize and guide the processing of self-related information contained in the individual’s social experience.” (O’Hair ym. 1995, 100.) Esimerkiksi parisuhteeseen liittyvät kokemukset ovat järjestäytyneet omaksi rakennelmäksi, jotka ohjaavat nykyistä toimintaamme ja muokkaavat minuuttamme. Reaalinäkäsitykseen kuuluu siis menneet sosiaalisen vuorovaikutuksen tapahtumat, jotka ohjaavat nykyisen minuuden kokemusta.

Ihanneminäkäsitys heijastaa ympäristön vaatimuksia, jotka yksilö on sisäistänyt. Ihanneminäkäsitykseen kuuluu sekä sellaisia elementtejä, jotka ovat yksilön saavutettavissa että elementtejä, joiden tavoitetaso on yksilön kannalta epärealistinen. Normatiivinen minäkäsitys tarkoittaa ihmisen tietoisuudessa olevia, muttei välttämättä sisäistettyjä, ympäristöstä tulevia muospaineita. (Aho & Laine 1997, 19.) Ihanneminäkäsitystä voidaan katsoa myös Markusin suosiman mahdollisten minuuksien (possible selves) näkökulmasta. Verrattuna

teoretisointiin ihanneminäkäsityksestä mahdollisten minuuksien teoria sisältää myös negatiivisia minuuden ulottuvuuksia kuten pelkoja ja uhkia. Markus (1983) selittää mahdollisia minuuksia näin:

These are the selves we could become or would like to become. They are also the selves we are afraid of becoming. Possible selves reflect the dynamic and future-anchored properties of the self. They include the selves that are hoped for (rich, happy, competent, loved) and the selves that are feared or dreaded (alone, depressed, afraid, incompetent). (O’Hair ym. 1995, 103.)

Jos vielä halutaan pilkkoa minäkäsitystä eri elämän osa-alueisiin, voidaan siinä nähdä Ahon ja Laineen (1997, 19) mukaan neljä osa-aluetta: 1) Suoritusminäkuva eli minä opiskelijana tai työntekijänä, käsitys itsestä kognitiivisissa suoritustilanteissa; 2) Sosiaalinen minäkuva eli minä ryhmän jäsenenä ja vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin; 3) Emotionaalinen minäkuva eli käsitys omasta tunnemaailmasta ja luonteenpiirteistä; 4) Fyysis-motorinen minäkuva eli käsitys omista fyysisistä ominaisuuksista. Viestijäkuvaa tutkittaessa tutkitaan sosiaalista minäkuvaa. On tietenkin muistettava, että luokittelut ovat aina yksinkertaistamaan pyrkiviä, jotta tutkittava asia olisi jollakin tavalla todennettavissa. Viestijäkuva liittyy kaikkiin minäkuvan osa-alueisiin mutta keskeisimmin se liittyy sosiaalisen minäkuvan osa-alueeseen.

2.1.2 Itsetunto

Minäkäsitys tarkoittaa tietoa itsestä. Minäkäsityksen affektiivisempi pari on itsetunto (self-esteem). Itsetunnolla tarkoitetaan asenteita itseä kohtaan, itsearvostusta. Itsetunto on asenteita omia tunteita, ajatuksia, kykyjä, käyttäytymistä ja uskomuksia kohtaan. (O’Hair ym. 1995, 105; Shaffer 2000, 172.) Aivan kuten minäkäsitys, myös itsetunto on vaikeasti määriteltävissä oleva käsite. Kuitenkin itsetunnon käsite on selkiytymässä. Yksi laajimmin hyväksytyistä itsetunnon määritelmistä kuuluu näin: ”self-esteem is the experience of being capable of managing life’s challenges and feeling worthy of happiness”. (Reasoner 1994, 2, Ahon & Laineen 1997, 20 mukaan.)

2.1.3 Identiteetti

Minuudesta puhuttaessa nousee usein esille myös käsite identiteetti. Shaffer (2000, 183) määrittelee identiteetin kypsäksi itsekäsitykseksi, sen tunnistamiseksi, kuka minä olen ja mitä haluan ja mikä on asemani yhteiskunnassa. Identiteetin käsite on siis kahtia jakautunut. Siihen voidaan katsoa sisältyvän sekä sosiaalinen että henkilökohtainen identiteetti. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan ihmisen muiden kanssa jakamia ominaisuuksia kuten kansallisuutta, ammattia ja sukupuolta. Nämä minän ominaisuudet liittyvät sosiaalisiin rooleihin ja statuksiin. Sosiaalinen identiteetti sitoo ihmisen osaksi ryhmää. Henkilökohtainen identiteetti viittaa niihin ihmisen ominaisuuksiin, jotka tekevät tekevät hänestä ainutlaatuisen. (Helkama ym. 1998, 364; Vuorinen 1998, 208.)

Vuorovaikutuksessa ihminen voi toimia joko sosiaalisen tai henkilökohtaisen identiteetin mukaan. Sosiaalisen identiteetin mukaan käyttäytyminen tarkoittaa normien ja rooliodotusten mukaan toimimista, kun taas henkilökohtaisen identiteetin mukaan toimiessa ollaan uskollisia omille arvoille ja johtopäätöksille. (Trenholm & Jensen 1996, 218–219.)

2.1.4 Persoonallisuus

Kun puhutaan minuudesta, nousee edellä mainittujen käsitteiden lisäksi esille usein myös käsite persoonallisuus. Persoonallisuus on myös yksi niitä minuustutkimuksen käsitteitä, joita on hankala määritellä. Vuonna 1937 Allport löysi yli viisikymmentä määritelmää persoonallisuus-käsitteelle kirjallisuudesta. Hän veti yhteen kirjallisuuden esittämät määritelmät, joista hän muodosti viisi eri ryhmää: 1) kokoamismääritelmien mukaan persoonallisuus muodostuu erillisistä osatekijöistä eli ihminen on enemmän kuin osiensa summa; 2) integroivissa määritelmissä ihminen nähdään ristiriitaisten toimintapyrkimysten kokonaisuutena, joita persoonallinen käyttäytyminen heijastaa; 3) hierarkisissa määritelmissä ihmisen persoonallisuuden nähdään muodostuvan erilaisista kerroksista esimerkiksi tavoitteidensa ja motiivinsa suhteen; 4) sopeutumisteoriat määrittelevät persoonallisuuden yksilökohtaisten

elämänhallinnan keinojen kautta; 5) differentiaalipsykologiset persoonallisuusmääritelmät korostavat yksilöiden välisiä eroja ja ihmisen ainutlaatuisuutta. (Vuorinen 1995, 18–19.)

Allportin tutkimusten jälkeen uutta määritelmäinventariota ei ole tehty. Kuitenkin uusimissa persoonallisuuskäsityksissä nähdään vuorovaikutus yksilön ja ympäristön välillä keskeisinä asiana. (Vuorinen 1995, 19.) Tästä näkökulmasta minuustutkimus linkittyy erinomaisesti vuorovaikutuksen tutkimukseen.

2.1.5 Minuuden ja minäkäsityksen synty

Tutkimuksissa on saatu ristiriitaisia tuloksia siitä, miten ja milloin minäkäsitys ja itsetunto kehittyvät. Psykoanalytikit uskovat minän kehittyvän jo varhain lapsuudessa 2–3 vuoden iässä ja aikaisemminkin. Uusimpien tutkimusten mukaan minäkäsitys kehittyy vasta 6–13 vuoden iässä, koska siinä iässä lapsen havainto-, arviointi- ja päättelykyvyt ovat kehittyneet riittävästi, jotta hän kykenee tietoiseen prosessointiin ja palautteen käsittelemiseen. (Aho & Laine 1997, 25.)

Näyttäisi siltä, että ristiriitaiset tulokset minäkäsityksen kehittymisen alkamisajankohdasta johtuvat erilaisista minuuden määritelmistä. Pieni lapsi ei tietoisella tasolla pohdi minuuttaan, mutta siitä huolimatta minäkäsityksen ja itsetunnon perusta luodaan jo vauvan ja vanhempien välisessä suhteessa (emt. 25; ks. lisäksi esim. Vuorinen 1998). Kun minus nähdään prosessina, ajatellaan ihmisen minäkäsitysten kehittyvän progressiivisena sarjana, jossa kehittyvä käsitys rakentuu aina aikaisemman tason päälle ja samalla ohjaa seuraavan tason kehitystä (Toskala 1996, 89–90).

Koska tutkimukseni kohderyhmänä on nuoret aikuiset, näen merkityksellisenä käsitellä hiukan nuoruusiän minuuden murrosta. Nuoruusikää noin kymmenestä ikävuodesta kahteenkymmeneen on sanottu useissa yhteyksissä ihmisen toiseksi mahdollisuudeksi (ks. esim. Vuorinen 1998, 201). Mikäli nuorella on ollut vaikeuksia varhaiskehityksessään, voi hän kohdata samat ongelmat nuoruusvaiheessa, jolloin hänellä on kehittyneempi kyky käsitellä niitä

(Vuorinen 1995, 216). Nuoruuteen liittyy useita keskeisiä kehitystehtäviä kuten esimerkiksi oman fyysisen olemuksen muuttuminen ja sitä kautta seksuaalisuuden löytäminen. Puheviestintätieteen ja viestijäkuvan tutkimuksen näkökulmasta keskeisin nuoruuden kehitystehtävä on sosiaalisen minuuden vakiintuminen. Tämä tarkoittaa minuuden laajentumista niin, että yksilö kykenee jatkossa toimimaan oman kulttuurisen yhteisönsä aktiivisena jäsenenä ja luomaan rakentavia ihmissuhteita (Vuorinen 1995, 221).

2.2 Viestintäkäyttäytymien - pysyvää vai tilannesidonnaista?

Viestinnän ja persoonallisuuden tutkimuksessa on aina keskusteltu siitä, johduko käyttäytyminen henkilön pysyvistä ominaisuuksista (trait) ja hänen persoonastaan vai vuorovaikutustilanteesta (state). Se mistä näkökulmasta asiaa katsotaan, riippuu pitkälti koulukunnasta. Persoonallisuustutkijat ovat perinteisesti painottaneet persoonallisuuspiirteiden vaikutusta. (Daly & Pippus 1998, 2.) Persoonallisuuden piirteellä tarkoitetaan näkyvää, suhteellisen pysyvää ominaisuutta henkilön käyttäytymisessä, jolla henkilöt eroavat toisistaan (Dalyn 1987, 13 mukaan, Guilford 1959). Piirteet eroavat toisistaan monella tavalla: ne ulottuvat joko laajalle tai kapealle alueelle ihmisen käyttäytymisessä. Taustalla oleva ajatus on kuitenkin se, että ihmiset eroavat toisistaan persoonallisuuspiirteiltään ja että se näkyy heidän käyttäytymisessään. (Daly & Bippus 1998, 2.)

1980-luvulla alettiin vetää yhteen tutkimustuloksia, joissa oli selvitetty itsearviointimittareilla persoonallisuuden piirteitä. Silloin päädyttiin viiden suuren faktorin malliin (Five Factor Taxonomy tai Five Factor Model). Viiden suuren piirteiden teoria väittää, että kuvatessamme sanallisesti toisten tai omia persoonallisuuspiirteitä, kuvaamme niitä vain viiden ominaisuuden suhteen. Faktorit ovat: 1) ekstraversio, 2) miellyttävyyys, 3) tunnollisuus, 4) emotionaalinen tasapaino (tai neuroottisuus) ja 5) älykkyys (tai avoimuus kokemuksille). (Helkama 1998, 348.) Viiden faktorin malli on ollut suosittu persoonallisuuden tutkimuksen alalla, mutta siihen on kohdistunut myös kritiikkiä. On kritisoitu esimerkiksi sitä, sisältääkö malli liian monta faktoria ja miten luokitella käyttäytyminen oikeaan luokkaansa luotettavasti. (Daly & Bippus 1998, 3–4.)

Persoonallisuuspiirteitä painottavien tutkijoiden tuloksia kritisoi aikanaan Mischel (1968). Hänen mukaansa persoonallisuuspiirteillä voi heikosti ennustaa ihmisen viestintäkäyttäytymistä. Mischel ja hänen kantansa omaksuneet viestinnän tutkijat ovat sitä mieltä, että tilanne määrää ihmisen vuorovaikutusta enemmän kuin tilanteesta riippumattomat persoonallisuuspiirteet. Vaikka tilanteen vaikutuksen tiedetään olevan viestintäkäyttäytymisessä keskeinen, on tämän koulukunnan näkemysten tueksi vain vähän tutkimustietoa. Tilanteiden tutkimusta ja niiden vaikutusta viestintäkäyttäytymiseen on käytännössä hankala tutkia. (Daly & Bippus 1998, 10–11.)

Nykyään vaikuttaisi siltä, että persoonallisuuspiirteitä painottavat tutkijat ovat tunnustaneet tilanteen vaikutuksen ihmisen käyttäytymisessä. (Daly & Pippus 1998, 2.) Siis koulukunnat ovat lähentymässä toisiaan. Tarvittaisiin kuitenkin lisää tutkimustietoa tilanteiden ja sen ulottuvuuksien vaikutuksesta viestintäkäyttäytymiseen (Daly & Bippus 1998, 27).

Pulkkisen (1997, 25) mukaan ihmisen käyttäytymisstrategioiden omaksumisen perustana on 1) yksilön synnynnäinen temperamentti, joka tarkoittaa toimintojen viriämisherkkyyttä ja niiden fysiologista säätelyä, 2) vuorovaikutus ympäristön kanssa, 3) tilannetekijät, 4) hetkellinen mieliala sekä 5) kypsyyden ja siihen liittyvä tilanteiden arviointi.

Pyrittäessä ennustamaan ihmisten käyttäytymistä, on luotu myös erilaisia sosiaalisen tyylin teorioita. Timothy Leary oli 1950-luvun urauurtavia sosiaalisen tyylin tutkijoita. Hän tutkijakollegoineen asetti sosiaaliset piirteet kehämäiseksi kuvioksi ja johti siitä sosiaalisen persoonallisuuden kuvaussysteemin. Leary kehitti käsitteen sosiaaliset refleksit, jolla hän tarkoittaa ihmisten automaattista tapaa turvautua heille tiettyihin ominaisiin sosiaalisiin suhtautumistapoihin. Learyn käsitysten mukaan pyrkimys sosiaalisten tilanteiden emotionaaliseen hallintaan synnyttää sosiaalista säännönmukaista vuorovaikutusta, josta syntyy sosiaalinen tyyli. Sosiaalisen sopeutumisen ja selviytymisen tyyli syntyy aikuisiässä ja se ohjaa ihmisen sosiaalista vuorovaikutusta. (Helkama ym. 1998, 353.)

2.3 Viestijäkuvan tutkimuksesta

Viestijäkuvan urauurtava suomalaistutkija on Aino Sallinen-Kuparinen. Hän on tutkinut suomalaisten kommunikoijakuvaa. Sallisen-Kuparisen tutkimuksen tavoitteena oli perehtyä suomalaisten viestintäarkuuden määrään ja luonteeseen. Sallisen-Kuparisen tutkimuksen lähtökohta oli siis kulttuurinen. Väitöskirjassaan ”Finnish communication retirence” Sallinen-Kuparinen testasi suomalaisen viestintäkulttuuriin liittyviä myyttejä suomalaisten vähäpuheisuudesta ja viestintäarkuudesta kyselylomaketutkimuksena. (Sallinen-Kuparinen 1986.)

Sallisen-Kuparisen otos oli kattava. Kyselylomake esitettiin 1094 koehenkilölle, jotka olivat iältään keskimäärin 21-vuotiaita. Koehenkilöt olivat varusmiespalvelustaan suorittavia alokkaita, yliopisto-opiskelijoita, hotelli- ja ravintola-alan, talous- ja kauppapilaitoksen oppilaita sekä aikuisopiskelijoita. Tutkimuksessa kävi ilmi, että myönteiset viestintäasenteet, vahvat viestintätaidot sekä hyvä koulumenestys olivat yhteydessä toisiinsa. Faktorianalyysi myös paljasti, että viestijäkuva sekä viestintäarkuus ovat riippuvaisia taustatekijöistä; mitä korkeampi on perheen sosioekonominen asema, sitä alhaisempi on viestintäarkuuden määrä. (Sallinen-Kuparinen 1986.)

Kulttuurisella tasolla ajateltuna tutkimustulokset eivät tukeneet myyttiä suomalaisten hiljaisuudesta verrattaessa muihin kansallisuuksiin. Tutkimuksessa kävi ilmi, että suomalaiset pitävät viestintäkontekstia lähes poikkeuksetta esiintymiskontekstina. Suomalaiset ovat huolissaan kuulijoiden esiintymisen perusteella saamasta vaikutelmasta, josta johtuen suomalaiset jännittävät yksilöesiintymisiä. Tutkimukseen osallistuneet luonnehtivat suomalaista puhe-kulttuuria kuulijakeskeiseksi. Puhuminen miellettiin konsensuksen ylläpitämisenä ryhmässä, ja suomalaiset ovat haluttomia toimimaan viestintätilanteissa korkean statuksen rooleissa. (Sallinen-Kuparinen 1986.)

2.4 Viestijäkuva prosessina

Viestijäkuva on osa minäkuva. Kuten aikaisemmin tässä luvussa on todettu, on minuus nykytietämyksen mukaan jatkuvassa muutostilassa. Näin ollen siis myös viestijäkuva muotoutuu jatkuvasti. Voidaan ajatella, että meillä on oikeastaan monta minuutta ja sitä kautta monta viestijäkuva. Käsitteisiin itsestä viestijänä vaikuttavat esimerkiksi palaute vuorovaikutustilanteissa, toisten odotukset, sosiaaliset suhteet, roolit ja kulttuuri, jossa elämme. (Ks. esim. Trenholm & Jensen 1996, 216–218.)

Minuus, minäkuva ja viestijäkuva muodostuvat vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Viestijäkuva perustuu käsityksiin siitä, millaisena toiset pitävät minua. Palautteella on siis keskeinen merkitys viestijäkuvan muotoutumisessa. Kun ajatellaan palautetta laajimmillaan, tarkoittaa se kaikkea omaa itseä ja omaa viestintää koskevaa tietoa, jonka viestijä saa elämänsä aikana muilta ihmisiltä. (Valo 1995b, 99.)

Viestijäkuvaan liittyy keskeisesti tiedostaminen. Puheviestinnän alalla tiedostamisesta puhuttaessa, puhutaan siitä Takalan (1995b, 36–37) mukaan sekä välittömänä että kumuloituvana. Välitön tiedostaminen tarkoittaa yksittäisten viestintätilanteiden ennakoitua, suunnittelua ja konkreettista tietoista toimintaa. Kumuloituvasta tietoisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan pitkäaikaiseen muistiin säilöttyjä tarvittaessa aktivoituvia ja muokkautuvia sisältöjä. Kumuloituvuus liittyy erityisesti viestijäkuvaan, sillä sehän muodostuu kaikista elämäme aikana kokemasta vuorovaikutuksesta. Takala huomauttaa, että puheviestinnän tutkimus on enimmäkseen sivunnut tietoisuutta, joka liittyy välittömään tiedostamiseen viestintätilanteissa.

Tiedostaminen liittyy keskeisesti myös viestintätaitojen oppimiseen. Viestintätaitojen oppiminen etenee hierarkisesti. Ensimmäisessä vaiheessa henkilöllä ei ole taitoa, eikä hän myöskään tiedosta taidon puutettaan (unconscious in competence). Toisessa vaiheessa henkilö tulee tietoiseksi taidon puutteesta (conscious incompetence). Kolmannessa vaiheessa henkilö

alkaa tietoisesti harjoitella taitoa. Neljännessä vaiheessa taito alkaa sisäistyä ja henkilön havainnointi siirtyy hiljalleen itsestä ympäristöön (unconscious competence). Viidennessä vaiheessa henkilö on sisäistänyt taidon ja sen toteutumisessa heijastuu positiivinen asenne. (Takala 1995b, 43.)

Käsitys omista viestintätaidoista on luonnollisesti osa viestijäkuva. Viestintätaidot lukeutuvat osaksi puheviestintäkompetenssia. Kompetenssi rakentuu kolmesta dimensiosta: 1) viestintään liittyvistä käsityksistä, taipumuksista ja viestintämotivaatiosta, 2) viestintätiedosta ja kognitiivisista yksilötekijöistä sekä 3) viestintätaidoista tai -suorituksista. (Valo 1995a, 69.) Viestintäkompetenssin taito- ja suoritusalue voidaan pilkkoa Valon (1994, 37) mukaan seuraaviin taitoalueisiin: 1) viestinnän funktioihin liittyvät taidot eli taito toteuttaa ja havaita viestinnässä erilaisia tavoitteita; 2) vuorovaikutuksen ja sanoman rakentamisen taidot eli keskustelun aloittaminen ja ylläpitäminen, mielipiteen looginen esittäminen; 3) sanoman vastaanottamisen ja evaluoinnin taidot eli esimerkiksi mielipiteiden erottaminen tosiasioista; 4) ihmissuhdetaidot sekä konfliktin ratkaisuun liittyvät taidot.

Viestintätaidoista puhuttaessa on puhuttu taitorepertoaarista, josta on mahdollista ottaa käyttöön milloin missäkin tilanteessa sopiva taito. Kuitenkaan ajatus taidoista ikään kuin varastossa olevina asioina, joista henkilö kulloinkin tietoisesti valitsee tarvitsemansa, ontuu. Taidot nimittäin voivat olla piirrettyypisiä tai enemmän tilanteeseen sidoksissa olevina. Piirrettytyppinen taito voi leimata aina hallitsijansa käyttäytymistä, kun taas tilanteeseen sidonnainen taito voi ilmetä esimerkiksi vain tietyssä kontekstissa. (Valo 1995a, 69–70.)

3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Sallisen-Kuparisen käytettyä tutkimuksessaan menetelmänä kyselylomakkeita ja Takalan keskittyä metodologiseen pohdintaan, laadullinen, kuvaileva viestijäkuvan tutkimus puuttuu suomalaisesta puheviestinnän tutkimuksesta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa yksilön käsityksiin keskittyvää kuvailevaa tietoa viestijäkuvan synnystä ja olemuksesta teemahaastattelun avulla. Seuraavat tutkimuskysymykset toimivat ohjenuorana:

- 1) Miten nuoret aikuiset kokevat itsensä viestijöinä?
- 2) Mistä he itse ajattelevat käsitystensä tulevan?
- 3) Miten nuoren aikuisen viestijäkuva on muuttunut elämän varrella? Mitkä ovat viestijäkuvan kannalta olennaisia käännekohtia?
- 4) Missä määrin viestijäkuva on kontekstisidonnainen asia?

Tutkimuksen kohderyhmäksi valitsin nuoret aikuiset eli 20 - 30 vuotiaat henkilöt, sillä sen ikäisenä ollaan jonkinlaisessa taitekohdassa; suunnataan ajatuksia tulevaan aikuisuuteen ja työelämään, mutta muistissa ovat vielä lapsuusajat. Nuoren aikuisuuden vaiheessa haetaan suuntaa elämälle, tehdään valintoja, jotka vaikuttavat tulevan elämän kulkuun.

3.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimusmenetelmäksi valitsin laadullisen tutkimuksen menetelmistä haastattelun, sillä halusin lähestyä aihetta mahdollisimman avoimesti. Haastattelun käyttäminen tutkimusmenetelmänä korostaa ihmisen näkemistä tutkimustilanteessa subjektiivisena, aktiivisena ja merkityksiä luovana yksilönä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 201). Haastattelun lajeista pohdin avointa haastattelua, ryhmähaastattelua sekä teemahaastattelua.

Täysin strukturoimattoman haastattelun suljin pois, sillä se olisi todennäköisesti jättänyt vastaajat liialti tyhjän päälle. Lisäksi avointa haastattelua käytettäessä

haastatellaan tavallisesti samaa henkilöä useaan otteeseen (Eskola ja Suoranta 1998, 87). Tämä ei olisi ollut mahdollista pro gradu -opinnäytetyön laajuuden huomioon ottaen. Koska mielenkiinnonkohteenani on viestijäkuva henkilökohtaisena kokemuksena, suljin ryhmähaastattelun pois metodilistalta. Aihe on niin henkilökohtainen, että siitä puhuminen ryhmässä ei olisi ollut ongelmattonta. Ryhmähaastattelu on ongelmallinen menetelmä myös siinä mielessä, että ryhmädynamiikka ja ryhmän valtahierarkiat vaikuttavat puheenvuorojen ottamiseen ja niiden sisältöön (Hirsjärvi & Hurme 2000, 63).

Päädyin valitsemaan menetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu sopisi viestijäkuvan tutkimiseen erinomaisesti, sillä se on muodoltaan niin avoin, että siinä vastaaja pääsee puhumaan niin vapaamuotoisesti teemojen puitteissa kuin haluaa (Eskola ja Suoranta 1998, 88).

Pohdin laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä myös kyselyä ja kirjoittamista. Kyselyn hylkäsin, koska siinä olisin joutunut kysymyksenasettelulla liiaksi ohjaamaan vastaajien ajattelua. Kyselylomaketta tutkimusmenetelmänä käytettäessä tutkimustulokset kertovat usein siitä, millainen ihminen luulee olevansa, millaiseksi hän itsensä muistelee (Töttö 1997). Takalan (1995a, 46) mukaan kyselymenetelmällä viestijäkuvaa tutkittaessa tieto jää ohueksi; kysely ei anna tilaa vastaajaan itseä koskeville ristiriitaisille ajatuksille ja erilaisille viestijäkuvan ulottuvuuksille.

Kirjoittamista aineistonkeruumenetelmäksi harkitsin pitkään. Hylkäsin menetelmän kuitenkin, koska kirjoittaessa vastaajien pitäisi olla selvillä, mistä kirjoitetaan. Viestijäkuvasta kirjoittaminen olisi voinut olla hankalaa henkilöille, jotka eivät ole viestinnän ja vuorovaikutuksen ammattilaisia. Kukin vastaaja olisi kirjoittanut todennäköisesti vain yhdestä tai muutamasta näkökulmasta siitä lähtökohdasta, mitä käsittää viestinnän ja vuorovaikutuksen olevan. Kovin kattavaa ja syvällistä aineistoa, joka olisi vastannut tutkimuskysymyksiin, kirjoittamismenetelmällä tuskin olisi saatu.

3.2 Haastateltavien valinta

Valitsin haastateltavat ystäväpiiristäni, koska ystäviin on jo valmiiksi luottamuksellinen suhde. Lisäksi aihe oli niin henkilökohtainen, että siitä kertominen olisi oletettavasti helpompaa tutulle haastattelijalle. Munterin (1996, 69) mukaan tutkijan ja tutkittavan yhteistyö on uskottavuuden, totuudellisuuden ja sitä kautta luotettavuuden edellytys tutkimuksen teossa. Alustavaa haastattelumotivaatiota kartoittaessani sain kieltävän vastauksen kahdelta ystävältäni. Muut pyytämäni haastateltavat suhtautuivat haastattelupyynnöön positiivisesti. Pyrin valitsemaan henkilöitä, joilla todennäköisesti olisi jotain sanottavaa aiheesta ja jotka tulkin-tani mukaan olisivat motivoituneita aiheesta. Vaikka tutkittavia henkilöitä valitta-essa ei ollut tarkoitus pyrkiä kattavaan otantaan suomalaisia nuoria aikuisia, pyrin kuitenkin valitsemaan mahdollisimman eri aloja edustavat haastateltavat, koska eri alojen ihmisillä voisi olla erilaisia käsityksiä viestijäkuvastaan.

Vaikka ystävien valinta tutkimuksen kohdejoukoksi on aiheen kannalta hyvä asia, on siinä jotakin ristiriitaista. Voidaan olla hyvin lähellä tutkimuksen teon eettisten periaatteiden rikkomista; ystävät saattavat epäsuoralla tavalla osoit-taa, etteivät haluaisi osallistua mutta he ovat ikään kuin veloitettuja osallistu-maan. Ystävä katsoo olevansa helposti velvollinen auttamaan ystäväänsä. Myös omia tutkittavia ystäväpiiristäni kootessa huomasin tämän ilmiön. Eräs ystävä kieltäytyi haastattelupyynnöstä, mutta hän teki sen hyvin anteeksi pyy-dellen. Hän totesi vielä, että jos en saa haastateltavia, voin kysyä häntä uudel-leen. Myös yksi haastattelemani ystävä ilmoitti suostumuksensa haastatteluun hyvin ristiriitaisia tulkintoja herättävällä tavalla. Hän lähetti tekstiviestin, jossa luki ”Suostun haastattelun uhriksi mielellään.” Toki teroitin kaikille, joille haastat-telupyynnön esitin, että kieltäytyäkin saa.

Ystävyysuhteeni haastateltaviin kuitenkin ovat erityyppisiä, eli olen ystävyystynyt heihin eri elämänvaiheissa. Kaksi haastateltavaa on lapsuudenystäviäni, neljään olen tutustunut opiskelupaikkakunnalla asuessani eri konteksteissa ja yksi on ystävättäreni poikaystävä. Yksi mieshaastateltava ei

ollut minulle ennestään tuttu, vaan hänet rekrytoitiin erään haastateltavan kautta.

3.3 Haastateltavat

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat iältään 22–30-vuotiaita. Heitä on yhteensä kahdeksan. Heistä neljä on naisia ja neljä miehiä. Peruskoulutukseltaan kaikki yhtä lukuunottamatta ovat ylioppilaita. Kuusi heistä suorittaa parhaillaan yliopistotutkintoa. Kaksi mieshaastateltavaa on jo työelämässä opistotasaisen tutkinnon suorittaneina. (Haastatteluhetkellä toisen heistä tutkinnosta puuttui vielä päättötyö ja muutama kurssi.) Yksi mieshaastateltava on suorittanut ennen yliopisto-opiskelun aloittamista opistotasaisen tutkinnon.

Haastatteluhetkellä vain kaksi vastaajista ei ollut parhaillaan seurustelusuhteessa. Kellään haastateltavista ei haastatteluhetkellä vielä ollut lapsia.

Perhetaustoiltaan haastateltavat ovat heterogeeninen joukko. Yksi naishaastateltava on ainoa lapsi, kun taas muilla on sisaruksia. Yhden naishaastateltavan ydinperheeseen kuuluu myös mummo, eli hänen kotonaan asuu kolme sukupolvea. Myös haastateltavien ydinperheiden sosioekonominen tausta on kirjava. Kolmen haastateltavan vanhemmat ovat korkeakoulututkinnon suorittaneita, kahden haastateltavan vanhemmat opistotasaisen tai nykyisen ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita, kahden haastateltavan vanhemmat ovat maanviljelijöitä ja yhden haastateltavan isä on mennyt suoraan töihin teollisuuden toimialalle ja äiti suorittanut ammattikoulututkinnon.

3.4 Haastattelujen toteutus

Haastattelupyynnöt esitin haastateltaville tammi-helmikuussa 2001. Osaan haastateltavista otin yhteyden sähköpostitse, osaan puhelimitse ja joiltakin kysyin suostumusta haastatteluun kasvokkaisviestintätilanteessa. Haastattelupyynnön esitin kullekin haastateltavalle sitä viestintäkanavaa pitkin, mikä kenenkin kohdalla oli mutkattominta.

Toteutin haastattelut helmi-maaliskuussa 2001. Kaikki haastattelut tehtiin kotikontektissa. Kotoinen ympäristö tuntui sopivimmalta, koska kyseessä oli melko henkilökohtainen aihe, josta puhuminen on oletettavasti helpompaa vapaamassa ympäristössä kuin esimerkiksi yliopiston kolkkoissa tiloissa. Haastattelupaikka oli minun kotini Jyväskylässä viidessä haastattelussa. Kolme haastattelua toteutettiin Oulussa käytännön syistä. Siellä haastattelupaikkana oli kahdessa (N2 ja M2) haastattelussa naishaastateltavan (N2) koti ja yhtä naishaastateltavaa (N3) haastattelin myös hänen omassa kodissaan (ks taulukko 1).

Siihen, miksi Jyväskylässä toteutetut haastattelut tehtiin minun kodissani eikä haastateltavien luona, on monta syytä. Yksi keskeinen tekijä oli, että asun aivan keskustassa, joten haastateltavien oli vaivatonta saapua luokseni muiden päivän askareiden ja opiskelujen lomassa. Lisäksi kaikki haastateltavat, yhtä lukuunottamatta, olivat ystäviäni, joten he kaikki olivat ennenkin käyneet luonani. Ainoastaan yksi mieshaastateltava (M4) ei ollut minulle ennestään tuttu, mutta hänenkin kohdalla haastattelupaikasta sopiessamme päädyimme kotiini. Haastateltava oli ainoastaan käymässä Jyväskylässä, joten kotini haastattelupaikaksi oli hänenkin kohdallaan luonteva valinta. Muidenkin Jyväskylässä tehtyjen haastattelujen kohdalla keskustelimme yhdessä haastateltavan kanssa sopivasta haastattelupaikasta ja kaikki halusivat mieluummin tulla luokseni kuin että minä olisin mennyt heidän luokseen. Haastattelut olivat kestoiltaan viidestä-kymmenestä viidestä minuutista reiluun puoleentoista tuntiin.

TAULUKKO 1. Haastattelujen toteutus

Haastateltava	Haastattelun ajan-kohta	Haastattelun suori-tuspaikka	Haastattelun kesto
N1	22.2.2001 klo 10.10–11.05	haastattelijan koti	55 min
N2	23.2.2001 klo 19.12–20.33	haastateltavan koti	1h 21 min
N3	24.2.2001 klo 17.45–19.15	haastateltavan koti	1h 30 min
N4	1.3.2001 klo 15.37–17.02	haastattelijan koti	1h 24 min
M1	20.2.2001 klo 18.50–19.20	haastattelijan koti	1h 30 min
M2	24.2.2001 klo 12.40–14.13	N2:n koti	1h 33 min
M3	27.2.2001 klo 10.15–11.50	haastattelijan koti	1h 35 min
M4	9.3.2001 klo 14.08–15.40	haastattelijan koti	1h 32 min

3.5 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko muodostuu kahdesta osasta: siitä kuinka haastateltava kokee viestinnän nykyään eri konteksteissa sekä viestijäkuvan muodostumisesta elämän eri vaiheissa (ks. liite 1). Teemoiksi viestinnän kokemisesta eri konteksteissa nykyisessä elämänvaiheessa nostin seuraavat: viestinnän työ- tai opiskelupaikalla, harrastukset eli niin sanotun vapaa-ajan viestinnän, viestinnän ystävyys-suhteissa sekä parisuhdeviestinnän. Toista henkilöä haastatellessani nousi esille kirjoittaminen puhumisen ohella. En nostanut kirjoittamista tämän jälkeenkään omaksi teemakseen, vaikka useat muutkin nostivat kirjallisen viestinnän esille, koska varsinainen fokukseni ei ollut ”kirjoittavan minän” kokemisessa.

Viestijäkuvan muodostumista koskeviksi teemoiksi, eli menneisyyttä koskien nostin: viestinnän perheessä, koulussa, harrastuksissa, lapsuuden ystäväpiirissä. Yksi teema oli viestijäkuvan kannalta olennaiset käännekohtat. Menneisyyttä koskien lisäsin yhdeksi teemaksi ensimmäistä miestä

haastateltuani armeijan, sillä se minulta naisena oli tyystin unohtunut. Kuitenkin armeija on miehille paikka, jossa oletettavasti saa olla tai joutuu olemaan paljon ryhmässä ja se on siitä syystä tärkeä vaihe nuorta aikuisuutta elävän miehen kehityskaaressa. Kolmannen haastattelun yhteydessä haastateltava toi esiin myös viestinnän kokemisen kesätyöpaikalla ja sen, kuinka kesätyöt olivat muokanneet hänen viestijäkuvaa, joten lisäsin työkokemuksen erilliseksi teemakseen.

3.6 Haastattelujen kulku

Haastattelut toteutettiin niin, että istuimme haastateltavan kanssa toisiamme vastapäätä keittiön pöydän ääressä. Kahvit joimme kaikkien haastateltavien kanssa vasta haastattelun jälkeen, ettei se häiritsisi haastattelua. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Pysin laittamaan nauhurin päälle jokaisessa haastattelussa jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa, kun vielä itse olin äänessä ja kertoilin esimerkiksi tutkimuksen teon yleisistä periaatteista tai kyseisen tutkimuksen tavoitteista, jotta haastateltavalta olisi unohtunut nauhurin olemassa olo.

Haastattelun alussa kerroin haastateltaville puheviestinnästä oppialana, viestijäkuvasta sekä tutkimuksen tavoitteista. Kerroin teemahaastattelun ideasta ja korostin, ettei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Taustatietoja kysyin toisilta haastattelun alussa ja toisilta lopussa. Haastateltavan viestintäkoulutuksen määrää ja laatua kysyin aina haastattelun lopussa, jotta haastateltava ei olisi alkanut sitä kautta pohtia sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastattelukutsun esittäessäni olin kertonut aiheen olevan viestijäkuva mutta en ollut kertonut haastattelun teemoista sen tarkemmin. Halusin haastateltavien tuottavan ajatuksia spontaanisti haastattelutilanteessa, enkä niin, että he olisivat miettineet etukäteen vastauksia. Näin pyrin minimoimaan riskin, että haastateltavat pyrkisivät tuottamaan sosiaalisesti suotavia vastauksia. Se, ettei haastattelun sisällöstä ollut tarkemmin kerrottu etukäteen, tuntui tuottaneen osalle haastateltavista epävarmuutta. Heitä huolesti, pystyvätkö he haastattelutilanteessa tuottamaan vastauksia sekä yleisluonnehdintaa itsestä viestijänä.

Ennen varsinaisiin teema-alueisiin siirtymistä, kysyin suhtautumista tutkimusaiheeseen. Huomasin jo toista henkilöä haastatellessani, että haastateltavilla oli paineita määritellä itseään. Useilla oli käsitys, että viestinnän asiantuntijana jollakin tavalla testaan heidän omien käsitysten paikkansa pitävyyttä. Teroitin havainnon tehtyäni jokaiselle, etten millään lailla arvostele heidän viestintätaitojaan, vaan että ainoastaan heidän aivan omat käsityksensä ovat merkityksellisiä.

Haastateltavat suhtautuivat tutkimusaiheeseen yleisesti ottaen hyvin positiivisesti ja innostuneesti. Toisilla ei ollut kovin selkeää kuvaa siitä, mitä haastattelussa tullaan käsittelemään.

”No itse asiassa tämä aihehan nyt tietysti ei ollu mulle kauheen selvä, et mä en tienny et mitä tässä niinku oli, mutta en minä tiä kai se viestintä on päivän sana jollaki tavalla että.” (M4)

”No, ensinnäki vaikutti aihe ihan kiinnostavalta ja sitte ylipäättään se että kuinka tämä koko tutkimus tapahtuu ja tehään ja ei ollu niinku harmainta aavistustakaan [naurahtaa] kun suostuin että. Kuitenki tuli nyt suostuttua että tässä sitä ollaan. Että on kuitenkin semmonen tuota ala mihin tämä tutkimus todennäköisesti sitte tulee liittymään, mitä ite ei oo niin pohtinu. Ei oo tarvinnu miettiä, näitä kysymyksiä varmaan mitä nyt sitte ehkä tässä tullaan miettimään. Ehkä silleen vähän uutta ja semmosta niinkun, omalla tavallaan erikoista mutta, ei paha.”

Toisilla oli selkeämpi ennakko-oletus aiheesta.

”- - kyllähän mulle siitä viestijäkuvasta heti tuli mieleen se että mitä niinku itse aattelee omista viestijätaidoista tai semmosesta tavasta viestiä mutta emmä sitte aatellu sitä sen syvällisemmin - -” (M3)

Tämän mieshaastateltavan orientoitumisesta käy ilmi hyvin positiivinen orientoituminen viestintään ja vuorovaikutukseen liittyviin asioihin.

”No mua itteä kans kiinnostaa aika paljon semmonen niinkö, millä tavalla niinku kommunikoidaan tai esiinnyttään tai muuta että kyllä mä niinkö aika mielellään oon tässä mukana. Että oon tyytyväinen että sain tulla tähän.” (M2)

Jokainen haastattelu eteni yksilöllisellä tavalla. Kuuntelin ja kuulostelin haastateltavan suhtautumista viestintään ja lähdin liikkeelle siitä teemasta, joka tuntui kunkin haastateltavan kohdalla nousevan luontevimmin ensimmäiseksi esille. Yleisimmin kuitenkin aloitin haastattelun nykypäivästä, tästä hetkestä ja

siitä, mitä haastateltava parhaillaan elämässään tekee. Menneisyyteen siirryimme keskustelussa pikkuhiljaa, sillä siihen orientoituminen vaati kaikilta haastateltavilta eniten pohdiskelua. Toki poikkeuksiakin oli: jotkut aloittivat suoraan pohtimaan ala-aste aikojaan.

Kaikissa haastatteluissa vallitsi avoin, hyvä ja rakentava ilmapiiri, etenkin kun alun jännityksestä oli puolin ja toisin päästy yli. Koska osa haastateltavista olivat lapsuuden ystäviäni, meni heidän kanssaan hiukan aikaa, että pääsimme ystävä-ystävä roolitulanteesta lähemmäksi tutkija-tutkittava tilannetta. Mutta kun siihen tilanteeseen pääsimme, oli keskustelu hedelmällistä ja pääsimme aiheessa syvälle.

Haastattelun jälkeen lähes kaikki haastateltavat totesivat, että haastattelu oli ollut paljon syvällisempi ja laajempi kuin he olivat kuvitelleet.

”- - Niin, ehkä tähän suhtautu kuitenkin kevyemmin, kun mitä tää oli että. - -Tää oli kuitenkin semmonen, että tässä joutu tosiaan pohtimaan, että oli aika, aika tota semmonen haastava juttu ettei voinu- et kyl täs varmaan saaki jotain tuloksia koska tää onnistu niinku ainaki mut pysäyttää ihan kunnolla pohtimaan. Että luulin että nää kysymykset” (M3)

Monet olivat ajatelleet aiheen koskevan vain nykypäivää, eikä niinkään menneisyyttä. Toiset olivat myös orientoituneet ennen haastattelua vastaamaan viestintätaitoalueita koskeviin kysymyksiin sekä kysymyksiin tavoitteellisista puheviestintätilanteista.

”- - mä luulin että sä kysysit enemmän, miten mä sanosin, niinku nykypäivän tasolla: 'mitenkäs esimerkiksi nyt niinku yliopistossa ja mitenkä sä ajattelet ylleensä tästä ja tästä'. Mut musta oli niinku kauheen kiva, miten laajalle sä ulotit tän viestijä- ja vuorovaikutus niinku alueet ja nämä näin. Just joku ala-aste ja perhe ja kaikki tämmöset näin. Ni näitä asioita tulee oikeestaan mietittyä vähä niinku liian harvoin, tai oikeestaan ei tuu mietittyä juuri ollenkaan, ainakaa tietosesti. Mut sitte ku ruppee oikeen tälleen kaivamaan ja niinku miettimään ja pohtimaan, ni aika mielenkiintosisia juttuja sitä ollaan sitte niinku elämästään sitte vaan, oppii tajuamaan. - -” (N4)

Lähes kaikki haastateltavat tuntuivat olevan tyytyväisiä haastattelun antiin. He kokivat, että olivat saaneet myös itselleen jotakin. Usea totesikin, että harvoin tällaisia asioita tulee pohdittua, että miksi minä olen tällainen. Oman elämän käsittely koettiin kuitenkin yleisesti ottaen mielekkääksi.

Jokaisen haastattelun jälkeen kirjoitin ylös, miten haastattelu oli edennyt alkukontaktista nauhurin sulkemiseen. Pohdiskelin haastattelusta jääneitä päällimmäisiä tunnelmia ja tulkintoja. Analysoin haastateltavan ja omaa käyttäytymistäni. Myös alustavia aihioita tuloksista nousi esiin jo tässä vaiheessa, etenkin kun olin tehnyt jo useamman haastattelun.

3.7 Aineiston käsittely

Kun olin tehnyt kaikki haastattelut, alkoi aineiston purkuvaihe, jonka aloitin toukokuussa 2001 kuuntelemalla kaikki nauhat kertaalleen läpi. Ensimmäisen kuuntelukerran aikana tein kaikista haastatteluista muistiinpanoja ranskalaisin viivoin haastattelun kulusta ja sen sisällöstä. Toisella kuuntelukerralla litteroin haastattelut. En litteroinut aivan sanatarkasti haastatteluja alusta loppuun, sillä ensimmäisellä kuuntelukerralla olin saanut jo alustavan käsityksen siitä, mitkä kohdat olisivat tutkimusongelmani kannalta olennaisia. Raportoin haastateltavan suoraan aiheeseen liittymättömät sanomiset hakasulkeisiin litteroinnin lomaan. Päädyin tällaiseen menettelytapaa, sillä viestijäkuva tutkimusaiheena on niin kokonaisvaltaisesti elämään liittyvä, että se toi mieleen monia muistoja, jotka eivät kuitenkaan tutkimusongelman kannalta olleet niin merkittäviä. Haastateltavat koodasin niin, että naisten koodi on N ja miesten M. Lyhyet tauot merkitsin pilkulla ja pidemmät pisteellä.

Lopullisten tulosluvun teemojen rakentuminen oli pitkä prosessi. Kun olin litteroinut haastattelut, pidin tutkimuksen teossa pitkän tauon. Kun taas palasin aineistoni pariin elokuussa 2001, aloin työskentelyn lukemalla aineiston läpi useaan otteeseen kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Tämän jälkeen aloin lukea aineistoa jokin tietty teema, kuten esimerkiksi esiintyminen, mielessäni. Alleviivasin aineistoa erivärisillä tusseilla eri teemoihin liittyen. Aloin aineiston työstämisen juuri mainitsemastani esiintymisestä, sillä se oli teemoista selkein, jota lähteä hahmottamaan. Jatkoin hahmottamalla muita selkeitä teemahaastattelurungon pohjalta nousseita teemoja kuten esimerkiksi ryhmäviestintä ja parisuhdeviestintä.

Jokaisen haastateltavan elämänkulusta piirsin aikajanan menneisyydestä nykyisyyteen, johon merkitsin kunkin kohdalla viestijäkuvan kannalta merkittäviksi koettuja ajanjaksoja ja tapahtumia. Näiden kaavioiden pohjalta syntyi ajatus tulosluvun rakentamisesta menneisyydestä nykyisyyteen. Osa teemoista syntyi puhtaasti aineistolähtöisesti. Nämä teemat olivat laadultaan ja abstraktiotasoltaan sellaisia, että ne hahmottuivat vasta analyysin loppuvaiheessa kuten esimerkiksi omana itsenä olemisen ihannointi.

Tutkimusprosessini siis eteni aineiston keruusta aineiston purkamiseen ja analysointiin. Kirjoitin ensimmäiseksi tulosluvun. Teoriaa etsin vasta kun olin selkeästi hahmottanut tuloksieni päälinjaukset. Peilasin teoratietoa omiin tuloksiini. Halusin pysyä ja pysyinkin aineistolleni uskollisena koko prosessin ajan. Aineisto ja siitä tekemäni tulkinnat ohjasivat minut niiden teorioiden pariin, joita tulosluvussa olen esittänyt.

4 VIESTIJÄKUVAN KEHITYSKAARI

Sidon tuloslukuun myös teoreettista tarkastelua, jossa olen pyrkinyt löytämään elämänkaaren (life-span) näkökulmaa viestijäkuvan kehitykseen. Elämänkaaren näkökulmassa on keskeistä erilaisten teorioiden yhteen kokoaminen, joissa käsitetään ihmisen kehityksen jatkuvan läpi elämän. Pulkkinen on koonnut yhteen elämänkaaren kehityspsykologian painotukset, joita on kuusi: 1) Kehitys on läpi elämän jatkuvaa ja kaikki ikäkaudet ovat kehitysmuutosten ilmenemisessä yhtä keskeisessä asemassa; 2) Kehityksen suunta voi vaihdella eri käyttäytymisalueilla ja kehitysmuutokset voivat ilmetä monissa eri muodoissa; 3) Yksilön kehitys on joustavaa ja se voi kulkea eri suuntiin; 4) Yksilön kehitykseen vaikuttavat iän lisäksi myös geneettiset ja kulttuuriset tekijät; 5) Kehitys ymmärretään kolmen eri järjestelmän vuorovaikutuksen tuloksena: elinikä, historiallinen aika, jossa yksilö elää, odottamattomat, ei-normatiiviset tapahtumat, joita ihminen elämässään kohtaa; 6) Kehitystä on tarkasteltava eri tieteiden, kuten psykologian, antropologian, kasvatustieteen, biologian ja kasvatustieteen kautta, jotta siitä saataisiin monipuolinen kuva. (Pulkkinen 1997, 15). Edellisen listan kuu-denteen kohtaan voisi lisätä myös puheviestintätieteen.

Tulosluvun juoni kulkee menneisyydestä nykyisyyteen. Esitän tässä luvussa nuorten aikuisten käsityksiä viestijäkuvansa kehityksestä lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuuteen. Luvun lopussa käsittelen sitä, miten haastateltavana olleet nuoret aikuiset kokevat itsensä nykyisyydessä viestijöinä ja kuinka he ovat muuttuneet viestijäkuvaltaan.

4.1 Viestijäkuvan juurilla lapsuudessa

Lapsen elämänpiiri muodostuu kodista, koulusta, kavereista ja harrastuksista. Näistä asioista ja niiden merkityksistä viestijäkuvalleen haastateltavat puhuivat, puhuessaan lapsuuden viestintäkokemuksistaan. Lapsuudessa alkaa muodostua käsitys itsestä ja omista vaikutusmahdollisuuksista. Ahon ja

Laineen (1997, 26) mukaan tärkeimpiä minäkuvan määrittäjiä on lapsuusvaiheessa suhteet vanhempiin.

4.1.1 Perhe

Kaikki haastateltavat mainitsivat perheen olleen keskeisessä asemassa viestijäkuvan muotoutumisessa. Myös Aittola (1998a, 183–184) on tutkimuksissaan todennut, että nuoret aikuiset pitävät perhettä ja kotia merkittävänä instituutiona käytöstapojen sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen oppimisessa. Perheessä nuori oppii elämään yhteisön jäsenenä.

Eri tutkimuksissa on havaittu selkeitä yhteyksiä lasten kommunikatiivisen/sosiaalisen kompetenssin ja autoritäärisen vanhemmuuden välillä. Jos vanhempien autoritäärisyys on ollut lämmintä ja he ovat olleet lasten saatavilla, on lasten viestintäkäyttäytymisessä huomattavissa positiivisia piirteitä. Lapset kykenevät silloin sietämään paremmin epävarmuutta myös erilaisissa ja uusissa viestintätilanteissa. Lämpimässä ilmapiirissä varttuneiden lasten oletukset viestinnän lopputuloksista ovat positiivisia. Kun lapset ovat kasvaneet luottamuksellisessa ilmapiirissä, on sillä ollut suoraan vaikutusta heidän itseluottamukseensa ja pystyvyyteensä vuorovaikutustilanteissa jo lapsuuden vertaissuhteissa. Jos taas lapset ovat kasvaneet turvattomassa ilmapiirissä, puuttuu heiltä luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Jos vanhemmat ovat olleet negatiivisella tavalla autoritäärisiä, eivätkä ole olleet lasten saatavilla, ilmenee se muun muassa itseluottamuksen puutteena vuorovaikutuksessa. Vanhempien saatavilla olo vaikuttaa sosiaalisten taitojen ja pystyvyyden ohella myös aikuisuuden kiintymystyylien kehittymiseen¹. (Hart, Olsen, Robinson & Mandlco 1997, 318–319.)

Se, miten haastateltavat tässä tutkimuksessa kokivat perheen olleen yhteydessä viestijäkuvansa kehittymiseen, vaihteli haastateltavien välillä. Viestijäkuvaan mainittiin vaikuttaneen sisaruksiin ja vanhempiin liittyviä asioita. Sisaruksiin liittyen koettiin merkittävänä sisarusten määrä sekä se, missä

---

¹ Kiintymystyyliä käsitellään tarkemmin luvussa 4.3.4 Parisuhdeviestinnän ristiriitaiset odotukset.

vaiheessa sisarusarjaa oli syntynyt. Vanhempiin liittyviä seikkoja, joilla koettiin olevan yhteyttä viestijäkuvaan oli vanhempien kasvatusta sekä vanhempien sosioekonominen asema. Havainto tukee Sallisen tutkimustulosta, jonka mukaan perheen sosio-ekonomisella taustalla on yhteyttä viestijäkuvaan (ks. Sallinen-Kuparinen 1986; Sallinen 1994a).

Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu vanhempien ja kaverisuhteiden ohella myös sisarussuhteiden olevan keskeisessä asemassa sosiaalisen kompetenssin kehittämisessä. Sisarusten vaikutusta toisiinsa voidaan tutkia sukupuolen, iän ja sisarusarjan aseman suhteen. Tutkimuksissa on todettu, että samaa sukupuolta olevat sisarukset ovat yleensä läheisempiä kuin eri sukupuolta olevat. On myös havaittu, että vanhemmat sisarukset dominoivat nuorempia sisarusia. Sisarukset eivät useinkaan ole kovin samanlaisia toisiinsa verrattuna. Tästä johtuen sisarusten erilaisuus voi johtaa vanhempien erilaiseen käytökseen. Näin esimerkiksi tottelevainen lapsi joutuu kärsimään kurittoman sisarensa takia autoritäärisestä vanhemmuustyylisestä. Tällä taas on vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. (Hart ym. 1997, 327–328.)

Suurperheen kasvatit mainitsivat useiden sisarusten vaikuttaneen siihen, että äänensä on tottunut saamaan kuuluville ryhmäviestintätilanteissa. Veljien ympäröimänä varttunut naishaastateltava puolestaan kertoi tullessa aina hyvin toimeen miesten kanssa. Ainoana lapsena varttunut haastateltava arveli sen, ettei ole sisarusia, vaikuttaneen hänen viestintäänsä niin, että hän kertoi vaatineensa erityisesti lapsena paljon huomiota. Nykyään hän kertoo olevansa huono pitämään yhteyttä ystäviinsä, minkä hän myös arvelee olevan yhteydessä myös siihen, että hän on ainoa lapsi. Nyttemmin hän kertoo muuttuneensa tarkkailevampaan suuntaan.

”No mä luulen että mä pienempänä oon ollu dominoivampi ku nyt [naurua] - - jollain tavalla ehkä se ku on ainut lapsi ni se näky silleen että sitäkö ei kyseenalaistanu pienempänä. - - On hakenu ihan tavallisesti monilla tavoilla huomiota pienempänä et varmaan tommissa ryhmätilanteissaki ja sille.” (N2)

Haastateltavat kuvasivat sitä, millaista viestintä perheessä oli ollut. Joidenkin haastateltavien perheissä roolijako vanhempien ja lasten välillä oli ollut hyvin selkeä. Viestintä oli ollut hyvin vanhempilähtöistä. Suhtautuminen selkeään

roolijakoon vaihteli. Toinen saattoi pitää sitä hyvänä, kun taas toinen oli kokenut vanhempien ehdoilla toteutuneen viestinnän rajoittavaksi. Yksi haastateltava kertoi varttuneensa uskonnollisessa ja hillityssä perheessä. Hän koki sen vaikuttaneen omaan viestintäkäyttäytymiseen niin, että hänen omakin käyttäytyminen oli aikaisemmin hyvin hillittyä ja tunteita oli hankala ilmaista. Perheen kulttuuria kuvatessaan yksi haastateltava kertoi, että isän toiminnalla oli ollut hänen minä- ja viestijäkuvaansa hyvin suuri vaikutus.

”Ehkä tähän liittyy niinku semmone asia, että minkä takia mä oon ollu tämmöne, tai se ujouski on säilyny tosi pitkään enneku aloin muuttua. Mä oon niinku aina pelänny hirveesti kaikkee niinku tekemistä ja se johtuu ehkä siitä että meillä ei sillai esimerkiks kotona isä, halus tehdä ite aina kaikki, et se ei ottanu meitä niinku mihinkään, et ei niinku kannustanu tavallaa - -” (M1)

Perheilmapiirin käsitteellä kuvataan perheen sisäisten ihmissuhteiden luonnetta. Siihen kuuluvat perheen sisäiset vuorovaikutusmallit sekä kunkin perheenjäsenen emotionaalisesti sävyttyneet asenteet muita perheenjäseniä kohtaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että perheilmapiirit eroavat viidessä suunnassa: väkinäinen/luonnollinen ilmapiiri, kylmä/lämmin, hillitty/rauhaton, luottavainen/epäluuloinen sekä ärtyisä perheilmapiiri. (Kettunen, Krats & Kinnunen 1997, 86.) Viestintäkasvatukseen liittyviin tekijöihin kuuluu perheen viestintäilmapiirin lisäksi lasten vuorovaikutukseen osallistumisesta saamat sanktiot ja palkkiot. Nämä tekijät ovat merkittävässä asemassa viestijäkuvan sekä viestintäorientaation muotoutumisessa. (Pörhölä 1995b, 22.)

4.1.2 Viestintäkasvatus kotona

Vanhempien antamia kasvatusohjeita viestinnästä muistettiin. Haastateltavat eivät yleisesti ottaen suoraan osanneet sanoa, että mihin suuntaan heitä ‘viestijöinä’ oli koitettu kasvattaa. Viestintä koettiin kuuluvan niin yleisesti koko elämään. Myös Takala (1998, 44) toteaa, ettei viestijyyttä yleensä irroiteta omaksi kokonaisuudekseen muulloin kuin tutkimuksen ja koulutuksen yhteydessä eli ihmisillä ei automaattisesti voida ajatella olevan viestijäkuvaa ennen kuin se aktivoidaan esimerkiksi tutkimustilanteessa.

Kotona toteutettu viestintäkasvatus, josta haastateltavat puhuivat, olikin hyvin laaja-alaista. Vain joitakin yksittäisiä viestinnän piirteitä koskevia ohjeita tuli esille, kuten kehoitus rauhallisemmin puhumisesta. Enimmäkseen kotona annettu viestintäkasvatus koski ihmisenä olemisen peruskysymyksiä ja sosiaalisia taitoja. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kykyä työskennellä erilaisissa ryhmissä tavoitteen saavuttamiseksi, empatian osoittamista sekä kykyä reagoida toisen tunnetilan mukaisesti ja oman tunnetilan ilmaisemista (ks. sosiaalisten taitojen määrittelystä Valo 1995b, 75). Tässä sosiaalisella taidolla tarkoitetaan oikeastaan selkeimmin sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla toimimista.

Kaikkien haastateltavien kohdalla viestintäkasvatuksesta tuntui huolehtineen erityisesti isä. Äidin neuvoja viestintäkäyttäytymisestä muisteli yksi haastateltava. Haastateltavilla vanhempien kasvatusohjeet viestinnästä liittyivät hiljaa olemiseen, harkintaan ja viestinnän kontrolloimiseen. Vanhemmat olivat kehoittaneet haastateltavia harkitsemaan sanomisiaan spontaanin reagoinnin sijasta.

" - - sano, että 'Liisa² jossain tilanteessa on hyvä osata olla hiljaa eikä aina tarvii sanoa joka asiassa omaa mielipidettä ja voi joskus vaan tarkkailla ja sitte sanoa oman mielipiteensä.' Että ehkä se jollain tavalla on iskostunu ja tavallaan sitte aikuisiällä niinku, emmä tiä onks se hyvä mut emmä tiä onks se huonokaa." (N2)

" - - Se liitty varmaan tähän vanhempien ja vieraiden kunnioittamiseen että siitä oltiin tosi tarkkoja, että esimerkiks uutisten aikaan tai sitten ku oli tota joku tuttavaperhe kylässä, niin ni silloin lasten kuulu olla vähän taka-alalla - - piti tajuta ja olla hienotunteisesti hiljaa joskus ja niinku, tyhmille jutuillekaan ei välttämättä tarvinnu aina nauraa että, piti siis siitä niinku jotenki siitä semmosesta ymmärtämisestä että mikä niinku, miten kaikkiin asioihin pitää reagoida et siitä oltiin hyvin tarkkoja. - -" (M3)

Yhden haastateltavan vanhempien neuvot liittyivät kiinteästi päätöksentekoon. Isä oli ohjannut, että mielipide pitää olla ja se pitää ilmaista.

" - - jos mentiin johonki kylään pienenä ja siellä kysy kylän täti, että: 'no otatko sä nyt kahvia vai mehua vai limsaa vai mitä?' ja minähän sannoin kilttinä tyttönä, että: 'no ihan sama' ni isä sano, että: 'ei, kyllä sinun pittää tietää, mitä sinä haluat' ja sitte minä sanoin, että: 'no minä otan sitä sitte sitä limppari ku se on kaikista parasta'." (N4)

Ohjeita oli annettu myös konfliktikäyttäytymisestä. Haastateltava muisti isän käyttäneen perisuomalaista sananlaskua antaessaan ohjeita viestinnästä.

² Kaikki sitaateissa esiintyvät nimet on muutettu.

"- - ni se [isä] ei antanu mennä nukkummaan jos riitaa ollu selvitetty, et ei saanu mennä niinku miten se mennee se vanha sanonta, et 'ei saa aurinko laskee niinku riidan ylle'."
(N4)

Myös muiden haastateltavien vanhemmat olivat käyttäneet sananlaskuja ohjenuorina. Myös Sallinen-Kuparinen (1986, 23) esittää suomalaisten viestintä-arkuutta käsittelevässä väitöskirjassaan suomalaisten hellimiä sananlaskuja vähäpuheisuuden arvostamisesta.

"Se [isä] niinku aina sano että: 'Kuunteleminen tai niinku vaikeneminen kultaa, puhuminen hopeaa.' - -" (N2)

"- - se oli meidän isän legendaarisin sanonta, että: 'mies tulee räkänokastaki muttei turhannaurajasta' - -" (M3)

Haastatteluissa nousi esille vanhempien aseman yhteys viestintäkasvatukseen. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kun vanhemmat ovat korkeammassa asemassa, vaikuttaa se esimerkiksi siihen, käykö kotona vieraita; kotona sosiaalistuu tietynlaiseen kulttuuriin. Haastatteluissa esiintyneet mielipiteet olivat samansuuntaisia kuin Sallisen tutkimustulokset: mitä korkeampi perheen sosioekonominen tausta on, sitä vahvempi on lasten viestijäkuva (ks. Sallinen 1994a, 77). Sisarukset ja vanhemmat jotkut kokivat esikuvina. Joidenkin haastateltavien puheissa vanhemmistaan kuvastui ihailu.

"- - Esimerkiks kun meillä on ollu niitä kokouksia ja moon sitte jossain sohvannurkalla kattonu ku isä kopauttelee nuijaa pöytään - - että musta oli aina hienoo kahtoo ku se kopautti sillä nuijalla johonki pöytään [nauraa]. Niin no vähän semmosta kunnioitusta ja ihailua, et saatoin niinku ihailia sitä piirteitä siinä. Et ehkä siitäki on saattanu jäähä jotaki niinku kipinöitä. - -" (N4)

"Mä en tiä tietenkä voi johtua siitä että isä on samaa sukupuolta että siitä on niinku tullu semmonen jotenki että isä on niinkö ollu pojalle semmonen henkilö joka on niinkö enemmän ollu semmonen esikuva periaatteessa tai johon enemmän samaistuu. - - niinkö sillo ku mulla oli niinkö vähä semmosta ujoutta siinä hommassa niin, ne niinkö aika voimakkaasti esimerkiksi isä niinkö koitti siinä tukea ja ohjata ku se on niinku iteki joutunu työn puolesta niinku aika paljo semmoseen asemaan että se joutuu niinkö kertomaan ja esiintymään muille ihmisille että äiti paljo vähemmän ni sillä ei oo ehkä semmosta omaa näkemystä asiasta." (M2)

Joissakin haastatteluissa tuli esille käsitys, että viestintään liittyvät asiat ikään kuin perityvät vanhemmilta lapsille mallioppimisen kautta. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi parisuhdeviestinnän omaksuminen ja luottamustehtävien luonteva vastaanottaminen.

4.1.3 Viestintä koulussa

Nuorten elämässä on myös runsaasti muita oppimisympäristöjä kuin formaalisen oppimisen pääpaikka eli koulu. Koulu on kuitenkin nuorten mukaan merkittävä paikka muun muassa sosiaalisten vuorovaikutustaitojen sekä esiintymistaidon oppimiselle, vaikka nuoret monesti kokevat koulun muutoin paikaksi, jossa opetetaan monia merkityksettömältä tuntuvia asioita (Aittola 1998a, 178).

Koulu on merkittävässä asemassa puhekulttuurin kehittämisessä ja koulussa omaksutut viestintäasenteet ovat tärkeitä, sillä viestintäkoulutus on koulun loppumisen jälkeen satunnaista ja lyhytvaikutteista (Sallinen 1994b, 15). Kun teemana oli viestinnän kokeminen koulussa, mainitsivat haastateltavat, että ala-asteella oli luotu pohja viestintätaidoille sekä herätetty kiinnostus viestintää kohtaan. Peruskoulu koettiin olleen merkittävää aikaa sosiaalisten taitojen kehittämisessä, aivan kuten Aittolakin on nuorten aikuisten oppimisympäristöjä tutkiessaan todennut. Koulussa opittiin ryhmässä olemista. Viestinnän koulussa moni jakoi tunti- ja kaveri/välituntitilanteisiin. Toiset kokivat olleensa hyvin samanlaisia tuntitilanteissa ja välituntitilanteissa.

”- - tunneilla ja niinku ylipäättään kaveriporukoissa - - kai mä olin silleen - - normaalin reipas.” (N3)

”- - No ala-asteella ku meillä oli semmonen pieni koulu, niin siellä oltiin niinku aikailla kyllä ihan samantapasia [naurahtaa] tallukoita siellä sekä välitunnilla että siellä kouluhommista.” (N4)

Toiset puolestaan kertoivat olleensa tunnilta hiljaisempia kuin välituntitilanteissa. Yleisesti ottaen kaikki haastateltavat kertoivat lapsuuden kaveripiirin viestinnästä kotona ja koulussa, että siinä voi olla oma itsensä, vaikka muuten lapsena olisi ollut ujokin. Ujouden on Jonathan Cheek, yksi merkittävästä kyseisen ilmiön tutkijoista, määritellyt tilapäiseksi tunnereaktioksi, jonka laukaisee uusi tilanne tai uudet ihmiset (Manning & Ray 1993, 179).

”- - uusien ihmisten niinkö kohtaaminen ehkä pelotti ja. Mut aina siinä niinkö tutussa kaveripiirissä siinä on uskaltanu niinkö olla ihan semmone minkälainen vaan on ollu.” (M2)

Peruskoulu on esiintymistaidon kehittymiselle tärkeää aikaa. Esiintymiskokemuksista ala-asteella puhuttaessa toiset ottivat heti puheeksi näytelmät ja muut taiteelliset esiintymiset, kun taas toiset alkoivat puhua opiskeluun liittyvistä esitelmistä. Taiteellisista esiintymisistä puhuneet olivat saaneet esiintymisistään tunnepitoisempia onnistumiskokemuksia. Oppimiskäsityksen mukaan, jossa taiteellinen oppiminen nähdään elämyksinä ja luovana itseilmaisuna, uusi tieto perustuu keskeisiltä osin yksilön tunnekokemuksiin (Sava 1993, 25). Asiapitoisista esitelmistä puhuttaessa haastateltaville tulivat mieleen esimerkiksi aiheet. Eräs naishaastateltava kertoi ala-asteella jännittäneensä vähemmän näytelmiä ja muita esityksiä, joissa sai yleisön eteen mennä roolissa, jonakin muuna kuin omana itsenä.

Viestintätaidot voidaan jakaa esteettisiin eli taiteellisiin taitoihin sekä utilistisiin puheviestintätaitoihin (Lehtonen 1994a, 44; Vähänikkilä 131–132). Esteettisissä taidoissa painotetaan luovuutta ja puheilmaisun tärkeyttä (Lehtonen 1994a, 45). Utilistisilla puheviestintätaidoilla tarkoitetaan niitä taitoja, jotka tavallisimmin ovat puheviestinnän opetuksen kohteena, eli jokapäiväisen elämän puheviestintätaitoja.

Sekä positiiviset että negatiiviset ala-asteen esiintymiskokemukset muistetaan. Niistä myös haastatteluissa kerrottiin. Eräs naishaastateltava kertoi muistavansa, kuinka mukavaa oli esiintyä pienen maalaiskoulun juhlissa, ja ottaa vastaan kaikki suosionosoitukset, kun esityksiä katsomassa oli kaikki sukulaiset. Tämä naishaastateltava kertoo pitäneensä kovasti esiintymisestä lapsuudessa ja pitää siitä edelleen. Myös kaksi muuta haastateltavaa kertoi ala-asteen positiivisista esiintymiskokemuksistaan, vaikka he kertoivat olleensa lapsena melko ujoja. Koska he eivät tuolloin kokeneet itseään kovin ulospäinsuuntautuneiksi, ihmettelivät he sitä, miksi heitä pyydettiin mukaan koulun esityksiin. Toinen haastateltavista näki perusteluna sen, että oli ala-asteella liikunnallisesti lahjakas ja opettaja oli liikunnallisesti suuntautunut.

Yksi haastateltava kertoi epämiellyttävästä esiintymiseen liittyvästä kokemuksesta. Mieshaastateltava muisteli ala-asteen joulujuhlaa, jossa joutui lukemaan jouluevankeliumin, jonka monistusjälki oli himmeä. Epämiellyttävä

tunne liittyi kuitenkin enemmän monistusjäljestä johtuvaan ylimääräiseen kirjoitustyöhön; eikä itse esiintymiseen, joten kokemuksella ei ollut jatkossa esiintymismotivaatiota laskevaa vaikutusta.

Eräs naishaastateltava kertoi saaneensa aina ala- ja yläasteelta lähtien hyvin positiivista palautetta esiintymisestään. Hän ei kuitenkaan kokenut positiivista palautetta pelkästään hyvänä, vaan se loi myös paineita. Hän kertoi kokeensa, että hänen piti yhä uudelleen ikään kuin lunastaa maineensa hyvänä esiintyjänä. Hänen kohdallaan siis itseään toteuttavava ennuste toimi toisin päin, eli positiivinen palaute loi kuvaa hyvästä viestijästä ja se alkoi muokata hänen viestintäkäyttäytymistään ja viestijäkuvaansa (vrt. Sallinen 1994a, 74).

Palautteen viestintäkäyttäytymisestä kaikki haastateltavat käsittivät hyvin konkreettiseksi palautteeksi. Haastateltavien puheissa kävi ilmi, että he käsittivät palautteen koskevan järjestettyjä vuorovaikutustilanteita, kuten esimerkiksi esiintymistilanteita. Lisäksi palautteeksi käsitettiin selkeästi sanoiksi muotoiltu palaute. Palautteesta puhuttaessa kukaan ei nostanut esille esimerkiksi epäsuoraa palautetta kuten esimerkiksi esiintymistilanteessa yleisön nonverbaalisia vihteitä, vaikka laajemmassa merkityksessä palaute voi olla myös sitä. Toki palautteesta puhuttiin myös epäsuorassa merkityksessä, mutta ei varsinaisesti sillä termillä. Myös Valo (1995a, 99) on todennut, että palaute-termin merkitys on selkeämpi silloin kun se rajataan didaktiseksi käsitteeksi

4.1.4 Harrastukset

Harrastukset nähtiin hyvin keskeisenä asiana oman viestijäkuvan kannalta. Monet kokivat joukkuelajien yhteisen tavoitteellisen toiminnan kehittäneen sosiaalisia taitoja. Harrastusten parissa oltiin tavattu erilaisia ihmisiä ja opittu olemaan erilaisten ihmisten kanssa. Harrastuspiireissä oltiin saatu varmuutta omaan ilmaisuun.

”- - mä olin maalivahti ja maalivahin tehtävänä on niinkö ohjata peliä, eli se on niinkö koko ajan äänessä siinä. Eli huutaa muille ohjeita ja neuvoo ja muuta. Siinäki tapahtu sitte semmone ihan selvä muutos että siitä niinkö huomautettiin ja valmentajat ja muut sano että tässä on tapahtunu muutos että. Kyllä seki on varmasti kehittäny.” (M2)

Hyvin monet haastateltavat jakoivat harrastuksensa yksilö- ja joukkuelajeihin. Jotkut haastateltavat tunnistivat itsessään selkeästi muutoksen yksilöharrastajasta joukkueharrastajaksi tai päinvastoin. Mutta joukossa oli myös niitä, joiden harrastuspiiri oli säilynyt suhteellisen samanlaisena lapsuudesta aina aikuisuuteen saakka. Yksilölajeista tuotiin esille, että niissä mukana oli aina jonkin asteinen kilpailumieli, mikä oltiin voitu kokea raskaana.

”-Ni mähän oon harrastanu urheilua, hyvin tämmösii yksilölajeja, missä kilpailtiin toisia vastaan ja oltiin kyllä niinku harjotuskavereita mutta niinku silleen jatkuvaa vertailua - - tosi paljo semmosta vähä ikävääki että tuo hävis niissä kisoissa sen ja sen verran - -” (M3)

”Et on ne varmaan siis nuo yksilölajit muokannut silleen viestijänä siihen suuntaan että, et tavallaan om muita vastaan jollain tavalla eikä silleen niinku kimpassa tehä jotain juttua - -” (N2)

Harrastusten koettiin rikastuttaneen elämää; niistä oltiin saatu onnistumisen kokemuksia ja tärkeää kuuluvuuden tunnetta.

”No meillä oli mukava ryhmä. - - Tuntuu että me vähän niinku erotuimme sitten että se oli tavallaan se luokan, ei nyt voi sano kingit mutta siis silleen siinä oli niinsanotut kivoimmat pojat mukana ja sitte oli lesö olla niitten kanssa tanhumatkalla ja tuota tanhuta. Et se meidän tanhuryhmä oli vähän silleen että ME tanhuajat. - - Mä en tiä oltiinko me mutta ehkä me koettiin vaan olevamme niinkun että... jotenki ei nyt ylempänä tuo nyt on väärä sana, ei se nyt niin korostunu, mut oli kuitenkin lesö lähtä vaikka tanhumatkalle ku muut jäi matikantunnille.” (N3)

Mutta harrastukset ja niiden mukanaan tuoma sosiaalinen elämä oli varsinkin nuoruusvaiheessa nostanut esiin myös epävarmuuden tunteita. Yksi mieshaastateltava harrastaa partiota ja nuorempana hän koki kuulumisen hierarkiseen partioryhmään ristiriitaisena. Ryhmässä piti lunastaa oma paikkansa.

”- - se ollu toisaalta semmonen tukeva verkosto, että tosi kivaa että siellä oli hyviä kavereita, mutta sitte toisaalta sielläki oli semmonen niinku jollain tavalla se, että piti ninku erottautua jollain koska oli paljon samanikäisiä poikia ja... Ja jo nuorena piti ottaa vastuuta ja alkaa, alkaa ryhmänjohtajaks - - se oli silleen kovaki koulu, että piti olla jotain, piti olla semmonen eri- erikoinen tyyppi. Että toisaalta sai olla ryhmän jäsen mutta toisaalta piti nousta esiin. - -” (M3)

Myös Aittola (1998a, 180) on todennut tutkiessaan nuorten aikuisten informaalaisia oppimisympäristöjä, että vapaa-aika harrastuksineen näyttelee nuoren aikuisen elämässä keskeistä osaa. Harrastusten puitteissa on opittu esimerkiksi ryhmässä toimimista, vuorovaikutustaitoja, itsenäistymistä ja esiintymisvarmuutta. Harrastukset luovat monelle myös elämän ideologista pohjaa. Harrastusten parissa on opittu tulemaan erilaisten ihmisten kanssa toimeen, arvostamaan erilaisuutta sekä häviämään ja voittamaan.

4.1.5 Muita viestintämuistoja lapsuudesta

Yksittäisistä viestintään liittyvistä asioista lapsuudesta muistettiin erilaiset puheviat ja niistä saatu palaute. Yksi haastateltava änkytti lapsena, josta häntä kiusattiin. Toinen haastateltava kärsi lapsena r-viasta, jonka hän oli saanut korjattua aktiivisella harjoittelulla. Korjaantuminen oli hänelle onnistumisen elämys, minkä jälkeen hän kertoi uskaltaneensa mennä reippaammin mukaan vuorovaikutustilanteisiin.

Eräs mieshaastateltava kertoi olleensa lapsena villi ja tehneensä kepposia. Hän oli kuitenkin alkanut muuttua ala-asteen loppuvaiheessa rauhallisempaan suuntaan. Muuttumistaan hän selitti sillä, että hän halusi olla vanhempien luottamuksen arvoinen, kun he olivat jättäneet haastateltavan ilma lapsenvahtia kotiin.

4.2 Nuoruudesta aikuisuuteen

Nuoren ihmisen elämä on erilaista kuin lapsen. Nuorena suuntaudutaan jo pois päin kodin turvallisesta ilmapiiristä ja aletaan etsiä suuntaviivoja omalle elämälle. Minuuden määrittäminen ja siihen liittyvät minäkuvat testataan jo laajemmissa yhteyksissä perheen ulkopuolella sekä suhteessa ikätovereihin. Nuori kokee erilaisia minuuden ristiriitoja. Nuoren tarve hyväksytyksi tulemisesta on suuri. Hän hakee ryhmään samaistumisesta turvaa. (Toskala 1996, 90.) Haastateltavat puhuivat sekä kipeistä että onnellisista nuoruusmuistoistaan. Nuoruudessa tulee eteen myös monia merkittäviä

tapahtumia, jotka muokkaavat viestijäkuvaa. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi armeija ja kotoa muutto.

4.2.1 Nuoruuden epävarmuutta

Haastateltavat kertoivat itsessään ja omassa suhtautumisessa tapahtuneen muutoksia murrosiässä. Murrosiän kohdalla pohdittiin, oliko se varsinainen syy muutokseen, vai tapahtuiko siinä iässä jotain, joka aiheutti muutoksen. Eräs naishaastateltava kertoi muuttuneensa murrosiän aikana spontaanisti reagoivasta tarkkailevammaksi. Syyksi siihen hän pohti isänsä viestintään liittyviä ohjeita sekä murrosikää.

”Mä luulen et se tuli yläasteen aikana jollain tavalla ja lukiossa. - - Mä luulen et se ois voinu niinku yläasteen aikana silleen kypsyä ja jollain tavalla silleen muuttua. Et sehän tietysti voi johtua et tulee kaikki murrosikä ja tulee epävarmemmaks tavallaan - - ja pohdiskelee ja etsii itseään silleen. Että voi johtua siitäkin.” (N2)

Yksi mieshaastateltava kertoi, että hän sai varmuutta esiintyjänä merkittävästi yläaste- ja lukioaikoina. Hän kuvailee voittaneensa silloin ujoutensa.

”- -siinä vaiheessa jotenki niinkö muuttu ja sit mä muistan, no ehkä semmonen, siitä saa niinkö aina itseluottamusta ku, emmä tiiä- sen ikäsenä kai tytöt alkaa tykkäämään pojista ja sitte huomaa että hei nehän tykkäs musta, ni siitä tuli ehkä itseluottamusta. - -” (M2)

Yläasteaika on nuoren elämässä herkkää aikaa. Silloin haetaan hyväksyntää ympäristöstä ja ryhmään kuulumisen tarve on voimakas. On tärkeää olla hyväksyty ja tuntee kuuluvansa johonkin.

”- - Ja yläasteella - - oli se oma jengi sitte jossa oli me ja sitte ylempi vuosikurssilaisia poikia, ni olihan se sitte aika elvistelyä. - -” (N3)

Yläasteella joillakin haastateltavilla epävarmuus oli huipussaan. Mikäli ei kokenut kuuluvansa tärkeään ryhmään, ei saanut tarvitsemaansa kuulumisen tunnetta.

”- - Mut sitte yläasteella minä olin niin hiima ku voi olla. - - Siis semmone iha hissukka --” (N1)

Vaikka nuoruudessa ryhmäpaina on kova, piti toiset pintansa. Jotkut asiat jätettiin tekemättä, vaikka ryhmän normien mukaan olisikin pitänyt toimia toisin.

"- - semmonen perässähihtäjä kai sitä sitte oli varmaan että. Mulla on kyllä aina ollu jotenki semmonen luonteenlaatu, että ei niinku kummiskaa että vaikka oot niinku porukassa ja porukan semmonen painostus tietty nyt on aika monessaki asiassa näin, mutta kyllä mulla niinku on aina omat mielipiteet ja asioita jota niinku ei mistään hinnasta tehä että. - -" (M4)

Monet mainitsivat murrosiän olleen sellainen vaihe, jossa omaa olemistaan ja käyttäytymistään pohti paljon. Toskalan (1996, 90) mukaan nuoruuden keskeinen muutos onkin reflektiivisen abstraktiokyvyn kehitys, jolloin minuuteen liittyy keskeisesti uusi taso eli minuuden tietoisuus omasta minätietoisuudesta.

4.2.2. Pojista miehiksi?

Kaikki mieshaastateltavat olivat armeijan käyneitä. Haastateltavien puheissa armeijasta kuvastui, ettei armeijaa oltu koettu kovinkaan miellyttävänä paikkana. Viestintäilmasto armeijassa koettiin hyvin taantuneena. Jotta tuli hyväksytyksi ryhmässä, piti kertoa rankkoja juttuja.

"- - siellähän pysty niinku vaan niinku rankoilla jutuilla että viinasta ja seksistä ja naisista ja muusta niinku tosi ääliömäisiä juttuja kertomalla ni pysty menestyy että. - - siellä oli vähän pakotettu siihen juttujen kertomiseen, että niitä tilanteita olikin oikeesti jossa oli niinku pakko, pakko mollata jotai, koska muuten sitä ei ois kestäny. Tuntu että se niinku rakentu, että vähä oli pakko niinkun yrittää lieventää. Mut että harmi että se oli niinku se kierre lähteny liikkeelle, ettei pystyny oleen muuten ku piti lähtee mukaan siihen, siihen semmoseen mollaamiseen - -" (M3)

Haastateltavieni asenteet poikkesivat Laajalan ja Kostamon (1996) tekemästä varusmiesten suhtautumista armeijan viestintäilmapiiriin käsittelevän pro gradu -tutkimuksen tuloksista. He kartoittivat opinnäytetyössään varusmiesten viestintäilmapiiriä koskevia käsityksiä suhteessa toisiin varusmiehiin, varusmiesjohtajiin sekä kantahenkilöstöön kuuluviin esimiehiin. Heidän selvityksensä perusteella varusmiehet kokevat viestintäilmapiirin armeijassa yleisesti hyvin myönteisenä. Varusmiesjohtajien vertaisryhmissä viestintäilmapiiri koettiin avoimeksi, assertiiviseksi sekä supportiiviseksi (Kostamo & Laajala 1996, 107). Kantahenkilöstön esimiessuhteet varusmiesjohtajat kokivat myös positiivisina. Viestintäilmapiiriä varusmiesjohtajien ja esimiesten välillä leimasivat molemminpuolinen

palautteenanto, tasa-arvoisuus sekä huomioonottava suhtautuminen. (Kostamo & Laajala 1996, 109.)

Kolme haastateltavista oli edennyt armeijassa asemaan, jossa he olivat päässeet kouluttamaan alokkaita eli varusmiesjohtajiksi. Kaikkien kouluttajakokemukset ja asenteet armeijaa kohtaan olivat samansuuntaisia. Armeija koettiin laitokseksi, jossa ikävät koulutuskokemukset kiertävät kehää. Kun itselle ollaan oltu alokasvaiheessa ilkeitä, toistetaan omat ikävät kokemukset omille koulutettaville. Vaikka haastateltavat olivat voimakkaasti sen kannalla, että näin tapahtuu, eivät he itse kertoneet syyllistyneensä samaan.

Varusmiesjohtajat ovat erikoisessa asemassa kantahenkilöstöön, alokkaisiin ja pidempään palvelleisiin nähden. Varusmiesjohtajat ovat nimittäin arvohierarkiassa muiden varusmiesten ja kantahenkilöstön välissä. Heidän asemaansa kohdistuu siis ristiriitaisia odotuksia: toisaalta he ovat esimiehiä mutta toisaalta palvelustaan suorittavia varusmiehiä. Esimiesasemaan liittyy epävarmuuden tunteita. (Kostamo & Laajala 1996, 111.)

Haastateltavat kertoivat asennoituneensa kouluttamiseen ikään kuin työnä ja he olivat korostaneet sitä ajatusta myös koulutettavilleen. Heidän puheistaan kuvastui pyrkimys olla hyvä ja pidetty johtaja, joka on ryhmäläistensä kanssa samalla tasolla. Hierarkista vaikutelmaa pyrittiin vähentämään olemalla vaatimatta armeijan säännöstön mukaista muodollista käyttäytymistä.

"- - Mutta kun en minä niinku omasta mielestä ainakaan oo semmonen, että semmonen tuota ni hirvee käskijätyyppi, että se pittää jollakin, niinku tottakai niinku tietyllä tavalla pittää käskee ja niinku saaha se porukka pelaamaan, mutta kyllä se luottamus ansaitaan sitten monella muullaki tavalla. Just olla semmonen asiallinen ja välttää kaikkee typeryyksiä ja - - tosiaan just semmoset turhanpäiväset pökkuroinnit ja tämmöset ni minä sanoin ihan suoraan että: 'mulle ei tarvii mittään semmosta esittää' että ollaan kummiski ihan sammaa homma tehään periaatteessa" (M4)

"Emmä ollu oikeen semmonen että mä siellä niinkö räyhäsin ja... Emmä niinkö kokenu sitä että mä oisin niinku päässy johonki semmoseen vallankahvaan jossa mä nyt jotain purkaisin siellä omaa agressiota että tai muuta. - - Kyllä ne niinkö sano että ne tykkäs ja sen huomaa sitte käytöksestä ja muusta ku en mä niinkö... Siinä voi olla niinkö silleen hirveen muodollinen - - mut ku semmoset jätti niinkö pois ni se oli semmosta että niinkö voi sanoo että jollain tavalla niinkö töissä ja ite oli siinä vähä semmonen joka kanto vastuun koko sen niinku ryhmän asioista." (M2)

Armeijassa johtajana toimiessa oli yhden haastateltavan mukaan mukauduttava hyvin rankasti vallitsevaan kulttuuriin, jos halusi tulla armeijan arvosteluasteikolla niin sanotusti hyväksi johtajaksi.

"- - Että siellä ei silleen voinu asiallisesti johtaa ryhmää eikä, eikä niinku olla vaan mukava, vaan siellä piti olla vähän ilkeä että ois ollu hyvä johtaja. Että en mä silleen varmaan ollu armeijan mittapuulla hyvä johtaja ku mä vaan yritin että tehään hommat, mutta ja kyllähän mä sainki - - Niille ois pitäny olla niinku enemmän, et ois pitäny olla semmonen joka vaan naureskelee niitten monille aamuille ja kertoo tyhmiä juttuja, että silleen tuntu että ei ees halunnu lunastaa sitä paikkaa, minkälainen siellä hyvän johtajan piti olla. - -" (M3)

Vaikka armeijaan liitettiin monia negatiivisia asioita, oli siellä olossa myös jotain myönteistä. Yksi haastateltava kertoi armeijan positiivisena puolena, että siellä oli saanut uusia ystäviä. Ystävyyskontaktit olivat kuitenkin syntyneet vapaa-ajalla, eivät varsinaisissa palvelustilanteissa. Elämänvaihe, jolloin asepalvelus suoritettiin oli koettu raskaana, vaikka jälkeen päin ajatellen myös hyödyllisenä. Armeijassa oli opittu vastuuntuntoa ja sitkeyttä.

"- - Et onhan se silleen kasvattanu varmaan, että se oli niin kurinalaista ja semmosta välillä vähä ikävääkin, että kyllä on niinku, on silleen kestävämmäks ja jotenki just semmoseks kärsivällisemmäks tullu sen takia. - -" (M3)

Armeijan kunnialla suorittaminen mainittiin myös asiaksi, jolla sai arvostusta läheisiltään.

"Tietysti onhan se semmonen jollaki tavalla, että se muuttaa, että tietysti sitten niinku niinku osottaa porukoilleki, että silleen suht koht pystyy niinku klaaraamaan itensä etteenpäin ja jollaki tavalla. - - Olihan se tietysti semmonen näytönpaikka, että sen jälkeen niinku tietysti saavutti niitten silmissä taas niinku paljo enemmän luottamusta ja. - -" (M4)

4.2.3 Kotoa maailmalle

Kun toiset olivat kokeneet murrosiän merkittävänä aikana viestijäkuvan kehittymisen ja sen muutoksen kannalta, kokivat toiset myöhemmän vaiheen, kuten aikuistumisen ajan, merkityksellisenä. Silloin usein muutetaan uudelle paikkakunnalle opiskelemaan ja sosiaalistutaan uuteen kulttuuriin. Paikkakunnanvaihdos voidaan kokea positiivisena asiana, jolloin saa luoda itsestään aivan uudenlaisen kuvan sosiaalisissa tilanteissa. Etenkin eräs

pieneltä paikkakunnalta tuleva haastateltava kertoi opiskelupaikkakunnalle muuton olleen vapauttava kokemus.

” - - Mut se on ollut vähä rasite, ku aina on saanu kuulla kenenkä tyttö on ja kenenkä sisko on ja näin. Niin ku tuli tänne näin [Jyväskylään], ni mä oon ollut täällä ihan oma itseni ja mä oon saanu ihan semmosena, mikä minä luonnollisesti olen, ni sen perusteella niinku tšekäläiset kaverit - - ” (N4)

Paikkakunnan vaihdosta ja opintojen aloittamista ei ollut koettu kuitenkaan pelkästään positiivisena asiana. Yksi naishaastateltavista kertoi arvojensa ja yleisten asenteidensa sekä käyttäytymisensä joutuneen melkoiseen muutostilaan aloitettuaan tekniikan opinnot³. Hän koki aluksi itsensä hyvin erilaiseksi kuin muut. Hän halusi voimakkaasti samaistua ryhmään. Hän kuvasi tunnelmiaan opiskelun alkuaikoina näin:

”Varmaan alussa se oli, et se oli semmosta aika niinku jyrkkää, et se ehkä haki semmosta muotoaan tavallaan niinku huomasi että ihmiset on silleen, en mä tiä erilaisia kun ite mut jollaki tavalla välillä tuntu sillon muutamana eka vuonna etten mä jollain tavalla kuulu tänne. Ja sitte halus kuitenkin kuulua ja sitte se ehkä oli semmosta niinku että, emmä tiä ei henkseleitten paukuttelua mut siis semmosta että: ‘bahhahahaa kaikki ideologit’ tai siis semmosta” (N2)

Aikuistuminen koettiin ajaksi, jolloin piti ja sai ottaa vastuun omasta elämästä, sanoista ja teoista.

”Niin no ehkä tuo aikuistuminen tai semmonen on vaikuttanu, et lapsena oli enemmänki semmonen seurailija tai siis semmonen kuitenkin että, vähä niinku kärjistetysti, että sano mitä muut halus. Mutta ehkä vanhempana on sitte älynny että tätä puhetta voi käyttää myös niinku oikeesti omien asi- omien ajatusten perustelemiseen, että sitte on vähän kriittisempi puhuja tullu myöhemmin.” (M3)

4.2.4 Synnyinseutu viestijäkuvan selittäjänä

Vaikka tutkimuksissa ei ollut saatukaan todennettua, että se, missä päin jotakin maata asuu, vaikuttaisi minäkäsitykseen ja sitä kautta viestijäkuvaan, elää heimosko vielä meissä suomalaisissa. Useamman haastateltavan kanssa jossakin vaiheessa tuli puheeksi synnyinseutu ja sen vaikutus viestijäkuvaan. Haastateltava, joka on itse kotoisin Etelä-Suomesta, kävi armeijan Keski-Suomessa. Hän kertoi kokeneensa varsinkin alussa olonsa hankalaksi muiden

varusmiesten joukossa, joista suurin osa oli pohjanmaalaisia. Pohjanmaalaisia haastateltava kuvasi ”kansanihmiseksi”, joka ominaisuus haastateltavan mukaan puuttuu eteläsuomalaisilta. Myös naishaastateltava, joka on kotoisin Lapista, kuvasi lappilaisilla olevan erilainen identiteetti kuin muualta Suomesta tulevilla.

”- - Niinku iteki on, ite on kotiseukurakas ihminen, minä oon Rovaniemeltä, ja se on niinku et pohojonen, pohojosen ihmisissä on se joku, muka vähän semmone henki. - -” (N1)

4.2.5 Haastaviksi koetut vuorovaikutustilanteet

Haastatteluissa kävi ilmi, että altistuminen hyvin erilaisiin viestintätilanteisiin erilaisissa konteksteissa aiheutti muutoksia viestijäkuvassa. Eräs haastateltava oli toiminut vuoden opiskelijaseurakunnan vetäjänä, missä hän oli joutunut erilaisiin viestintätilanteisiin. Hän oli joutunut varaamaan tiloja, pyytämään opiskelijailtoihin puhujia, soittelemaan tärkeille henkilöille ja juontamaan opiskelija iltoja. Vuosi oli ollut hänelle rasittava mutta myös opettavainen.

”- - että jos niinku miettii semmosia vuorovaikutustilanteita niin, näen sen että niinkun opin myös siitä paljon. Että paljon annoin mut paljon sain...” (N3)

Puhelimessa viestiminen tuntemattomien kanssa koettiin haastavana, varsinkin jos piti soittaa jollekin korkeammassa asemassa olevalle ihmiselle. Myös Pörhölän (1995a, 123) mukaan puhumiseen liittyvä jännittäminen voi olla vastaanottajasidonnaista, jos ollaan vuorovaikutuksessa auktoriteettiasemassa olevan henkilön kanssa.

”- - soitin muunmuassa kirkkoherroille ja Oulun piispallekin Olavi Rimpiläiselle entiselle ja siis sillain että ainahan tommoset niinkun tavallaan vähän semmosia jännittäviä hetkiä. - -”

Eräs haastateltava kertoi kuuluvansa oppiaineensa ekskursioryhmään ja joutuvansa myymään puhelimesta mainoksia.

---

³ Aihepiiriin liittyen on valmistumassa tutkimuksen teko hetkellä Eeva-Leena Aittoniemen lisensointitutkimus: Tyttöinä teekkariyhteisössä. Naisopiskelijoiden kokemuksia ystävydestä, verkottumisesta sekä ryhmä- ja kiltatoiminnasta miesvaltaisessa opiskelu-ympäristössä.

"- - mää stressaan sitä jo nyt ens viikon soittoja ja se on erittäin ahistavaa ja voi saaha illalla menemään yöunet kun mä rupeen niitä miettimään - -" (N2)

Erilaiset työkokemukset mainittiin yhtenä selkeänä viestijäkuvaan muutoksia aiheuttaneena teemana. Työssä ollessaan nuoret saavat mahdollisuuden tutustua aikuisten maailmaan ja sen normeihin. Työssä ollessaan nuoret oppivat työtehtävään liittyvien taitojen ohella muun muassa ihmissuhdetaitoja, sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja, kuuntelemista ja myötäelämistä. (Aittola 1998a, 179.) Eräs haastateltava kertoo olleensa vuoden kouluavustajana. Kouluavustajan roolissa hän oli oppinut kohdentamaan sanomisiaan kuulijoiden mukaan. Myös kontaktit vanhempien ja muiden opettajien kanssa olivat kehittäneet häntä viestijänä.

Työkokemuksessa ja sopeutumisessa erilaisiin työkonteksteihin ei nähty pelkästään positiivisena ja kehittävänä asiana. Nuorena epäpätevänä työntekijänä uuteen työyhteisöön meneminen aiheutti epävarmuuden tunteita. Siksi kesätyöpaikassa mukauduttiin tietoisesti. Keskusteltiin kahvipöydässä aiheista, jotka eivät välttämättä itseä kiinnostaneet, mutta omasta asemasta johtuen ei uskallettu lähteä johtamaan keskustelua.

"Emmä voinu niitten kans mistään tentistä puhua, siis tavallaan se ei oo se niitten, niitten juttu enää. - - Että koitti lähtä siihen keskusteluun mikä oli tai sitte vaan kuunteli jos ei pystyny lähtemään." (N3)

Naishaastateltavan sopeutuminen työporukkaan, joka koostui erilaisista taustoista tulevista työmiehistä, oli hänelle raskasta.

"Kyllä siinä niinku jollain tavalla joutuu muuttumaan ja se on aika raskastaki ja monet on aika hajalla kesän jälkeen ja ihana palata taas sitte niinku kavereitten luo. Siis sinänsä että koska ei itteesä voi muuttaa äärettö- tai siis tavallaan niinku. Jollain tavalla sillä täytyy siis niinku sopeutua koska mä oon se uus joka tulee siihen työyhteisöön, et tietenkää envoi olettaa [naurahtaa] että muut muuttuu mun mun mukana tai takia silleen." (N2)

Haastatteluissa haastavaksi koettuna vuorovaikutustilanteena nousi esille vieraalla kielellä puhuminen. Lehtonen on artikkelissaan (1994b, 85) pohtinut sitä, miksi suomalainen vaikenee vieraalla kielellä. Hän esittää kielen ja kulttuurin näkökulmasta suomalaisen vaikenemiseen vieraalla kielellä kolme syytä: viestintäarkuus, kielitaidon puutteellisuus sekä itsekritiikki johtuen

kielitaidon puutteen tiedostamisesta. Myös oman koodin häpeäminen ja toisen kielen paremmaksi tiedostaminen on syy vaikenemiseen (Lehtonen, 1994b, 86).

Vieraalla kielellä vuorovaikuttaminen koettiin luonnollisesti vaikeammaksi kuin suomeksi. Mutta jos vierasta kieltä oli uskallettu puhua, oli se yleensä koettu palkitsevana. Yksi mieshaastateltava kertoi olleensa opiskelijavaihdossa ja jännittäneensä aluksi vieraalla kielellä puhumista. Loppuaikoina hän oli kuitenkin uskaltanut puhua ja jopa osallistua esiintymisen kurssille natiivien kanssa. Selviytyttyään kunnialla vieraalla kielellä esiintymistilanteesta, hän kertoi olleensa itseensä hyvin tyytyväinen.

"- - Alussa oli jollain tavalla vaikea niinku, siis ku ei pystyny niin tarkasti ilmasee ittee, joutu miettiä aina niinkö silleen että mitähän tässä sanoo ja muuta semmosta, mutta sitte siinä niinkö katos semmonen... niinkö ei enää välittäny et puhunkohan mä nyt just niin oikein ja sillee et: 'no, äännänköhän mä tässä niinkö Tommi Mäkis englantia vai jotain muuta' ettei enää välittäny siitä, tuli semmonen niinkö rohkeus. Ni se muutti niinkö sen ja siinä iteki huomasi, että: 'hei tässä kehitty'- -"

4.3 Miten koen itseni tänään

Tässä luvussa käsittelen haastateltavien nykyisiä käsityksiä itsestään vuorovaikutuksessa. Ensin esittelen haastateltavien yleiskäsityksiä itsestään viestijöinä. Sen jälkeen esitän nuorten aikuisten näkemyksiä omasta vuorovaikutuksestaan eri konteksteissa.

4.3.1. Luonnehdintaa itsestä viestijänä

Haastateltavat lähtivät pohtimaan kysymystä käsityksistä itsestään eri vuorovaikutustilanteissa hyvin eri tavoin, kukin omista lähtökohdistaan. Kahden naishaastateltavan tapaa puhua omasta viestijäkuvastaan yhdisti pyrkimys hahmottaa omaa vuorovaikutusta toisten kautta; he lähtivät pohtimaan kysymystä asetelmasta: kuinka muut minut näkevät? Myös Valon (1995a, 99) mukaan viestijäkuva perustuu käsityksiin siitä, millaisena muut minua pitävät.

Näiden kahden naishaastateltavan puheessa omasta viestijäkuvastaan kuvastuu tietty epävarmuus.

"Ja sillai ku itte on pitäny itteä että mä oon semmone et mulle on helppo puhua. Ja itte puhuu paljo omista ajatuksista ja on semmone niinku sillai avoin ja semmone. Ni sitte niinku miettii niinku sitä että onko ite sitte samallailla tai sillai onko helposti lähestyttävä." (N1)

"Noo, mää yritän olla miellyttävä mulla o varmaan joku sellane miellyttämisen tarve sinänsä että. Ku mä oon just ite miettiny sitä nyt että oonko mä sillee aito vai yritänkö mä vaa vai oonko mä vaan miellyttävä silleen. - - Oon varmaan aika avoin - - En mä tiää voiko sitä sanoo että semmone viestijä joka yrittää tulla kaikkien ihmisten kanssa toimeen - - Joo, ehkä semmone tarkkaileva. - -" (N2)

Yksi naishaastateltava lähti pohtimaan viestijäkuvaansa jo heti alussa määrätietoisesti taustoistaan käsin. Hän lähti liikkeelle pohdinnassaan siitä, kuinka hän käyttäytyy tavoitteellisissa viestintätilantessa. Hänellä on haastateltavista eniten puheviestinnän koulutusta takanaan.

"- - Ni musta tuntuu että mä niinku itse, itse viestijänä ni, pyrin tavallaan, pyrin selkeyteen silleen että ossaan niinku ilmasta itseäni just niillä sanoin, mitä mä niinku ajattelen. Ja pyrin myös ottaa toiset huomioon. Koska silleen ylleensä pääsee niinku parhaimpiin [naurahtaa] lopputuloksiin viestinnässä." (N4)

Joillakin haastateltavilla korostui viestijäkuvan määrittäminen taito-akselilla, jonka toisessa päässä on hyvä ja toisessa huono viestijä. Puheviestintätieteessä viestijäkuva onkin usein suoranaisesti liitetty käsityksiin omista viestintätaidoista. Viestijäkuvan käsitteeseen on usein liitetty adjektiivipari vahva - heikko. Viestijäkuvan vahvuuden ja heikkouden on katsottu olevan yhteydessä muun muassa ihmisen käsityksiin omista vaikutusmahdollisuuksistaan sosiaalisissa tilanteissa (Sallinen 1994, 73).

Taitolähtöinen ajattelu korostui ennen kaikkea haastateltavilla, jotka olivat olleet puheviestinnän kursseilla. Yksi mieshaastateltava ulotti taitoajattelun perinteisten esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojen ohella myös viestintään ystäväpiirissä ja parisuhteessa. Kuitenkin kysyttäessä, mitä hän tarkoittaa 'hyvällä viestinnällä ystäväpiirissä', hän määritteli sen viestinnäksi, jossa pystyy olemaan oma itsensä ja kertomaan asioista jännittämättä. Taitava viestintä siis noissa konteksteissa ei tarkoittanut hänen mukaansa perinteistä kompetenttia viestintää, jolla päästään tehokkaasti tavoitteisiin.

Haastateltavat kuvasivat itseään viestijöinä puheliaisuuden ja sosiaalisuuden akselilla⁴. Akselin toisessa päässä voidaan kuvitella olevan sosiaaliselta tyyliltään vetäytyvä ja toisessa päässä voimakkaasti vuorovaikutukseen hakeutuva. Ne, jotka hahmottivat itseään tällä akselilla kuvasivat kuuluvansa akselin keskivaiheille.

"- - että ootko niinku semmonen iha ujo piimä, että istut siellä ja vältät kaikkee puhumista ja katsekontaktia ja tämmöstä. Tai sitte ootko niinku heti suunapäänä menossa joka paikkaan pää eellä - -" (M4)

"- - jos aatellaan että viestijätyyppettä, en tiä mitä niitä oikeesti on mutta vois aatella että niitä on semmosia ketkä ei tavallaan paljoo osallistu, ne ketkä on niinku arempia, ehkä mä en kuulu niihin. Mut mä en kuulu myöskään niihin ketkä on toisessa ääriaiassa, semmosia ylisosiaalisia, tuota semmosia niinku että sitte niinku on jotenkin kympillä, kympillä mukana joka tilanteessa sillai - - Mä oon varmaan siinä keski- keskivertoo varmaan aika... normaali ikäiseni, luulisin. Mut tietenkä erojahan varmasti on mut sillai että, karrikoidusti sanoen ni. Ja ne on niin tilannekohtasiaki sitte." (N3)

"- -mä en oo niinkö se joka siinä pitää sitä suurinta ääntä. - - Sillo jos haluaa jotain sanoa tai ihan mitä tahansa tehdä siinä niin se on niinkö ihan helposti tehtävissä." (M2)

"Mä oon ehkä semmonen, miten mä sanosin, kultaisen keskien kulkija. Et mä missään nimessä en oo semmonen kauheen niinku hyökkäävä - - mutta en mä nyt kokonaan siihen tarkkailijankaan rooliin niinku suostu --Joku tämmönen yleisjäsen - -" (N4)

Yksi mieshaastateltava alkoi luonnehtia yleisellä tasolla viestijäkuvaansa, jonka hän itse korvasi sanalla "kokonaisolemus". Pohtiessaan nykyistä viestijäkuvaansa, haastateltavan mieleen nousi heti mielikuvia menneisyydestä: millainen viestijä olin lapsena?

H: "Jos ajatellaan sitä, kun sä oot ihmisten kanssa tekemisissä ni miten sä niinku luonnehtisit yleisesti niinku itsesäs?"

M1: "Ai niinku kokonaisolemusta?"

H: "Niin."

M1: "Mää oon, mmm, avoin ja aika ilonen, tai positiivinen, optimisti tommonen ja tuota ni ja nykyisi aika puhelias et mä oon ollu joskus pikkupoikana oon ollu aika semmone niinku sulkeutunu tai sillai en oo hirveesti puhunu. Tai oon siis puhunu mut oon niinku ollu semmone etten niinku kovin helposti mee puhumaan kellekään. Et sitte niinku tutuille ihmisille tietysti oon puhunu. Mutttä nykyään mä kyllä koen että mä oon aika, aika sillai niinku ulospäinsuuntautunu tai niinku sillai helposti pystyn menee puhumaan ihmisille."

Yksi mieshaastateltava suhtautui kysymykseen viestijäkuvasta muita miehiä reflektiivisemmin ja laajemmin. Hän pohti oman ryhmäkäyttämisen

vahvuuksia ja heikkouksia. Tosin hänen kohdalla kysymys oman viestijäkuvan luonnehdinnasta esitettiin myöhemmässä vaiheessa haastattelua kuin muilla haastateltavilla, joten hän oli päässyt jo sopivaan, pohtivaan mielentilaan.

”No mä oon varmaan aika... selkeä ja periaatteessa itsevarmaki että, että jos mä niinku oon jotain mieltä tai haluan tuoda jonkun asian esille, ni se onnistuu multa omasta mielestäni ihan hyvin. Ja ja sitte, no toisten kuuntelemisesta tai silleen niinku ryhmässä toimimisesta nin siinä on paljon parannettavaakin mutta et ehkä niinkun semmonen, jollain tavalla semmonen niinkun... semmonen vuorovaikutus jolla niinkun pyritään yhdessä saavuttamaan jotain, ni se on sitte toisaalta mun yks vahvuus että, että osaan huomioida ja jotenki niinku mmm viedä tilannetta eteenpäin, että... just semmonen niinku rakentava keskustelija mä tavallaan oon että. Ne, ne vahvuudet ehkä just se itsevarmuus ja se tilannetaju ja semmonen eteenpäinvieminen.” (M3)

Kaksi mieshaastateltavaa vetosivat nykyistä viestijäkuvaa kysyttäessä käyttäytymisen olevan hyvin paljon sidoksissa tilanteeseen, eli he eivät yleisellä tasolla lähteneet luonnehtimaan itseään, vaan siirtyivät heti kontekstilähtöiseen kerrontaan.

”No, tietenki riippuu tilanteesta eli ystävien kanssa voi olla ihan silleen niinku, siis sillo ei niinku ees tuu kiinnitettyä että minkälaine o- vaan sillo vaan niinku on. Mut sitte jossain niinku esimerkiks virallisissa tilaisuudessa niin, siinä niinku vähä tarkkailee ja sitte siinäki tietenki riippuu tilanteesta - -” (M2)

”Tietysti se nyt riippuu aika paljo ihmisistä, että tietysti tuntemattomien kanssa aluksi on vähän semmosta tietysti käynnistymisvaikeuksia että varmaan ite kelläkin - -” (M4)

Yleisluonnehdintaa itsestä oli hankalaa antaa. Ihmiset käyttäytyvät eri tavalla eri tilanteissa ja eri ihmisten läsnäollessa. Siksi etenen tässä tulos-luvussa pilkkoen käsityksiä viestijäkuvasta pienempiin osiin, konteksteihin.

4.3.2 Nykyinen esiintymisorientaatio

Ihmiset eroavat siinä, miten paljon he puhuvat ja osallistuvat. Ihmisten välillä on eroja myös siinä, pitävätkö he puhumisesta. Tässä on kyse viestintähalukkuudesta (willingness to communicate). Viestintähalukkuutta pidetään piirretyyppisenä ominaisuutena, joka vaikuttaa tilanteesta tilanteeseen, mutta johon myös erilaiset tilannetekijät vaikuttavat. Joidenkin arvioiden mukaan tämä on keskeisin ihmisen viestintää leimaava viestinnän piirre.

---

⁴ Jotkut puhuivat tästä ominaisuudesta ryhmäviestinnän yhteydessä, mutta liitän kaikkien haastateltavien aihetta koskevat kommentit tähän lukuun.

(McCroskey & Richmond 1998, 119–120.) Viestintäasenteita tarkastelevissa tutkimuksissa on keskitytty aikaisemmin kielteisiin asenteisiin. On tutkittu viestintään liittyviä pelkoja ja ahdistuksia. Positiivisiin asenteisiin, kuten viestintähalukkuuteen on alettu paneutua vasta viime aikoina. (Pörhölä 1995a, 123.)

Esiintyminen puhutti haastateltavia. Esiintymisestä puhumisen yhteydessä lähes kaikki haastateltavat toivat esille esiintymisorientaatiotaan. He kertoivat, pitävätkö siitä vai eivät. Vain yhden haastateltavan suhde esiintymiseen oli melkoisen neutraali. Puolet haastateltavista sanoivat pitävänsä esiintymisestä. Kolme haastateltavista ei erityisemmin pitänyt siitä. Nämä kolme kertoivat jännittävänsä esiintymistä. He kuvailivat muita enemmän esiintymisjännityksen oireita ja käyttäytymistään esiintymistilanteessa, kuin haastateltavat, jotka pitivät esiintymisestä tai suhtautuivat siihen neutraalimmin.

"- - Se oli kyllä ihan... siis kaikki tämmöset tyypilliset kurkkua kuivaa ja tuntuu että ei katkee ajatukset ei niinku ollenkaan mutta..." (M4)

"- - mulla saattaa tulla se jännitys niinku siinä esityksessäkin sillee että niinku alkaa käet vapisemaan tai tulee semmone niinku adrenaliinisuihkaus jostain. - - Mulla saattaa tulla semmonen reaktio että "hmhm" taas mää tässä näin "hmhm" "voi että voi että" siis semmonen aivan tyhmää - - Mä rupean söheltää hirveesti." (N2)

Esiintymisestä puhumisen yhteydessä jokainen haastateltava puhui myös esiintymisjännityksestä. Esiintymistä pidetään viestintätehtävistä vaativimpina kaikissa kulttuureissa. Voimakas jännittäminen aiheuttaa vaikeuksia sekä esiintymistaidon harjoitteluun, että esiintymistilanteista selviytymiseen. Esiintymistä jännittävät puhujat vetäytyvät viestintätilanteista ja he tyytyvät lyhyempiin esiintymisiin. (Pörhölä 1995a, 121.) Esiintymisjännitystä tutkittaessa on puhuttu piirretyyppisestä (trait), kontekstuaalisesta (context) ja tilannekohtaisesta (state) pelosta. Esiintymisjännitystä (state fright) pidetään yleensä tiettyyn tilanteeseen liittyvänä tilannereaktion. (Pörhölä 1995a, 123.)

Myös ne haastateltavat, jotka pitivät esiintymisestä, ottivat esille esiintymisestä puhumisen yhteydessä esiintymisjännityksen. Esiintyminen siis koetaan tilanteeksi, jossa jännitysmomentti tiedostetaan, vaikei itse kärsisikään rajoittavasta esiintymisjännityksestä. Esiintymisjännityksen koettiin vähenevän,

kun esiintymistilanteeseen on valmistauduttu kunnolla. Jännittävät esiintyjät kokivat esiintymistilanteesta kunnialla suoritumisen vapauttavana kokemuksena.

”- - Ni siinä niinku sillai huomaa että kuitenkin nauttii siitä että sit ku saa sen hallinantunteen, sen että mä hallitsen nyt mitä mää oon sanomassa ja sillai, et vaikka jännittää hirveesti ja on niinku semmone hermo- [naurahtaa] hermoilija.” (N1)

Haastatteluissa nousi moneen otteeseen esille yleisön tuttuus tai tuntemattomuus. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että on jännittävämpää esiintyä tuntemattomalle kuin tutulle yleisölle. Tällaisessa jännittämisessä on kyse vastaanottajasidonnaisesta viestintäarkuudesta (Pörhölä 1995a, 123). Eräs naishaastateltava nosti esille sen, että aivan tuntemattomille on helpompaa esiintyä kuin puolitutuille. Puolitutuille esiintymisessä on voimakkaasti mukana epäonnistumisen pelko kyseisessä esiintymistilanteessa.

”No oikeestaan se on aika jännä että joskus jos on ihan tuntemattomia ihmisiä ni ei samallalailla jännitä yhtä paljo. Mut sitte jos on semmosia jokka on niinku vähän tuttuja, jokka ei vielä sillai, jokka ei tunne mua, jokka ei tiä että, tulee semmone että jos mä nyt niinku mokaan ni tavallaan niille tulee joku tietty kuva musta tai jotenki sillai. Tai siite ku on sen verran tuttuja ihmisiä että mä tiän että ne tuntee mut oikeesti ja sillai et on nähny mut erilaisissa tilanteissa ja tietää et mä oon muutaki ku se mitä mää siinä tilanteessa oon se rooli ja homma.” (N1)

Monet haastateltavat toivat esille myös sitä, kuinka aikuistumisen myötä esiintymistilanteisiin on tullut tiettyä pakonomaisuutta. Aiheita ei välttämättä enää saakaan valita itse, vaan on puhuttava myös aiheista, jotka eivät välttämättä itseä kovin paljoa kiinnostaisikaan. Paineet ovat esiintymisen suhteen siis aikuisuudessa kovemmat, kun asioista joista puhuu, pitäisi oikeasti tietää jotakin. Esitelmäksi ei enää riitäkään esimerkiksi päivän vitsi, jollainen yhden mieshaastateltavan mukaan riitti lukion esitelmäksi. Aikuisuuden esiintymistilanteet koetaan siis aikaisempaa asiakeskeisemmäksi.

4.3.3 Minä ryhmän jäsenenä

Puhuttaessa siitä, millainen kukin kokee olevansa ryhmän jäsenenä, toivat lähes kaikki haastateltavat esille, että oma ryhmäkäyttäytyminen riippuu täysin ryhmästä. Moni toi esille sen, että alussa ryhmässä käyttäytyään

tarkkailevammin ja omaa käyttäytymistä harkitaan tarkemmin. Kun opitaan tuntemaan ryhmä, omaa käyttäytymistä ei enää mietitä niin paljoa.

”- - että jos vaikka niinkun on joku semmonen uuempi porukka - - ni ehkä mä siinä koitan antaa itsestäni semmosen asiallisemman kuvan. Ja niinkun, no, koitan ja koitan mut kuitenkin että on, että jos on semmonen tutumpi, vanhempi porukka, ni voi olla enempi semmonen niinku relax-meininki, sitten. Ja voi olla sillon ehkä niinkun, kun ne ihmiset kenen kanssa oot aiemmin ollu tekemisissä ni ne on nähny niinku sut jo niin kauan aikaa, jos sä yhen päivän oot puhumatta yhtään mittään, ni se ei niinku, ne ei ehkä kummeksu sitä yhtään.” (N3)

Persoonallisuuspiirteillä on perinteisesti selitetty pienryhmätilanteissa osallistumista. Positiivista yhteyttä osallistumiseen on löydetty muun muassa ryhmän johtamishalulla (ascendancy), sosiaalisuudella, ryhmään kuulumisen tarpeella sekä viestintäarkuuden vähäisellä määrällä. Vaikka persoonallisuuspiirteillä on toistuvasti koitettu selittää pienryhmäkäyttäytymistä, on vain vähän korrelaatiota löydetty persoonallisuuspiirteiden suoranaisesta vaikutuksesta osallistumiseen ryhmässä. (Bonito & Hollingshead 1997, 231–232.)

Ryhmän ominaisuuksilla on myös selitetty pienryhmään osallistumista. Yksi merkittävimmistä selittäjistä on ollut status. Statuksella tarkoitetaan tässä niitä luonteenpiirteitä, joiden avulla arvioidaan toisten ryhmäläisten pystyvyyttä ja pätevyyttä kyseisessä ryhmässä. Oletettujen luonteenpiirteiden teorian (expectation states theory, EST) mukaan ryhmän jäsenet luovat oletuksia itsestään ja muista ryhmän jäsenistä, joiden perusteella ryhmän statushierarkia muodostuu. (Bonito & Hollingshead 1997, 233.)

Tässä tutkimuksessa omaan ryhmäkäyttäytymiseen kerrottiin vaikuttavan ryhmän funktio ja tavoite sekä ryhmän koko. Kun ryhmän koko kasvaa, vähenevät ryhmän jäsenten mahdollisuudet osallistua ja todennäköisyys, että jotkut ryhmän jäsenet eivät tule toimeen toistensa kanssa, kasvaa (Infante, Rancer & Womack 1997, 292). Myös vastuu ryhmän tuloksellisuudesta kasvaa jäsentä kohden, kun ryhmä on pienempi. Siksi pienessä ryhmässä usein osallistutaan enemmän. (Bonito & Hollingshead 1997, 237.) Monet mainitsivat myös oman käyttäytymisen vaihtelevan sen mukaan, kuinka paljon itse tietää aiheesta.

"- - jos mä tiiän vähemmän ni mä ihan selvästi silleen jättäydyn vähä taka-alalle jos mä tiiän enemmän ni sitte ilmamuuta yritän olla siinä mukana." (N2)

Kaksi mieshaastateltavaa lähti hahmottamaan ryhmäkäyttäytymistään hyvin selkeästi tavoitteellisen tehtäväryhmän kautta. He analysoivat toimintaansa sen kautta, miten paljon pystyivät osallistumaan ryhmän päätöksen tekoon. Vaikka he lähtivät analysoimaan ryhmäkäyttäytymistään vahvasti tehtäväkeskeisen roolin kautta, kuvastuu heidänkin vastauksissaan jonkinlainen epävarmuus suhteessa muihin ihmisiin. Vasta sitten voi nousta päättävään asemaan, jos todella tuntee hallitsevansa substanssin.

"- - jos mä niinkö huomaan etten mä oo siinä ryhmässä semmonen jolla on niinkö tietoa ehkä siitä asiasta silleen enemmän ni emmä niinkö, ei oo minkäänlaista tarvetta pyrkiä siinä silleen semmoseen niin sanottuun päättävään asemaan. Tai sillo jos, ite niinkö huomaa ja muutki niinkö ehkä antaa tunnustusta, että itellä on jonku verran enemmän tietoa tai taitoa jostain tietystä asiasta ni sillo niinku ihan hyvin voi olla siinä ite niinku vähä järjestelee sitä tilannetta tai." (M2)

Sosiaalisen vertaamisen teorian (social comparison theory SCT) mukaan ryhmän jäsenet arvioivat mielipiteitään toisten ryhmäläisten mielipiteiden valossa ja he kokevat sekä ryhmästä että itsestä nousevia paineita ryhmään sulautumisessa (Seibold & Sunwolf Meyers 1996, 248). Ihmiset vaihtelevat sosiaalisen hyväksytyksi tulemisen tarpeeltaan (Infante, Rancer & Womack 1997, 114).

Yksi mieshaastateltava puolestaan kuvaa toimivansa ryhmätilanteissa jämäkästi ja tehtäväkeskeisesti, mutta kertoo alkavansa pohtia käyttäytymistään jälkeen päin. Hän kertoo pohtivuutensa olevan joskus hyvinkin raskasta itselle.

"Niin, no toiki on vähän semmonen ristiriitanen juttu että tuunhan mä hyvin toimeen ja koen tulevani ja pärjääväni, mutta silleen toisaalta sitte mä oon niinku, vaikka mä tuun toimeen ja oon itsevarmaki, niin mä oon myös hirveen semmonen niinku pohtiva. Että pohtiva ja herkkä kaikenlaiselle palautteelle että sitte mä saatan ite itekseni miettiä että: "mitä nuo tarkotti ja mitähän ne ajattelee musta", vaikka mä loppujen lopuksi ite siinä tlanteessa oon hirveen jämäkkä ja vedän silleen sitä omaa linjaani." (M3)

Myös kaksi muuta mieshaastateltavaa pohti ryhmässä olemistaan sen mukaan, minkä verran he ajattelivat muiden ryhmän jäsenten heistä pitävän. Yksi

mieshaastateltava koki tärkeäksi, että hän kuuluu osaksi työyhteisönsä ryhmään, mutta voi myös olla olemassa ilmankin sitäkin. Tässä kuvastuu ihmisen ristiriitaisuus: toisaalta on tarve olla autonominen ja toisaalta on tarve kuulua johonkin. Ihminen taistelee jatkuvasti autonomian ja tarvitsevuuden ristipaineessa. Ihanteena on Vuorisen (1995, 172) mukaan vapaaehtoinen tarvitsevuus, jossa ihminen kokee samanaikaisesti sekä tarvitsevuutensa että autonomisuutensa luonnollisina asioina.

”- ryhmä ei oo enää sillee mitenkää niinku, sillo mä olin niinku siinä tavallaa niinku, minä kuuluin siiher ryhmään, minua ei muute ollu. Mut nyt taas tuntuu että minä voin olla ilman sitä ryhmääki et on niinku tullu siihen joukkoon ja on päässy siitä joukosta niinku. Nyt minulla on yks ominaisuus, minä voin olla siinä joukossa.” (M1)

Kahden naishaastateltavan puheissa ryhmäviestinnästä kuvastui erityisen selvästi sosiaalisten tilanteiden jännittäminen.

”Mua saattaa joskus rueta jännittää se että nouse ylös ja sano nimes ja kuka olet tyyliin siis.” (N2)

”- Mut sit mieltii esimerkiks ku syksyllä oli se proseminaari ja sitte siinä on se pieni ryhmä, kuitenkin ne on sillai tuttuja mut ne ei oo niin hyviä tuttuja ja sitte niinku se tilanne mua saattaa tollasessa tilanteessa tulla semmone iha lukko päälle.” (N1)

Useat haastateltavat puhuivat erilaisista rooleista erilaisissa ryhmissä. Usein rooleista puhuessa haastateltavien puheista kuvastui negatiivinen suhtautuminen käsitteeseen ‘rooli’. Rooli käsitteenä koettiin jotenkin epäaitoutta kuvaavaksi, joksikin joka vain liimataan päälle. Epäaitouden mielikuva saattaa syntyä siitä, että ‘rooli’ voi tuoda ensimmäiseksi mieleen roolisuoritukset elokuvissa ja näytelmissä (Brillhart & Galanes 1995, 135).

”No kyllä se on myönnettävä että on varmaan eri rooli jokaisessa noissa porukassa. Ei sitä ehkä tietten tahtoin niinku ota päälle mut se tulee niinku automaattisesti sen porukan mukaan.” (N3)

Jotkut kertoivat olevansa erittäin mukautuvia viestijöitä ryhmätilanteissa. He kertoivat aistivansa paljon ryhmän tai kaverin tunnelmaa ja mukauttavansa viestintää sen mukaan. Tällaista ominaisuutta voidaan kutsua itsensä tarkkailuksi. Toiset kokivat mukautumisen ja aina tilanteittain vaihtuvan roolin

ainakin osittain häiritsevänä ja pyrkivät siitä pois. Muuttumispyrkimystä perusteltiin sillä, ettei haluaisi toistenkaan muuttavan itseään omassa seurassa.

Itsensä tarkkailun (self-monitoring) tasoissa on eroja. Itsensä tarkkailun termi on Mark Snyderin 1970-luvun lopulla kehittämä. Itseään valvovat ihmiset (high-self-monitoring individuals) pystyvät helposti arvioimaan vuorovaikutustilanteita ja siihen osallistuvia ihmisiä. He kontrolloivat omaa verbaalista ja nonverbaalista vuorovaikutustaan. He ovat sosiaalisesti herkempiä kuin henkilöt, joiden itsensä valvonnan aste ei ole niin korkea (low-selfmonitoring individuals). Vähemmän omaa esittäytymistään pohtivat henkilöt käyttäytyvät tilanteesta toiseen samankaltaisella tavalla kuunnellen enemmän sisäistä ääntänsä kuin ajatellen julkista minäkuva ja vaikutelman tekemistä (O'Hair 1995, 111–114; Helkama 1998, 376.)

Itsensä tarkkailuun liittyy myös mukautuminen. Hart, Carlson ja Eadie (1980) ovat kehittäneet mukautumispiirreluokittelun. Ihmiset voidaan jakaa mukautumattomiin (noble selves), retorisesti sensitiivisiin (rhetorical sensitivity) ja ylimukautuviin eli retorisiin heijastelijoihin (rhetorical reflectors). (Infante 1997, 122–123; Trenholm & Jensen 1996, 230–231.)

Mukautumattomat kertovat suoraan, mitä ajattelevat, vaikka joutuisivatkin mielipiteidensä takia vaikeuksiin. Retoriset heijastelijat puolestaan mukautuvat tilanteessa kuin tilanteessa. He arvostavat joustavuutta ja ottavat minkä vain tilanteen vaatiman roolin. Retorisesti sensitiiviset henkilöt edustavat sosiaalisissa tilanteissa ihanteellista tyyliä. He kykenevät mukautumaan tilanteen vaatimalla tavalla, jotta viestin ymmärrettävyyden taso nousisi, menettämättä silti minuutta. (Infante 1997, 122–123; Trenholm & Jensen 1996, 230–231.)

Vaikka ryhmän mukaan mukauduttiin, kertoivat jotkut haastateltavat myös rooleista, jotka he yleensä ottavat ryhmässä kuin ryhmässä. Roolin tuleminen osaksi pysyvää roolirepertoariaamme on yhteydessä kolmen seikkaan, jotka ovat: 1) roolin avulla saavuttamamme tuen määrä, 2) sitoumuksen määrä, jota

tuntemme roolia kohtaan ja 3) roolin kautta saamamme palkkioiden määrä (Trenholm & Jensen 1996, 188–189). Oman tehtävän tai roolin jossakin pidempiaikaisessa ryhmässä voitiin kokea myös muuttuvan ajan kuluessa.

Eräs naishaastateltava kertoi joutuvansa aina vastuunkantajan rooliin. Hän kertoi kokevansa sen sekä raskaana että myös palkitsevana tunnustuksen osoituksena. Palkitsevalta rooli tuntui hänen mukaansa etenkin uusissa ryhmissä. Yksi haastateltava kertoi käyttäytyvänsä tehtäväkeskeisessä ryhmässäkin ihmissuhdekeskeisesti. Hän kuitenkin kertoi pyrkivänsä enemmän asiakeskeiseen suuntaan, koska kokee teknisellä alalla toimiessaan suhdekeskeisen roolin usein ”hömppärooliksi”.

”Mut ehkä mä koen ryhmätilanteissa itseni semmoseksi niinkun, öö, tavallaa semmoseks ryhmähengenluojaks tai jotenki sillee et mä yritän että kaikki ois mukana siinä ryhmässä ja tekis, jos on vaan aikaa semmoseen hengeluontiin tai siis semmoseen - - Ehkä mää hirveen paljo aistin semmosia tunnelmia ni mä sitte jään niinku tavallan niihin monesti silleen niinku että enkä siihen asiaan. - -” (N2)

Suhtautuminen varsinaiseen ryhmätyöskentelyyn vaihteli. Yksi koki ryhmässä työskentelyn melko työlääksi, toinen taas koki ryhmässä työskentelyn sosiaalisen tuen takia mukavampana kuin yksin puurtamisen.

Kaikille haastateltaville oli yhteistä ryhmäviestinnän suhteen se, että pohtivat, mitä muut ryhmään kuuluvat heistä ajattelevat. Alussa jokainen kertoi tuntevansa epävarmuutta.

”- - en oo kuitenkaan niin semmonen niinku ihminen joka ois aina niinku tavallaan semmonen niinku, kellä ei ois yhtään niinku vaikeuksia mennä tommosiin uusiin tilanteisiin, uusien ihmisten luo.” (N3)

4.3.4 Parisuhdeviestinnän ristiriitaiset odotukset

Viestijäkuvaan liittyy olennaisesti suhtautuminen muihin ihmisiin. Tutkimusten mukaan kaikilla ihmisillä on luontainen tarve intiimiin vuorovaikutukseen toistensa kanssa (Trenholm & Jensen 1996, 232–233). Aikuisuuden vuorovaikutussuhteiden ja niiden läheisyyden taustalla on lapsuudesta alkaen kasautuneet vuorovaikutuskokemukset ja niiden tulkinnat. Kiintymysteorioiden

mukaan kaikilla ihmisillä on sama tavoite vuorovaikutussuhteissaan eli säilyttää koettu turvallisuuden tunne. Kuitenkin erilaisia vuorovaikutuskokemuksia elämänsä aikana saaneet ihmiset pyrkivät tähän tavoitteeseen erilaisilla käyttäytymisstrategioilla. (Horppu 1998, 146–147; Trenholm & Jensen 1996, 232.)

Aikaisemmassa parisuhteeseen liittyvissä tutkimuksissa on todettu, että parisuhteessa koettuun tyytyväisyyteen vaikuttavat monet tekijät kuten esimerkiksi yhdessä eletyt vuodet ja henkilön sukupuoli. Tutkimuksissa on myös todettu, että miehet ovat yleisesti tyytyväisempiä parisuhteeseen kuin naiset. (Kettunen ym. 1997, 74.)

Tässä tutkimuksessa naiset kokivat vaativansa enemmän vuorovaikutusta parisuhteessa. Naishaastateltavien mukaan vuorovaikutus loi yhteisyyttä. Naiset toivoivat parisuhteen vuorovaikutuksen olevan myös laadullisesti syvempää kuin mitä kumppani pystyi tarjoamaan.

”- - Mä varmaan vaadin aika paljon siltä parisuhteen viestinnältä ja jos se ei niinku jostain syystä toimi, ni se on sitte ihan hirvittävä juttu. Nii siltä viestinnältä vaadin paljo ja se on tärkeetä se viestintä ja tietysti viestinnän taso vielä et minkälaista se on että. - - Mä niinku ite viestin paljo siis niinku ihan, siis puhun paljon ja muutenki viestin paljo et mulle on tärkeetä, musta se luo semmosta yhteenkuuluvaisuudentunnetta mulle se paljo viestintä. - - Mun mielestä viestintä ja viestinnän paljous ja semmone teitty viestinnän taso kuvaa että se parisuhde toimii ja on hyvä. - -” (N2)

Naiset olisivat halunneet puhua enemmän tunteista kuin käytännön asioista. Naiset tiedostivat hyvin vaatimuksensa parisuhteen viestinnästä ja olivat selvästi miettineet rooliaan parisuhteensa osapuolina. He kokivat vaatimuksistaan myös jonkinasteista syyllisyyttä.

”- - Väiillä niinku miettii että oonko mää liian hallitseva niinku tämmösissä niisanotuissa niinku kahdenkeskeisissä oloissa tai sitte joissaki ryhmäoloissa, että oonko mää joka puhuu liikaa tai oon mä paljon miettiny - -” (N3)

Myös mieshaastateltavat puhuivat samasta ilmiöstä omien kumppaniensa viestinnän suhteen. Myös Heisto (1994, 117) totesi parisuhteen viestintämyönteisyyttä ja tyytyväisyyttä käsittelevässä pro gradu - tutkimuksessaan, että parisuhteen osapuolten kuva parisuhteesta on

yhtenäinen olipa se sitten kielteinen tai myönteinen. Mieshaastateltavat kokivat, etteivät välttämättä pystyneet vastaamaan kumppaniensa viestintätarpeisiin.

”Jotenki sitte ku pitäs niinku keskustella jostain semmosista niinkun ehkä vakavammista asioista tai jotenki semmosista niin, mun täytyy kyllä myöntää että mä oon niinku siinä se, se aikalaila niinkö huonompi viestijäosapuoli, tämmösissä asioissa. - -” (M2)

”Et silleen monesti tulee ajateltua sitä niinku keskusteluna, että pitää niinku tuoda mun omaki panos peliin, että mitä ite aattelee - - ei niinku välttämättä tajua että se toinen vaan halua nyt kertoa että sun vaan pitäs nyt kuunnella se, mitä se halua kertoa - -” (M3)

Viestintätarpeet parisuhteessa eivät kuitenkaan kaikilla haastateltavilla menneet edellä olevan jaon mukaisesti. Yksi mieshaastateltava oli kokenut edellisessä parisuhteessaan itsensä enemmän tunteelliseksi ja tyttöystävänsä rationaaliseksi. Haastateltavan mukaan roolijako oli suhteessa kääntynyt hyvin ei-perinteiseksi, mikä näkyi myös nonverbaalisessa viestinnässä: pukeutumisessa ja kävelytyylissä.

”- - ehkä mulla halu oli saada se mun tyttöystävä muuttus niinku tytöks [naurahtaa] Yritin ehkä niinku ite olla malliesimerkkinä siitä että minkälainen sen pitäs olla.” (M1)

Kaikilla haastateltavilla oli kokemuksia parisuhteen viestinnästä. Tosin kaikki haastateltavat eivät parhaillaan eläneet parisuhteessa. Mielenkiintoinen havainto parisuhdeviestinnästä puhuttaessa oli naishaastateltavien viestinnän suuri tarve.

Kim Bartholomewin (1990) mukaan ihmisillä on neljä erilaista kiintymystyyliä aikuisuuden ihmissuhteissaan, jotka heijastuvat aikaisemmista kokemuksista. Nämä tyylit ovat turvattu (secure), pelokas (fearful), takertuva (preoccupied) sekä piittaamaton (dismissing) kiintymystyyli. 1) Turvallisesti kiintyneillä aikuisilla sisäiset mallit itsestä ja muista ovat positiivisia. He kykenevät osoittamaan oman tarvitsevuutensa, mutta luottavat myös omaan kykyynsä kontrolloida ja hallita omaa elämäänsä. 2) Pelokkaasti kiintyneillä aikuisilla on puolestaan negatiivinen kokemus itsestä ja muista. He haluaisivat solmia läheisiä suhteita, mutta eivät kykene sitä tekemään hylätyksi tulemisen pelon vuoksi. 3) Takertuvasti kiintyneiden aikuisten kokemus itsestä on negatiivinen mutta toisiin asennoituminen on positiivinen. Tämän kiintymistyylin edustajien itsetunto on sidoksissa toisten hyväksyntään. 4) Piittaamattoman kiintymistyylin

aikuiset suhtautuvat positiivisesti itseen, mutta vähättelevät toisten merkitystä. He korostavat itsenäisyyttään ja uppoutuvat esimerkiksi työhönsä vähätellen läheisten suhteiden merkitystä. (Horppu 1998, 146–147; Trenholm & Jensen 1996, 232.)

Kiintymistyyli luokittelu on vain yksi luokittelu ja teoretisointi ihmisen käyttäytymisestä muiden joukossa. Kiintymiseen ja sen osoittamiseen läheisessä suhteessa vaikuttavat luonnollisesti myös esimerkiksi tilanne, toinen suhteen osapuoli sekä suhteen tavoitteet ja motiivit.

4.3.5 Ihanteena omana itsenä oleminen

Jokaisessa haastattelussa esiintyi jonkin teeman yhteydessä lausahdus ”olla oma itsensä”. Omana itsenä olemista pidettiin tärkeänä ja ihannoitavana asiana. Omana itsenä oleminen ulotettiin moniin eri konteksteihin kuten esimerkiksi ystäväpiirin viestintään, parisuhteeseen, työhaastatteluun. Huttunen (2001) kuitenkin kyseenalaistaa jonkunlaisen todellisen, aidon minän olemassaolon. Hänen mukaan olisi syytä puhua enemmän vilpittömyyden käsitteestä kuin niin sanotusta tosiolemuksesta, omana itsenä olemisesta.

Sosiaalinen läpäisy on suhteiden kehittymisen laajimmin tutkittuja asioita. Sosiaalisen läpäisyn teorian perusoletus on, että vuorovaikutus on sitä läheisempää, mitä enemmän vuorovaikutuksen osapuolet tuntevat toisiaan. Kuitenkin nykytietämyksen mukaan sosiaalinen läpäisy ja suhteen kehittyminen on dialektinen ja syklinen prosessi. Kun toista opitaan tuntemaan paremmin, voi suhteessa ottaa myös etäisyyttä. Niinpä suhteessa on aikoja, jolloin kerrotaan enemmän ja syvemmin itsestä ja aikoja, jolloin avautuminen on vähäisempää. (Littlejohn 1996, 264–265.)

Omana itsenä olemista, tai vilpittömyyttä, tavoiteltiin useissa konteksteissa, mutta se kerrottiin saavutettavan useimmiten vain ystäväpiirin viestinnässä. Haastateltavat erottelivat ystäviään suhteen syvällisyyden mukaan. Moni puhui ‘kavereista’ ja ‘ystävistä’. Kavereiden kanssa viestiminen koettiin pinnallisemmaksi, kun ystävien kanssa voi olla ‘oma itsensä’. Jotkut

haastateltavat näkivät ystävät myös hyvin olennaisina siinä suhteessa, että minkälainen itsestä oli tullut viestijänä. Nähtiin tärkeänä, että oli löytänyt ”oikeanlaiset” kaverit.

”- - pitää päästä ystävän kans tietylle tasolle ennen ku pystyy puhumaan itestään niinku arkaluontosempiä asioita, mut sitte ku sille tasolle on päästy, niin sitten ystävien kanssa pystyy puhumaan näistä vaikeistakin asioista. - -” (N4)

”- - lähiystävien kanssa puhutaan itsestä ja siitä ystävästä. Mutta sitten niitten vähän kaukaisempien, eli opiskelu- ja harrastuskavereiden kanssa puhutaan lähinnä niinku siitä ”me”-hengestä, eli niinku minä ja ne kaverit suhteessa siihen johonki niinku minkä takia me ollaan kavereita.” (M3)

Itsestäkertominen (self-disclosure) voidaan määritellä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten paljastamiseksi vuorovaikutusprosessissa (Dindia, Fitzpatrick & Kenny 1997, 388). Tutkimuksissa on saatu tuloksia, joissa itsestäkertomisen tasot ovat vaihdelleet henkilöittäin (Littlejohn 1996, 266). Joissakin tutkimuksissa taas on todettu, että itsestäkertomisessa ei ole niinkään yksilökohtaisia eroja, vaan itsestäkertomisen taso on yhteydessä viestintätilanteeseen ja suhteeseen, joka vallitsee viestintätilanteeseen osallistujien välillä. Tämän näkemyksen mukaan itsestäkertominen on vastavuoroista ja noudattelee sosiaalisen vaihdannan lainalaisuuksia. Itsestäkertomisen tutkimuksessa voidaan siis lähteä joko oletuksesta, että itsestäkertominen ja sen taso on persoonallisuuspiirteen omainen (trait) tai että se muodostuu vuorovaikutuksessa. (Dindia ym. 1997, 389.) Onpa näkökulma kumpi tahansa, on totuus se, että toiset paljastavat omasta itsestään vuorovaikutustilanteissa vain vähän. Sisimmästä paljastetaan vain kaikkein läheisimmille ihmisille.

”- - No kotona mä oon erilainen. Että se on ainaki ihan selviö että kotona mä oon silleen herkempi ja pohtivampi ja jotenki tunteellisempi Vile että, et sitten noissa muissa tilanteissa mä oon, tai oon ehkä sitte semmonen jopa kylmänrauhallinen tai semmonen vähän, vähä liianki, liianki tunteeton tai semmonen että mä en niinku meinaa, meinaa kovin herkästi näyttää omia tunteitani tai semmosii omakohtasii että. - - Jotenki mä en siis vuorovaikutustilanteessa paljasta itsestäni asioita, mä en kaikille esimerkiks ala puhuu omasta perheestäni tai omista haaveistani tai jostain, jostain omista ikävistä kokemuksista, en, en puhu, että mieluummin mä pysyttelen asialinjalla - -” (M3)

Kahden mieshaastateltavan vuorovaikutukseen suhtautumisessa kuvastui sen näkeminen pelinä. Peliteoreettiseen viestintäkäsitykseen kuuluu

vuorovaikutuksen näkeminen rationaalisena ja strategisena toimintana, jossa tavoitteena on maksimoida hyödyt ja minimoida haitat (Littlejohn 1996, 273).

”- ehkä siitä on tehnykin vähä liikaa semmosen suorituksen tai pelin, että ku toinen puhuu ni mäki puhun jotai - -” (M3)

”- sillo jos vähä niinkö joustaa ni se toinen joustaa sitte sun suhteen että siinä pelataan niinkö semmosta peliä että siinä pelataan tämmösillä periaatteessa palveluksesta saa palveluksen, vaikka en mä nyt kutsus mitää palveluksiks mutta - -” (M2)

4.4 Viestijäkuva muutoksessa

Kaikki haastateltavat kertoivat muuttuneensa viestijöinä ajan kuluessa. Kuitenkin siinä oli eroja, miten paljon haastateltavat kokivat muuttuneensa ja missä vaiheessa muutos oli tapahtunut. Muutokset olivat myös kontekstikohtaisia. Kukaan ei esimerkiksi kertonut muuttuneensa ratkaisevasti kaveripiirissä viestintänsä suhteen, vaan siinä oltiin voitu viestiä vapautuneesti jo lapsesta lähtien. Mutta sen sijaan esimerkiksi omassa esiintyjäkuvasa kerrottiin tapahtuneen muutoksia. Myös siinä oli eroja, miten tietoista muuttuminen oli ollut. Joillakin se oli hyvin tietoista ja siihen pyrittiin, kun taas toiset painottivat enemmänkin olosuhteiden muuttaneen heitä. Kysyttäessä viestinnän kannalta dramaattisia käännekohtia, totesi useimmat että muutos ei ollut yhtä-äkkäinen, vaan se tapahtui pikkuhiljaa.

Ihmisen merkittäviin oppimiskokemuksiin kuuluvat tapahtumat, jotka ohjaavat elämäntilannetta, muovaavat, muuttavat tai vahvistavat hänen identiteettiään. Merkittäviä oppimiskokemuksia on kokemuksen keston suhteen kahdenlaisia: selkeästi määriteltäviä tapahtumia sekä rajoiltaan epämääräisempiä kasautuvia kokemuksia. Selkeästi määriteltävät oppimiskokemukset liittyvät esimerkiksi elämäntilanteen muutokseen, josta ihminen selviää oppimalla uuden tavan asennoitua ja toimia. Kasautuvat kokemukset, myönteisinä tai kielteisinä koetut, voivat myös muotoutua hyvin merkittäviksi oppimiskokemusten sarjaksi etenkin minäkuvan ja itsetunnon kehittymisen osalta. (Silvennoinen 1998, 62–63.)

4.4.1 Yksittäisen tapahtuman merkitys

Jotkut haastateltavat mainitsivat jonkin selkeän yksittäisen tapahtuman tai syyn muokanneen viestijäkuvaa. Yksi mieshaastateltava kertoi muuttuneensa viestijänä, kun hänen isänsä sairastui vakavasti. Silloin hän jollakin tavalla kertoo herkistyneensä, jonka jälkeen hänen on ollut helpompi näyttää tunteitaan. Toinen mieshaastateltava kertoo saaneensa viestijänä varmuutta ylioppilaskirjoitusten jälkeen. Silloin hänen ylioppilasaineensa julkaistiin suuressa ja arvostetussa sanomalehdessä. Tuon tapahtuman jälkeen myös lähipiiri haastateltavan mukaan alkoi arvostaa häntä ja hänen ajatuksiaan. Yksi mieshaastateltava koki olleensa aikaisemmin melko ujo, mutta aloitettuaan tanssiharrastuksen, hän on pystynyt käyttäytymään avoimemmin.

”Se [tanssi] on antanu mulle hirveen paljon semmosta niinku vapautta ja voimaa toteuttaa niitä juttuja mitä mä oon, myöskin sitä mun sosiaalisuutta. Se on tota yks semmonen tuki sitte ku se tuli.” (M1)

Eräs nashaastateltava oli myöskin aikaisemmin ujompi, mutta lähdettyään aupairiksi Englantiin, hän kokee muuttuneensa. Se oli hänen kohdallaan käännekohta viestijäkuvan kannalta. Myös Aittola (1998b, 206) on todennut, että matkustaminen on nykynuorten yksi keskeisimpiä informaalisen oppimisen muotoja.

”Yks iso juttu mikä on vaikuttanu siihen että minä oon tavallaan uskaltanu niin sanotusti ulos kuoresta ja pääsin siitä semmosesta kauheesta niinku itsekontrollista ja semmosesta että minä koko ajan niinku mietin että mitä muut ajattelee - - Yks iso juttu oli se että mä uskalsin lähteä sillon lukion jälkeen au-pairiksi Englantiin - -” (N1)

4.4.2 Muuntautuva esiintyjäkuva⁵

Suhde esiintymiseen ja oma kuva itsestä esiintyjänä ei suinkaan ollut pysynyt vakiona kaikilla haastateltavilla, vaan myös se oli muovautunut elämän aikana. Yleisesti ottaen haastateltavat olivat jännittäneet aikaisemmin enemmän kuin

⁵ Esiintyjäkuvan muutosta käsitellään tässä kontekstina erikseen, koska haastateltavat tuottivat sen muutoksesta ratkaisevasti enemmän tekstiä kuin muista konteksteista. Suomalaisen viestijäkuvaa tutkittaessa onkin havaittu, että käsitämme viestintätilanteet usein esiintymistilanteiksi (Sallinen-Kuparinen 1986, 238; Takala 1995a, 45).

nykyään. Syytä siihen, miksi nykyään ei enää jännitä esiintymistä niin paljo haettiin monista eri tekijöistä. Se missä vaiheessa suhtautuminen esiintymiseen ja esiintymisjännitykseen oli syystä tai toisesta muuttunut, vaihteli haastateltavittain. Myös se, millä aikavälillä muutos oli tapahtunut, vaihteli. Esiintymiskokemuksen karttuminen oli merkittävin esiintymisjännityksen poistaja.

Toiset olivat olleet aina mukana koulun esityksissä ja niin sanotusti kasvaneet esiintymään. Yksi naishaastateltava kertoi kartuttaneensa esiintymiskokemusta myös järjestötoiminnassa, jossa on joutunut esiintymään isoillekin yleisöille. Toisilla taas oli jokin enemmän yksittäinen tapahtuma syynä esiintymiseen suhtautumisen muutokseen. Yksi mieshaastateltava koki opistotasaisen koulun olleen merkittävä esiintymisjännityksen vähentäjä, kun taas toinen mieshaastateltava koki tanssiharrastuksen vapauttaneen esiintymisjännitystä.

"- - niin tietysti tuossa koulussa ku siellä aika paljo tähän asiaan joutu- joutuu väkiselläkin paneutuu, ni siellä sitte on niinku oppinu sillä tavalla, että että nyt niinku uskaltaa mennä luokan etteen puhumaan ja se kuuluukin siihen että pitäs niinku pystyä ja, että sitä ennen kyllä oli kauheita kramppikuumeita aina ennen ku meni että - -" (M4)

Myös vanhempien tuki ja ohjaus nousi esiin esiintymisjännityksen poistajana ja esiintymään innoittajana. Eräs mieshaastateltava kertoi isän "pumpanneen" häneen itseluottamusta ennen koulun esitelmiä. Haastateltavaa rohkaistiin ja hänelle painotettiin, ettei hän ole muita huonompi, vaikka esiintyminen epäonnistuisi.

"- - no aika paljo tämmöstä niinkö rokkasua ja muuta että ei niinkö näe itseä millään tavalla semmosessa esiintymistilanteessa jollain tavalla niinkö huonompana. Eli siis että ei ajattele sitä että: 'mitähän nuo toiset musta ajattelee' että ajattelee että: 'ne varmaan ajattelee että 'no tuossa tuo jannu kertoo jotai' ja jos se menee hyvin ni ne tykkää mutta jos se menee pieleen ni sekää oo niin vaarallista et se on niinkö ihan normaalia'." (M2)

Vaikka yleisesti näyttää siltä, että esiintymisjännitys väheni iän myötä, oli myös haastateltavissa henkilöitä, joiden esiintyjäkuvassa ei ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia suuntaan tai toiseen. Yhden naishaastateltavan kohdalla esiintyjäkuvan kehityssuunta oli myös selkeästi päinvastainen kuin muilla. Hän kertoi olleensa lapsena innokas esiintyjä ja harrastaneensa sellaisia asioita, joissa pääsi esille, kuten näyttelemistä ja tanhua.

H: "Miten sä koit silloin lapsena [esiintymisen]?"

N2: "No siis se oli kivaa ja siis sillee emmä niinku mä nautin siitä ja siis halusin saaha huomiota sillä tavalla niinku ja tietysti sen näytelmän keinoin - - Kun muka eläyty siihen rooliinsa ei tavallaan ollu itsensä vaan se roolihenkilö [nauraa]. Se oli hauskaa ja se oli mukavaa ja siitä nautti ja siis tykkäs. Et ehkä kaipaa just sitä vieläkin mut ei sitten tavallaan osaa."

Haastateltava kertoi saamansa negatiivisen palautteen vaikuttaneen edelleen hänen esiintymismotivaatiotaan laskevasti. Hänen esiintymisinnostusta oli eräs yliopiston tutkija opiskeluaikana tapahtuneessa tilaisuudessa kritisoinut. Tämä on haastateltavan mukaan lisännyt hänen epävarmuuttaan hakeutua esiintymistilanteisiin. Haastateltava kertoo olevansa herkkä palautteelle.

"- - ehkä mulla on tullu semmonen että on väärin nauttia esiintymisestä vaikka sehä on ihan pöljää siis sillee mutta kun joku on joskus sanonu, että : "jaa, sä taiat oikeen hinkua tuonne" siis jotenki ni tavallaa jotenki niinku tommosesta on tullu semmone negatiivinen että se on niinku väärin. Ja sitte tavallaa ite aattelee että emmä kuitenkaan osaa sanoo mitään hauskaa emmä osaa selittää tätä hyvin, et epävarma on siis esiin- olen epävarma esiintyjä." (N2)

Haastateltavan kokemus tukee olettamusta, jonka mukaan esiintymistilanteista kertyneet kielteiset kokemukset ja niissä saatu kielteinen palaute saattavat johtaa pysyvään viestintätilanteiden karttamiseen (Pörhölä 1995a, 122).

4.4.3 Ujosta puhelias, puheliaasta tarkkaileva

Haastateltavat voidaan jakaa viestintäkäyttäytymisen kehittymisen perusteella kolmeen ryhmään, jos ajatellaan karkeaa yleisluonnehdintaa. Konteksteittain on toki eroja, mutta voidaan kuitenkin ajatella viestijäkuvassa olevan joitakin piirteitä, jotka säilyvät kontekstista toiseen. Jos jaetaan haastateltavat viestijäkuvan yleisen kehittymisen perusteella ryhmiin, voidaan nähdä kolme päälinjausta.

Ensimmäinen kehityssuunta on ujosta puheliaaksi. Eli lapsena vuorovaikutustilanteissa vetäytyvämmiin käyttäytyneet ovat aikuistumisen myötä alkaneet käyttäytyä aloitteellisemmin. Tähän ryhmään kuuluvat ovat rohkaistuneet vuorovaikutuksessaan. Syissä, miksi näin kunkin ryhmään kuuluvan kohdalla on tapahtunut, on eroja ja niitä on esitelty aikaisemmissa

luvuissa. Toinen nähtävissä oleva kehityssuunta on päinvastainen eli ekstrovertista introvertiksi. Ne jotka ovat lapsena käyttäytyneet aloitteellisemmin, käyttäytyvät aikuisena tarkkailevammin. He ovat vuorovaikutukseltaan kulkeneet suodattavampaan suuntaan. Kolmas ryhmä ovat ne, jotka kokevat käyttäytyvänsä edelleen samalla tavalla kuin mitä ovat kokeneet käyttäytyvänsä lapsuudessa. Heidän kokemuksensa reagointitavoistaan vuorovaikutustilanteissa on säilynyt kutakuinkin ennallaan.

Se, miten haastateltavat kokivat muutoksen, vaihteli. Toiset kokivat muutoksen erittäin positiivisena, toiset neutraalina.

”Mut ehkä se että ku kuitenkin jos ala-asteesta katotaan tähän päivään, ni on kuitenkin mun rooli muuttunu pitkälle.” (N3)

Toiset näkivät muutoksen enemmän negatiivisena. Etenkin haastateltava, joka oli kokenut muuttuneensa spontaanista tarkkailevampaan suuntaan.

” - - Et ehkä jonkunlaista rentoutta kaipaisin viestintääni, tai jollain tavalla semmonen että oon ehkä turhan semmonen nipo, siis jollain tavalla. Siis nipo, mut semmonen, no joo. Tämän mä unohin sanoa, että mulla on ehkä hirvee suodatin kuitenkin silleen että jos on niinku semmonen tuttu ihminen mä saatan alkaa rönnyilee ja sitte yhtä-äkkiä sillee, että 'hitto mitä mä taas kerron' mutta, sitte jos ei oo ni mää oon hirvittävän mä tarkkailen itteäni viestijänä, silleen niinku että mulla on siis silleen, et mää niinku kritisoin hirveesti itteeni ja ehkä se on pikkusen nyt ku mä olin tuolla vaihossa ja silleen niin, ku sitä on vaan ollu mielissään ku on pystyny puhumaan jotaki [naurua]. Ehkä se on siinä vähä niinku lähteny mut muuten oon semmonen aika - - että spontaanimpaan suuntaan jollain tavalla tai sitten vähäään, vähäään rennompaan suuntaan. Vähä takasi päin.” (N2)

Yhteistä kaikille haastateltaville oli se, että he halusivat muuttua joiltakin osin viestinnältään myös tulevaisuudessa. Muutoshalu vaihteli vastaajittain. Toisilla tarve muuttua oli voimakkaampi kuin toisilla. Myös se vaihteli, mitä kontekstia tai viestinnän osa-aluetta muutoshalu koski. Toivottiin varmuutta esiintymiseen, parisuhdeviestinnän toimivuutta, yleistä vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Tulevaisuuden mukanaan tuomien uusien roolien esimerkiksi työhön ja perheeseen liittyen ajateltiin muuttavan viestijäkuvaa väistämättä myös ilman tietoista käyttäytymisen muutosyritystä.

5 POHDINTA

5.1 Viestijäkuvan nykyisyys

Tutkimuskysymykseni ovat olleet suuntaa antavia. Etenen kuitenkin tässä pohdinta-luvussa tutkimuskysymysteni mukaan. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on: 1) Miten nuoret aikuiset kokevat itsensä viestijöinä? Kysymykseen on mahdotonta antaa yksiselitteistä vastausta, sillä minuus ja viestijäkuva ovat niin yksilöllisiä asioita. Nuoret aikuiset kokevat itsensä hyvin eri tavoin riippuen kontekstista, tilanteesta, mielialasta ja monista muista lukemattomista seikoista.

Kun puhuttiin viestijäkuvan nykyisestä olemuksesta, siitä, miten haastateltavat kokevat itsensä tänä päivänä viestijöinä, oli vastassa värikäs vastausten kirjo. Haastateltavat lähtivät rakentamaan vastaustaan viestijäkuvansa nykyisestä olemuksesta hyvin eri tavoin. Toiset korostivat näkökulmaa, josta muut ihmiset hänet näkevät. Monien haastateltavien puheista oli löydettävissä viestijäkuvan jäsentämistä akselilla, jossa toisessa päässä on hiljainen, toisessa puhelias viestijä. Ne haastateltavat, jotka kokivat olleensa jossain vaiheessa hyvin ujoja, eivät lähteneet hahmottamaan viestijäkuvaa ääripääkselilla. Ne, jotka puhuivat itsestään tuolla akselilla, mielsivät itsensä akselin keskivaiheille.

Jaoin käsitykset itsestä konteksteihin, sillä käsitysten raportoiminen oli näin helpompaa. Valinta oli puheviestinnän alaa ajatellen perinteinen. Ehkä käsityksiä olisi voinut raportoida muutoinkin, mutta kontekstilähtöinen raportointi tuntui loogisimmalta. Eri konteksteista esiintymisestä puhuessa kaikki haastateltavat puhuivat esiintymisorientaatiostaan ja esiintymisjännityksestään. Esiintymisjännityksen hallinta ja esiintymisestä pitäminen korreloivat keskenään. Esiintymisestä puhuessa haastateltavat puhuivat yleisöstä ja sen tuttuuden/tuntemattomuuden vaikutuksesta jännittämiseen ja esiintymissuoritukseen. Puheissa heijastui vaikutuksen tekeminen tuntemattomiin ihmisiin. Yksi haastateltava mainitsi puolittutujen olevan vaikein kohderyhmä. Toisaalta vaikutuksen tekeminen ja omasta itsestä syntyvästä

vaikutelmasta huolehtiminen nousi esille myös ryhmäviestinnästä puhuttaessa. Minä suhteessa muihin ja epävarmuus omasta itsestä on yleisinhimillinen asia, joka on varmasti jossain määrin ominainen piirre jokaiselle ihmiselle.

Armeijasta puhuessa olivat kaikki mieshaastateltavat sitä mieltä, että puolustusvoimat on jollakin tavalla taantunut laitos, jossa ikävät kokemukset kiertävät kehää. Kuitenkin kaikki ne kolme mieshaastateltavaa, jotka itse olivat olleet varusmiesjohtajan asemassa, kiistivät itse syyllistyneensä samaan eli alokkaidensa ikävään kohteluun. Haastateltavat olivat kokeneet työnä asemansa, jossa kouluttivat muita. Tässä kohti herää kuitenkin kysymys, että ketä ovat sitten ne, jotka ylläpitävät kouluttajien kliseisen ilkeätä mainetta armeijassa? Pyrkivätkö haastateltavat puhumaan sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla haastattelutilanteessa? Ehkä armeija-puheelle vain on ominaista ikävästä ilmapiiristä puhuminen. Mieshaastateltavien käsitykset olivat erisuuntaisia kuin Kostamon ja Laajalan saamat tulokset varusmiesten käsityksistä puolustusvoimissa vallitsevasta ilmapiiristä. He käyttivät tutkimuksessaan kyselylomaketta, eli tutkimusote oli kvantitatiivisempi kuin käyttämäni teemahaastattelu.

Viestintäkoulutusta saaneet haastateltavat puhuivat enemmän tehtäväkeskeisesti kuin haastateltavat, joilla oli takanaan vähemmän viestintäkoulutusta. Heidän puheissaan viestijäkuvastaan heijastui taitolähtöinen ajattelu ja he kuvasivat viestijäkuvaansa taitoalueiden kautta: mikä taidoissani on hyvää ja mitä pitäisi vielä kehittää. Viestintäkoulutusta saaneet toivat esille kuuntelemisen ja viestinnän havainnoimisen taidot. Kuuntelemisen taitoa pidettiin tärkeänä ryhmäviestintätilanteissa sekä pari- ja ystävyys-suhteessa. Puheviestinnän kurssit olivat tehneet haastateltaviin tehtävänsä siinä mielessä, että viestintäkoulutusta saaneet olivat motivoituneita kehittämään itseään edelleen viestijöinä. Tämä tulos tukee jo aikaisemmin saatuja tuloksia, joiden perusteella jo ennestään kompetentit viestijät tahtovat edelleen kehittää viestintätaitojaan.

5.2 Syitä viestijäkuvan takana

Toinen tutkimuskysymyksen on: 2) Mistä he [nuoret aikuiset] itse ajattelevat käsitystensä [viestijäkuvastaan] tulevan? Toisen kysymyksen vastaus on myös yhtä moninainen kuin ensimmäisenkin. Käsitykset itsestä viestijöinä muodostuvat läpi elämän. Tärkeitä viestijäkuvan kehittymisen ja muuttumisen kannalta ovat formaalisten oppimiskokemusten ohella monet eri informaalisien oppimisen kokemukset eri konteksteissa kuten perheessä, harrastusten parissa ja ystäväpiirissä.

Haastateltavat kokivat perheen olleen merkittävässä asemassa viestijäkuvan kehittymisessä. Aikaisemmat tutkimustulokset, joiden mukaan vanhempien saatavilla olo vaikuttaa myönteisen minäkuvan syntyyn, oli todettavissa myös tämän tutkimuksen haastateltavien puheista. Haastateltava, joka koki olleensa varsinkin nuorempana ujo, kertoi kasvaneensa hillityssä ilmapiirissä, jossa tunteita ei näytetty ja jossa isä dominoi. Hän arveli noilla asioilla olleen vaikutusta ujouteensa. Toisaalta taas sosiaalisesti lahjakkaaksi itsensä tuntevat haastateltavat kertoivat myönteisessä valossa perheestään ja taustoistaan. Myös Hartin ym. (1997, 329) mukaanperheen tasapainoisuus, koheesio ja vuorovaikutuksen laatu ovat asioita, joilla on nähty olevan positiivinen yhteys lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Haastateltavat näkivät perheen keskeisenä ryhmäviestintätaitojen oppimisen kannalta. Koska perhe on ryhmä, oli perheessä opittu sosiaalisia taitoja.

Lähes kaikki haastateltavat muistivat vanhempien antamia ohjeita viestinnästä. Vaikka toisten vanhempien neuvot liittyivät hiljaa olemiseen ja toisten reippauteen ja sosiaalisuuteen, oli neuvoille yhteistä ohjaus sosiaalisten normien mukaiseen käyttäytymiseen. Vanhemmat pyrkivät kasvattamaan lapsistaan ”kunnon kansalaisia”, jotka kykenevät elämään yhteiskunnan jäseninä, aivan kuten Hirsjärvin (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 53) on kasvatusta koskeissa tutkimuksissaan todennut.

Haastateltavien suhtautuminen vanhempien antamaan palautteeseen ja viestintäkasvatukseen vaihteli. Toiset pitivät ohjeita hyvinä, kun taas toiset

kyseenalaistivat vanhempien periaatteita. Voimakkaimmin vanhempien ohjeita kyseenalaistivat ne, joiden vanhemmat olivat kehoittaneet haastateltavia hiljaa olemiseen ja tarkkailevuuteen. Olisikohan tällä yhteyttä aikamme vuorovaikutusihanteisiin, jossa ihannoidaan ekstroverttiyttä? Ulospäinsuuntautuneisuuden ihannoinnista oli puhumassa psykologian professori Liisa Keltikangas-Järvinen 30.10.2001 Maarit Tastulan toimittamassa Punainen lanka -ohjelmassa. Keltikangas-Järvinen totesi, että kulttuuriamme leimaa liiallinen ulospäinsuuntautuneisuuden vaade; kukaan ei saa olla ujo rauhassa. Tämä ihanne tulee amerikkalaisesta viestintäkulttuurista.

Pörhölän (2000, 31) mukaan suomalaisessa puhekuulttuurissa puhujalta odotetaan ennen kaikkea konseksuksen säilyttämisen pyrkimystä, vaatimattomuutta omien ansioiden esittämisessä sekä varovaisuutta vaikuttamaan pyrkivissä viesteissä. Kulttuurin ominaispiirteiden tunnistaminen on tärkeää, jotta realistisesti voidaan ymmärtää, mihin vuorovaikutusihanteet perustuvat. Kulttuuritaustat huomioon ottaen voimme arvioida vuorovaikutuksen laatua. Meidän kulttuurissamme siis odotetaan ja arvostetaan hillittyä viestintäkäyttäytymistä, kun taas Yhdysvalloissa vuorovaikutusihanteet ovat toisenlaisia. Amerikkalaisissa viestintähalukkuustutkimuksissa on todettu, että puheliaampia ihmisiä pidetään pystyvämpinä, älykkäämpinä, ystävällisempinä ja viehättävämpinä kuin hiljaisempia ihmisiä. Onneksi myös Yhdysvalloissa ollaan ymmärretty, ettei samanlaiset normit ja ihanteet välttämättä sovi kaikkiin kulttuureihin. (Ks. McCroskey & Richmond 1998.)

Sosiaalisuuden ihannointi, jonka voidaan olettaa nousevan amerikkalaisista vuorovaikutusihanteista, näkyi myös haastatteluissa. Ne jotka olivat kokeneet olevansa ujoja, pyrkivät tietoisesti muuttumaan ekstrovertimpaan suuntaan. Tarkasteltaessa ujoutta ja vuorovaikutusta käsitteleviä tutkimuksia, huomaa että näkökulma ujouteen on riippuvainen tieteenalasta. Se, missä valossa ujous käsitetään, näkyy myös tieteenalojen erilaisissa ujouden määritelmissä. Sosiaalipsykologit käyttävät termiä ujous (shyness), psykiatriassa puhutaan sosiaalisista peloista (social phobia) ja viestintätieteissä viestintäpelosta (communication apprehension) (Manning & Ray 1993, 179). Sosiaalipsykologinen tutkimus painottaa omaa näkökulmaansa, jossa

vuorovaikutus nähdään enemmän tilanteeseen sidoksissa olevana käyttäytymisenä. Psykologinen tutkimus taas painottaa ujuden olevan yhteydessä sosiaalisiin taitoihin. (Ks. Manning & Ray 1993; Matsushima, Shiomi & Kuhlman 2000.)

5.3 Viestijäkuvan muutos

Kolmas tutkimuskysymys on 3) Miten nuoren aikuisen viestijäkuva on muuttunut elämän varrella? Mitkä ovat viestijäkuvan kannalta olennaisia käännekohtia? Tutkimuskysymys oli aluksi muotoa ”Onko viestijäkuva muuttunut elämän varrella?”, mutta koska vastaus siihen oli niin itsestään selvä, muutin kysymystä kuvailevammaksi. Viestijäkuva on koko ajan muutoksessa syntymästä lapsuuteen, nuoruuteen, nuoreen aikuisuuteen sekä siitä eteenkin päin. Rauste-von Wrightin ja von Wrightin (1994, 74) ihminen rakentaa maailman- ja minäkuvaansa jokaisessa ikävaiheessa konstruoiden tietoa kulloinkin käytössä olevien keinojen ja ymmärryksen puitteissa. Siis minäkuvan, jonka osa viestijäkuva on, kehitys jatkuu läpi elämän.

Viestijäkuvan kehittymisen kannalta merkittäviksi koettiin erilaiset positiiviset kokemukset. Kutsun niitä onnistumiskokemuksiksi. Onnistumiskokemukset liittyivät toisilla lapsuuteen, toisilla nuoruuteen ja toisilla aikuisuuteen. Jollakin se oli lapsena jalkapallon harrastaminen ja siellä maalivahdin roolissa toimiminen. Jollakin se oli tanhuryhmään kuuluminen nuoruudessa, kun taas jollakin se oli lukion jälkeen opiskelun aloittaminen mieleisessään opiskelupaikassa ja sitä kautta esiintymisvarmuuden saaminen. Merkittävää kuitenkin oli, että jokaisen haastateltavan kohdalta oli löydettävissä jokin tärkeä tapahtuma tai ajanjakso, joka oli vaikuttanut viestijäkuvan ja viestintävarmuuden kehittymiseen. Onnistumiskokemuksista haastateltavat puhuivat mielellään; he innostuivat tai liikuttuivat.

Onnistumiskokemukset ja sitä kautta saatu itsetunnon vahvistus olivat hyvin erilaisia verrattaessa haastateltavien kokemuksia keskenään. Kuitenkin yhteistä niille oli, että sitä kautta sai ympäröivien ihmisten arvostusta osakseen. Kun joku mainitsi tanhun, kansatanssin olleen tärkeä onnistumiskokemus, olisi se

ehkä jossain päin Suomea ollut enemmänkin salailun kohteena, jos nuorena kuului tanhuryhmään. Tässä näemme, että merkittävät oppimiskokemukset ja se, mikä on hyväksyttyä ja arvostettavaa, on hyvin kulttuurisidonnaista.

Onnistumiskokemusten ohella myös erilaiset haastavat vuorovaikutuskontekstit ja tilanteet koettiin merkittäviksi viestijäkuvan kannalta. Erilaiset työkokemukset toivat nuorille aikuisille merkittäviä oppimiskokemuksia. Kun erilaisissa työtehtävissä onnistuttiin, toi se lisää itseluottamusta. Mutta työelämän paineet ja vaatimukset olivat myös opettaneet. Työelämää ja muita haastavia vuorovaikutuskokemuksia leimasi uutuus. Uuteen tilanteeseen ja uudenlaisten odotusten eteen jouduttaessa joutuu muokkaamaan toimintamallejaan sekä käsityksiä itsestään.

Kun puhuttiin siitä, miten viestijäkuva on ajan kuluessa muuttunut ja miten tietyt asiat ovat viestijäkuvan kehittymiseen vaikuttaneet, moni totesi, että: ”Vaikea tietää, kun ei oo kokenu sitä toista”. Minuuden ristiriitaisuudesta johtuen myös itsestä puhuminen ja itsen prosessointi on työlästä. Itsereflektio on toisille hankalampaa kuin toisille. Toisilla kuva itsestä on selkeämmin jäsentynyt ja oman menneisyyden vaiheet ovat paremmin tiedostettuja, kun taas toiset eivät kovin selkeästi pysty hahmottamaan omaa menneisyyttään ja sen vaikutuksia käyttökseen.

Eräs mieshaastateltava kertoi ensin olleensa lapsena ”aivan älyttömän villi”. Kuitenkin muutaman lauseen päästä hän toteaa ”kyllä mä loppujen lopuks aika rauhallinen oon ollu. Oikeestaan hirveen ujoki.” Toisaalta näin ristiriitainen tulkinta itsestä voi johtua siitä, että haastateltava koki olevansa villi kotikontekstissa ja koulussa enemmän sisäänpäinvetäytyneenä. Mutta hän ilmaisee asian kuitenkin niin, että kontekstisidonnaisuutta ei välttämättä pysty hänen puheistaan löytämään. Takalan (1998, 101) mukaan käsitys omasta viestijyydestä sisältää väistämättä keskenään ristiriidassa olevia ulottuvuuksia, jotka nousevat esiin erilaisissa kohtaamisissa. Yleensä kuitenkin yksilöillä ei ole ongelmia niiden erilaisten puolten integroimisessa yhdeksi kokonaisuudeksi.

5.4 Viestijäkuva-käsitteestä

Neljäs tutkimuskysymykseni koski viestijäkuvan olemusta, eli 4) Missä määrin viestijäkuva on kontekstisidonnainen asia? Tämän kysymyksen myötä pyrin selvittämään viestijäkuvaa ilmiönä sekä viestijäkuva-käsitettä.

Nykyään vallitsee yksimielisyys siitä, että teoreettis-käsitteellinen tutkimus on jossain mielessä empiirisen tutkimuksen edellytys. Ne eivät siis lainkaan sulje pois toisiaan. Koska jollei ole sanoja ja käsitteitä, joilla ilmiöt määritellään ja erotetaan toisistaan, ei maailmaa pysty kuvaamaan ja ymmärtämään. Siksi käsitteiden muodostaminen ja tarkentaminen on yksi kaikkein pysyvimpiä tehtäviä tutkimuksessa. (Puolimatkan 1996, 17 mukaan Lively 1975, 15.)

Tieteen ihanteena on pidetty usein sitä, että tiede on terminologialtaan täsmällistä ja yhdenmukaista. Tieteen alojen edustajien tulisi siis pyrkiä käyttämään yhteistä kieltä mahdollisimman vakiintunein käsittein. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 112.) Tästä näkökulmasta viestijäkuva-termin käyttö olisi syytä vakiinnuttaa tarkoittamaan ainoastaan ihmisen omaa kuvaa itsestä viestijänä aivan kuten Takalakin (1995a, 38) artikkelissaan toteaa. Viestijäkuvan käsitteellä on puheviestinnän kirjallisuudessa aikaisemmin viitattu myös kuulijoiden puhujasta muodostamaan käsitykseen hänen viestintätyylinsä perusteella (ks. Norton 1983). Kuitenkin viestijäkuvan ja viestintätyylin käsitteet on syytä erottaa toisistaan.

Verrattaessa saatuja tutkimustuloksia aikaisempiin tutkimuksiin, näyttäisi siltä, että viestijäkuva on enemmän tilannekohtainen kuin piirretyyppinen asia. Viestijäkuva ei myöskään ole staattinen, vaan jatkuvassa muutostilassa oleva. Viestijäkuvan olemusta voisi luonnehtia tämän tutkimuksen perusteella seuraavasti: ”viestijäkuva on tilanteittain vaihteleva jatkuvassa muutosprosessissa oleva konstruktio itsestä viestijänä”.

Vaikka viestijäkuva ja käsitykset itsestä viestijänä näyttää olevan enemmän tilannekohtainen asia kuin tilanteesta toiseen samanlaisena pysyvä tila, kuvastui haastateltavien puheesta tavoite tai ihanne omana itsenä olemisesta.

Ikään kuin siinä, että eri tilanteissa käyttäytyy eri tavalla ja eri roolissa, olisi jotakin välteltävää tai hävettävää. On kuin puhujan eetos, luotettavuusvaikutelma, kärsisi siitä, että eri tilanteissa käyttäydään erilaisten tilannevaatimusten mukaisesti.

5.5 Tutkimusmenetelmän arviointia

Se että suurin osa haastateltavista oli ystäviäni, osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä he uskaltoutuivat paljastamaan haastattelun aikana hyvinkin henkilökohtaisia asioita, jotka liittyivät viestijäkuvan syntyyn ja käsityksiin itsestä. Siksi olen tyytyväinen, että uskaltauduin pitäytymään tutkittavia valitessani ystävissäni. Luottamuksellinen suhde haastateltaviin tuotti paljon aineistoa viestijäkuvasta. Tällainen humanistinen metodi, jossa korostetaan tutkijan ja tutkittavan välistä luotettavaa ja läheistä suhdetta Alasuutarin (1999, 97 mukaan mm. Berg 1989), sopii hyvin viestijäkuvan tutkimukseen.

Se millainen suhde haastateltavaan oli, vaikutti selvästi haastattelun kulkuun ja myös sisältöön. Esimerkiksi ystävättäreni poikaystävän kanssa puhuessamme parisuhteesta, oli asetelma hiukan hankala. Olen puhunut ystävättäreni kanssa ongelmista, joita hänen ja hänen poikaystävänsä suhteessa on. Niinpä osasin olettaa, millaisia asioita ja mistä näkökulmasta mieshaastateltava tulee niistä puhumaan. Otin tietysti kuitenkin tutkijan roolin ja pysyin koko ajan sen takana. Painotin haastateltavalle, että en kerro ystävättärelleni mitään haastattelun sisällöstä haastattelun jälkeen. Joitain samantapaisia hankaluuksia tuli muidenkin haastateltavien kohdalla. Kun tiesin haastateltavieni taustoista melko paljon, osasin olettaa, miten he asioihin suhtautuvat. Koitin kuitenkin näissäkin tilanteissa olla tutkijan roolissa enemmän kuin ystävän roolissa.

Yksi mieshaastateltava oli minulle puolittu, mikä asetelma haastattelun kannalta ei ollut paras mahdollinen. Hän tiesi minut, muttei tuntenut kunnolla, vaan hänellä oli minusta jokin ennakkokuva ja sama tilanne oli minun suhtautumisessani häneen. Tämän haastateltavan kohdalla teemojen käsittely jäi hiukan muita haastateltavia yksipuolisemmaksi. Toisaalta kyseessä voi olla myös niukempi itsestäkertojatyyppi, sillä muutoin haastattelussa vallitsi hyvä,

luottamuksellinen ilmapiiri. Niukemman itsestäkertoja tyyppin puolesta puhuu myös se, että muiden haastateltavien kanssa päästiin teemoissa syvälle, vaikei minulla olisi ollut haastateltavaan monen vuoden aikana muotoutunutta henkilökohtaista suhdetta (kuten esimerkiksi ystävättäreni poikaystävä). Haastattelutilanteet olivat luonnollisesti toisistaan poikkeavia. Jotkut haastateltavat jännittivät enemmän kuin toiset. Toiset elehtivät nonverbaalisesti toisia enemmän.

Viestintä ja vuorovaikutus voidaan käsittää monella tavalla. Puheviestinnäksi usein käsitetään esiintyminen, joka on puheviestinnän osa-alueista vain yksi konteksti. Vuorovaikutusta ei ehkä osata ajatella kovin laajasti. Tästä johtuen kaikki haastateltavat olivat jossakin haastattelun vaiheessa huolestuneita siitä, että puhuvatko he asian vierestä. On kuitenkin väistämätön tosiasia, että kun ihminen puhuu itsestään ja elämästään, on puhe ristiriitaista ja rönsyilevää. Joku asia tuo mieleen toisen ja muistot palaavat mieleen.

5.6 Tutkimuksen eettisyydestä

Aineistoa työstäessäni ja tuloslukua kirjoittaessani jouduin pohtimaan monia kysymyksiä, jotka tulevat esiin laadullista, fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta tehdessä. Näistä ongelmista Perttula (1996) kirjoittaa hyvin ajatuksia herättävästi. Pohdin sitä, missä määrin tulokset on nivottavissa yhteen. Minua kiehtoi ajatus kunkin haastateltavan viestijäkuvan yksilöllisestä käsittelemisestä: miten henkilö x kokee itsensä tänään viestijänä ja miten tähän on tultu, mitkä olivat juuri hänen elämässään keskeisimmät käännekohdat viestijäkuvan kannalta?

Hylkäsin ajatuksen yksilöön keskittyvästä kuvaamisesta oikeastaan kahdesta syystä. Tärkein syy oli tutkittavien anonymisyyden säilyttäminen. Yksilökohtaisesta kuvauksesta olisi ollut helppo jäljittää, kenestä mahtaa olla kyse. Kuitenkin nykyään laadullisen tutkimuksen kohdalla kvantitatiivisen tutkimuksen piiristä tulevaa anonymisyyden ihannetta on alettu kyseenalaistaa. Onko mielekäästä koittaa häivyttää henkilön identiteettiä tutkimuksessa, jossa ihmistä itseään pidetään hänen asioidensa parhaimpana

asiantuntijana? Toinen syy siihen, miksi rakensin tulos-luvun teemojen, en henkilöiden varaan, oli pro gradu -tutkielman laajuus. Olisi vienyt huomattavasti enemmän aikaa ja voimavaroja käsitellä kaikki henkilöt erikseen ja selvittää yksilökohtaisesti viestijäkuvan kehitystä ja olemusta. Tämä olisi luultavasti vaatinut myös useampia haastattelukertoja.

Koin kuitenkin jollakin tavalla tekeväni vääryyttä haastateltavilleni luokitellessani heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan teemojen alle. Vaikka pyrin mahdollisimman hyvin säilyttämään sen moninaisuuden, jolla haastateltavat puhuivat viestijäkuvastaan, koin rikkovani heidän tarinansa viestijäkuvastaan. (ks. Perttula 1996.) Tutkijalla on suunnaton valta. Hän pystyy näyttämään todellisuuden haluamassaan valossa. Tutkijan moraalista onkin kiinni, millä tavalla hän valottaa tutkittavien käsityksiä maailmasta ja itsestään.

5.7 Tulevia tutkimushaasteita

Viestijäkuvassa riittää tutkimista. Kun nyt tiedetään, että viestijäkuva on jatkuvassa prosessissa ja se vaihtelee konteksteittain, vaatisi viestijäkuvan tutkiminen syvyyttä. Antoisaa olisi paneutua yksilön viestijäkuvan kehitykseen keskittyen muutamaan henkilöön ja syvähaastatella heitä. Uutta tietoa voisi tuoda myös diskurssianalyttinen lähestymistapa. Miten ihmiset puhuvat viestijäkuvastaan? Ehkä tulevassa tutkimuksessa voisi kokeilla muunlaista kuin kontekstilähtöistä tutkimusotetta. Jossain määrinhän tutkimusote aina ohjaa tutkittavien vastaamistapaa. Kun teemat menevät konteksteittain, näyttäytyy viestijäkuva ehkä korostuneen kontekstisidonnaisena. Tulevissa tutkimuksissa voisi koittaa lähestyä viestijäkuvaa avoimemmin. Huomaan itsekin verranneeni tuloksissa osin tiedostamattani miesten ja naisten viestijäkuvan eroja. Miesten ja naisten käsitysten vertaaminen voisi olla mielenkiintoista.

Ihminen on ristiriitainen kokonaisuus, jonka mielen objektiivinen tutkiminen on mahdotonta. Viestijäkuva käsitteenä ja ilmiönä on ristiriitainen ja hajanainen. Viestijäkuva on osa minäkuvaa. Minäkuva ja minuus ovat jatkuvassa prosessissa, kuten siis myös viestijäkuva. Kun otetaan nämä tosiasiat huomioon, voidaan todeta, että viestijäkuvan tutkiminen on haastavaa. Mutta

tuon haasteen edessä ei kannata lannistua. Viestijäkuvan tutkiminen on puheviestinnässä erittäin keskeinen asia. Viestijäkuva on kaikkien viestintätaitojen oppimisen, ja myös opettamisen, kivijalka.

LÄHDELUETTELO

Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut - Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.

Aittola, T. 1998a. Nuorten arkipäivän oppimisympäristöt. Sivut 172–189 teoksessa L. Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Juva: WSOY.

Aittola, T. 1998b. Yliopisto oppimisympäristönä. Sivut 190–212 teoksessa L. Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Juva: WSOY.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Allport, G. W. 1937. Personality. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Berg, B. L. 1989. Qualitative Research Methods for the Social Sciences. Boston: Allyn & Bacon.

Bonito, J. A. & Hollingshead, A. B. 1997. Participation in Small Groups. Sivut 227–261 teoksessa B. R. Burlison (toim.) Communication Yearbook 20. Thousand Oaks: Sage.

Brillhart, J. K. & Galanes, G. J. 1995. Effective group discussion, 8. painos. Du-
buque: Wm. C. Brown Communications.

Cheek, J. 1989. Conquering Shyness. New York: Dell.

Daly, J. A. 1987. Personality and interpersonal communication. Issues and di-
rections. Sivut 13–41 teoksessa J. C. McCroskey & J. A. Daly (toim.) Personal-
ity and interpersonal communication. Beverly Hills: Sage.

Daly, J. A. & Bippus, A. M. 1998. Personality and interpersonal communication: issues and directions. Sivut 1–40 teoksessa J. C. McCroskey, J. A. Daly, M. M. Martin & M. J. Beatty (toim.) *Communication and personality. Trait Perspectives*. Cresskill: Hampton Press.

Dindia, K., Fitzpatrick, M. A. & Kenny, D. A. 1997. Self-Disclosure and Stranger Interaction. A social Relations Analysis. *Human Communication Research* 23, 388–412.

Eskola, A. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Guilford, J. P. 1959. *Personality*. New York: McGraw-Hill.

Hart, C. H., Olsen, S. F., Robinson, C. C. & Mandleco, B. L. 1997. The Development of Social and Communicative Competence in Childhood: Review and Model of Personal, Familial, and Extrafamilial Processes. Sivut 305–373 teoksessa B. R. Burleson (toim.) *Communication Yearbook* 20. Thousand Oaks: Sage.

Hatakka, M. 1996. ”Jokaisen oma todellisuus”. Sivut 11–25 teoksessa *Psykologia. Johdantokurssi*. Hki: YLE, Opetuspalvelut.

Heisto, O. 1994. *Viestintämyönteisyys ja tyytyväisyys parisuhteessa – arvioita omasta ja kumppanin viestinnästä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos.

Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 1998. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1991. *Johdatus kasvatustieteeseen*. Juva: WSOY.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Horppu, R. 1998. Kiintymys suhteiden perustana. Sivut 134–150 teoksessa A. R. Lahikainen & A-M. Pirttilä-Backman (toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. Keuruu: Otava.

Huttunen, R. 2001. Hyvä opetus on ihmisen kohtaamista – dialogiluento dialogisuudesta. Huttunen, R. & Heikkinen, H. L. T. Puheviestinnän päivät Jyväskylän yliopistossa 19.–20.10.

Infante, D., Rancer, A. & Womack, D. 1997. Building communication theory. 3. painos. Prospect Heights: Waveland Press.

Jones, E. E., & Pittman, T. S. 1982. Toward a general theory of strategic self presentation. Teoksessa J. Suls (toim.) Psychological perspectives on the self. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Keltikangas-Järvinen, L. 2001. Punainen lanka haastatteluohjelma TV2, 30.10.

Kettunen, N., Krats, S. & Kinnunen, U. 1997. Parisuhde ja lasten kasvattaminen. Sivut 74–89 teoksessa L. Pulkkinen (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Juva: WSOY.

Kostamo, K. & Laajala, M. 1996. ”Herra alikersantti, voinko puhutella?” Varusmiesten käsityksiä viestintäilmapiiristä varusmiespalveluksessa. Pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos.

Leary, T. 1957. Interpersonal diagnosis of personality. A functional theory and methodology for personality evaluation. New York: Ronald.

Lehtonen, J. 1994a. Puhekasvatus ja sosiaaliset taidot. Sivut 43–59 teoksessa P. Isotalus (toim.) Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 11.

Lehtonen, J. 1994b. Vaikeneva kulttuuri ja vieraan kielen pelko. Miksi suomalainen vaikenee vieraallakin kielellä. Sivut 85–101 teoksessa P. Isotalus (toim.) Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 11.

Littlejohn, S. W. 1996. Theories of human communication, 5. painos. Belmont: Wadsworth.

Lively, J. 1975. Democracy. Oxford: Blackwell.

Manning, P. & Ray, G. 1993. Shyness, Self-confidence, and Social Interaction. *Social Psychology Quarterly* 56, 178–192.

Markus, H. 1977. Self-schemata and processing information about self. *Journal of Personality and Social Psychology* 35, 63–78.

Matsushima, R., Shiomi, K. & Kuhlman, D. M. 2000. Shyness in Self-Disclosure Mediated by Social Skill. *Psychological Reports* 86, 333–338.

McCall, G. 1987. The self-concept and interpersonal communication. Sivut 63–76 teoksessa M. Roloff & G. Miller (toim.) *Interpersonal Processes: new directions in communication research*. Beverly Hills: Sage.

McCroskey, J. C. & Richmond, V. P. 1998. Willingness to Communicate. Sivut 119–131 teoksessa J. C. McCroskey, J. A. Daly, M. M. Martin & M. J. Beatty (toim.) *Communication and personality. Trait Perspectives*. Cresskill: Hampton Press.

Mischel, W. 1968. *Personality and assessment*. New York: Wiley.

Munter, H. 1996. Tutkijan ja tutkittavan yhteistyö: tutkimuksen avoimuus eettisenä kysymyksenä. Sivut 69–80 teoksessa A. Palmroth & I. Nurmi (toim.) Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta: JYY julkaisusarja n:o 38.

Norton, R. 1983. *Communicator style*. Beverly Hills: Sage.

O'Hair, D., Friedrich, G., Wiemann, J. & Wiemann M. 1995. *Competent communication*. New York: St. Martin's Press.

Perttula, J. 1996. Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja tutkimusetiikka. Sivut 83–108 teoksessa A. Palmroth & I. Nurmi (toim.) Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta: JYY julkaisusarja n:o 38.

Perttula, J. 1997. Ihminen elämäntilanteensa kokijana. Sivut 217–231 teoksessa L. Pulkkinen (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Juva: WSOY.

Pulkkinen, L. 1997. Kasvaminen aikuiseksi. Sivut 14–28 teoksessa L. Pulkkinen (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Juva: WSOY.

Puolimatka, T. 1996. *Kasvatus ja filosofia*. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.

Pörhölä, M. 1995a. Kun puhuminen pelottaa. Sivut 121–137 teoksessa M. Valo (toim.) *Haasteita puheviestinnän opetukseen*. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14.

Pörhölä, M. 1995b. Yksin yleisön edessä. Esiintymisjännitykseen ja esiintymishalukkuuteen liittyvät kokemukset, käyttäytymispiirteet ja vireytyminen yleisöpuhetilanteessa. Jyväskylä *Studies in Communication* 2. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pörhölä, M. 2000. Kulttuurin viestintäodotukset ja yleisölle puhuminen. Sivut 16–34 teoksessa M. Valo (toim.) Nykytietoa puheviestinnän opetuksesta. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 20.

Rauste-von Wright, M. & von Wright, J. 1994. Oppiminen ja koulutus. Juva: WSOY.

Reasoner, R. 1994. Building self-esteem in the elementary schools. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.

Saastamoinen, M. 2000. Sosiaalipsykologian lähtökohdat ja keskeiset suuntaukset -luentomoniste. Kuopion yliopisto/Jyväskylän kesäyliopisto.

Sallinen-Kuparinen, A. 1986. Finnish communication retirence. Perceptions and self-reported behavior. Jyväskylän yliopisto: Studia Philologia Jyväskyläensia 19.

Sallinen, A. 1994a. Suomalaisten kommunikoijakuva. Sivut 73–84 teoksessa P. Isotalus (toim.) Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 11.

Sallinen, A. 1994b. Taiteellisuudesta käytännön taitoihin: eri koulumuotojen puhekasvatuksen kehityslinjoja ja arviointia. Sivut 15–32 teoksessa P. Isotalus (toim.) Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 11.

Sava, I. 1993. Taiteellinen oppimisprosessi. Sivut 15–43 teoksessa I. Porna & P. Väyrynen (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Seibold, D. R. & Sunwolf Meyers, R. A. 1996. Communication and influence in group decision making. Sivut 242–268 teoksessa R. Y. Hirokawa & M. S. Poole.

(toim.) Communication and group decision making, 2. painos. Beverly Hills: Sage.

Shaffer, D. 2000. Social and personality development, 4. painos. Belmont: Wadsworth.

Silvennoinen, H. 1998. Oppiminen työelämässä. Sivut 61–102 teoksessa H. Silvennoinen & P. Tulkki (toim.) Tampere: Tammer-Paino Oy.

Snyder, M. 1987. Public and private realities: The psychology of self-monitoring. New York: W. H. Freeman.

Takala, E. 1995a. Mikä ihmeen viestijäkuva? Kuvia ja käsityksiä itsestä. Sivut 36–52 teoksessa E. Takala & M. Gerlander (toim.) Polkuja puheviestintään. Jyväskylän yliopisto: Avoimen yliopiston julkaisusarja. Oppimateriaaleja 3.

Takala, E. 1995b. Näkökulmia tietoisuuden käsitteeseen ja tiedostamiseen puheviestinnässä. Sivut 29–49 teoksessa M. Valo (toim.) Haasteita puheviestinnän opetukseen. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14.

Takala, E. 1998. Viestijäkuvan tutkiminen haastattelemalla. Näkökulmia empiriisiin, teoreettisiin ja metodologisiin mahdollisuuksiin. Lisensiaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos.

Toskala, A. 1996. Jatkuva matka minuuteen. Sivut 81–97 teoksessa Psykologia. Johdantokurssi. Hki: YLE, Opetuspalvelut.

Trenholm, S. & Jensen, A. 1996. Interpersonal communication. 3. painos. Belmont: Wadsworth.

Töttö, P. 1997. Pirullinen positivismi. Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuyksikkö ja Yliopistopaino: JYY julkaisusarja n:o 41.

Valo, M. 1994. Mitä ovat puheviestintätaidot? Sivut 33–42 teoksessa P. Isotalus (toim.) Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 11.

Valo, M. 1995a. Palaute esiintymistaitojen harjoittelussa. Sivut 99–119 teoksessa M. Valo (toim.) Haasteita puheviestinnän opetukseen. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14.

Valo, M. 1995b. Taidot puheviestinnän opetuksessa ja tutkimuksessa. Sivut 67–81 teoksessa M. Valo (toim.) Haasteita puheviestinnän opetukseen. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14.

Vuorinen, R. 1995. Persoonallisuus & minuus. Helsinki: WSOY.

Vuorinen, R. 1998. Minän synty ja kehitys. Helsinki: WSOY.

Vähänikkilä, R. 1995. Draama on viestintää. Sivut 123–138 teoksessa J. Lehtonen & J. Lintunen (toim.) Draama. Elämys. Kokemus. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alata 2. Jyväskylän yliopisto.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO ESIMERKKIKYSYMYKSINEEN AIHEESTA VIESTIJÄKUVA

Taustatiedot

Ikä, sukupuoli, ammatti, perhetausta, kotipaikka

ALOITUSTEEMOJA JA -KYSYMYKSIÄ

Viestijäkuvasta ja tutkimuksen tavoitteista kertominen; mikä on viestijäkuva; mitä me puheviestinnän opiskelijat käsitämme viestinnällä.

Suhde tutkimusaiheeseen

- Mitä ajatuksia tuli mieleen sen jälkeen kun olit suostunut haastatteluun?

Yleisluonnehdinta itsestä viestijänä

- Minkälainen koet olevasi, kun olet ihmisten kanssa tekemisissä?
- Millaisia arkielämän viestintätilanteita mahtuu tavalliseen arkipäivääsi?
- Koetko käyttäytyväsi eritavalla erilaisissa tilanteissa ja eri ihmisten kesken?

Viestijäkuvaan mahdollisesti liitettäviä ominaisuuksia

- mielipiteen ilmaiseminen	- riitaisa
- huumorin viljeleminen	- dominointi
- ystävällinen	- dramaattinen
- tarkkaavainen	- vapautunut ja rento
- puheliaisuus	vaikuttava
- vetäytyminen	- hiljaisuus
- eloisa	- avoimuus: itsestä kertominen

OMAN VIESTINNÄN KOKEMINEN ERI KONTEKSTEISSA

Viestintä työ- tai opiskelupaikalla

- (Johdattelua) Millainen ilmapiiri työ/opiskelupaikallasi vallitsee?
- Millaisia vuorovaikutustilanteita kohtaat työ/opiskelupaikallasi? Miten koet ne?
- Millainen rooli sinulla on työ/opiskelukavereidesi seurassa?
- Millaista palautetta olet saanut työ/opiskelukavereiltasi?
- Esiintyminen
  - * Millaisia esiintymistilanteita liittyy opiskeluusi/työhösi? Miten koet ne?
  - * Millaisena esiintyjänä itseäsi pidät?
- Ryhmäviestintä:
  - * Millainen olet ryhmän jäsenenä?
  - * Miten koet ryhmätilanteet, joissa on mukana myös sinulle vieraampia ihmisiä?

Harrastukset (vapaa-ajan viestintä)

- (Johdattelua) Mitä harrastat?

- Miten koet roolisi harrastusporukoissa?

Ystävät (interpersonaaliset viestintäsuhteet)

- (Johdattelua) Millaisten ihmisten seurassa viihdyt? Miksi?
- Ketä kuuluu läheisiin ystäviisi?
- Millaista keskustelua kaveripiirissäsi on?
- Kerro, millainen sinä olet ystävänä.

Parisuhde / Nykyinen perhe

- Millaista vuorovaikutus tyttö/poikaystäväsi kanssa on? (Voi puhua myös entisistä suhteista!)
- Oletko tyytyväinen parisuhteeseen vuorovaikutukseen?
- Kuvaile, millainen sinä olet parisuhteen osapuolena?

VIESTIJÄKUVAN MUOTOUTUMINEN

Perhe

- Millaista vuorovaikutus oli perheenne sisällä?
- Koitko nuorempana, että sinua perheen sisällä kuunnellaan?
- Millaista palautetta sait vuorovaikutuksestasi kotona?
- Millainen lapsi olit?
- Kasvatettiin sinua olemaan tietynlainen? Onko se vaikuttanut siihen, millainen sinä olet nyt?

Koulu

- Millainen viestijä olit koulussa?
- Millaista palautetta sait kouluaikoina vuorovaikutuksestasi?
- Miten koulu vaikutti siihen, millainen sinusta viestijänä on tullut?

Käännekohtat viestijäkuvan kannalta

- Mitkä elämänvaiheet ovat muuttaneet tapaasi kommunikoida? Miksi?
- Onko elämässäsi joitakin vaiheita, jolloin tietoisesti halusit muuttaa tapaasi olla ihmisten kanssa tekemisissä?

Harrastukset

- Miten harrastukset ovat vaikuttaneet siihen, millainen viestijä sinusta on tullut?

Ystävät

- Miten kaveripiiri on vaikuttanut viestijäkuvasi muotoutumiseen?

Työkokemus

- Millaisia töitä olet tehnyt?
- Miten koit roolisi erilaisissa työtehtävissä?
- Miten työkokemus on muokannut viestijäkuvaasi?

Armeija (kysyttiin vain miehiltä)

- Miten koit armeija ajan?
- Millaista sinusta oli käskeä muita?

Tuleeko mieleen jotain muuta viestijäkuvasi muodostumisen kannalta merkittävää, mitä en ole hoksannut kysyä?

Taustatietoja

Oletko joskus ollut viestintäkoulutuksessa? Millaisessa koulutuksessa? Milloin ja kuinka monesti?